

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я   Б Е Л А Р У С К А Я   Г А З Е Т А

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газэты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

Такога ў Беларусі яшчэ не было: на цэнтральнай плошчы сталіцы стаіць намётавы гарадок пад бел-чырвона-белымі сцягамі. Усё пра беларускі Майдан. Старонкі 11—30.

Дні Волі

Рэдактар-хуліган

і іншыя вязьні лукашэнкаўскіх засыценкаў.

Як судзілі галоўнага рэдактара «НН» Андрэя Дыньку. Старонка 4.

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

АНДРЭЙ ХАДАНОВІЧ

Калі ад тэленавінаў сънег выпадае ў асадак, хоць мала хто сумніваўся ў прагнозах на гэты конт; калі мэтрапалітэн працуе безь перасадак, а нехта па тэлевізоры ратуе ўласны азадак з экрана ля дому з надпісам ГАРЫЗОНТ;

калі шмат тысяч мабільнікаў разам лічаць гадзіны, тым болей ад іх на плошчы някай іншай карысці — стаяць і чакаць свабоды, бо выбар цяпер адзіны, у велькім і бардзя пакондным —
что б там ні трывндеў! — таварыстве;

абуць на тры пары шкарпэтаў цяплейшыя боты, на злосць халоднай вайне й атмасфэрнаму фронту, бо выбар цяпер адзіны — стаяць і чакаць свабоды —
ад лесьвіцы ў стылі ампір да самага ГАРЫЗОНТУ.

ВОЛЯ І ПЯТЛЯ

Рэдактар-хуліган 4

ФАКТЫ І КАМЭНТАРЫ

Мілінкевіч і Казулін:
плюсы і мінусы супрацы
7

Што далей будзе з
плошчай? 7

Яшчэ адзін дохлы пацук
КДБ 8

Паралізавана праца
друкарні «Мэдысонт» . 8

Дзіўны сънег 8

ТЭМА: ДНІ ВОЛІ

Ня страшна! 11

Хроніка 12

Дні і ночы волі 20

Дабыць да съвітаньня 26

Як выжыць у намёце . 27

Як нас палохалі 30

ГІСТОРЫЯ

Дзень Волі: традыцыі
съяткаваньня 34

АЎТАРСКІЯ РУБРЫКІ

Павал Севярынец:
Беларуская ўлада 12

Аляксандар Класкоўскі:
Выбух на Каstryчніцкай
плошчы 24

Лёлік Ушкін: Рэцэпт
рапсавай рэвалюцыі ... 25

Віталь Тарас: першы
дзень рэвалюцыі 34

МУЗЫКА

Мамантовас замест
Мэладэ 36

ЛІТАРАТУРА

Марыя Вайцяшонак:
Саскочыць з ровара і
спыніцца 36

НУЖНЫ

АД РЭДАКЦЫІ

Абвастрэнъне параноі

Дзён дзесяць назад мне пазваніў Віталь Сіліцкі. Выбіраючыся ў чарговую стажыроўку ў адзін з заходніх універсytетаў, ён папрасіў мяне аб сустрэчы. Гаварыў, што хоча сказаць нешта важнае. Таго дня я ад'яжджаў у Варшаву, і мы сустрэліся на менскім вакзале.

«Я баюся за вас, хлопцы, — упершыню ў жыцці прамовіў мне такое Віталь. — Ходзяць чуткі, што ўсьлед за палітыкамі пачнуць садзіць аналітыкаў».

Наступнымі днямі я марна стараўся забыцца пра пачутася і ў нядзелю пайшоў на Каstryчніцкі пляц зь цяжкім сэрцам.

Гісторыя зь людзьмі на гэтым пляцы і іх блякадай спраўдзіла гэтае прадказванье толькі часткова.

Усьлед за палітыкамі пачалі садзіць ня толькі аналітыкаў, але і журналістаў, культурных дзеячаў і проста людзей беларускай мовы.

Пасадзіць на 10, 15 і 25 за неляяльнасць да рэжыму, выражаную якім-заўгодна чынам, цяпер могуць кожнага. Проста так, у імя прафіляктыкі апазыцыйных настрояў.

Гавораць, гэта рабіца для запалохванья. Інфармацыя пра затрыманых, асабліва калі чалавек больш-менш вядомы, Лябедзька ці Дацько, імгненна разыходзіцца сярод незалежнай супольнасці.

Але гэта ня ўся праўда. Гэта рабіца для таго, каб навязаць новыя правілы гульні, па-новаму акрэсліць межы дазволенага і недазволенага, паказаць, што прастора свабоды стала вузейшай. Акурат каб выпрацаваць у нескароных безумоўны рэфлекс, загружатаў канвэр арышт-суд-турма, празь які ўжо цяпер прайшлі сотні людзей.

За перамогу Лукашэнкі ў 2001 годзе мы заплацілі зынішчэннем Ліцэю, увядзеннем пахабнай ідэалёгіі і масавым закрыццём незалежнай прэсы.

За перамогу Лукашэнкі ў 2006 мы пачынаем плаціць сваім здароўем, лёсамі сваімі і сваіх дзяцей.

Рэжым дае зразумець, што любога нават западозранага ў апазыцыйнасці чакае бяспраўе лукашэнкавай сілавой машыны. Калі гэтага захоча презыдэнт, свабода западозранага можа быць аблежаваная арыштам, забаронай выезду за мяжу або з пальца высмактанаі крымінальнай справай. У яго «месцы пражываньня» ў любы момант можа адбыцца ператрус з канфіскацыямі «крыніцу інфармацыі» і других цікавых прадметаў.

Таму не трymайце дома нічога лішняга.

Будзь гатовыя да найгоршага.

Але не карыщеся!

Пакорай, падпарадкованьнем вы павышаецце градус параноі ўладаў.

Мая жонка, два дні абіваючы парогі спэцпрыёмніка-разъмеркавальніка на вуліцы Акрэсціна, пачула ад маладога здараўезнага канваіра: «Такіх сук трэба страліць!»

Сённяня гэта было пра Дацька.

Заўтра можа быць і пра цябе.

Валер Булгакаў

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Рэдактар-хуліган

і іншыя вязьні лукашэнкаўскіх засыценкаў

Галоўнага рэдактара «Нашай Нівы» Андрэя Дын'ка схапілі ў аўторак на Каstryчніцкім пляцы а 10-й раніцы пры выходзе з аўтобусу №100. Паводле словаў съведак, журналістаў Юрася Карманава і Тацяны Каліноўскай, людзі ў чорнай форме з надпісамі «спэцназ» і «міліцыя» наўрат не далі яму выйсьці на прыпынку ля намёставага гарадка: запхнулі назад у аўтобус і заскочылі самі. Пасыль Андрэй тэлефанаваў жонцы з мабільніка, гаварыў, што затрыманы і што яго вязуць кудысьці спэцаўтобусам. Потым мабільнік адключыўся.

Усіх затрыманых на плошчы, нібыта, звозяць у Цэнтральны РАУС, але дзяжурны съцвярджае, што Андрэя Дын'ка там няма. Той самы эфект дае абзвон астатніх менскіх РАУСаў. Не да канца давяраючы дзяжурным, выпраўляемся ў Ленінскі РАУС. Па дарозе атрымліваем звесткі, што ўсе затрыманыя ад ночы — у спэцпрыёмніку-разъмеркаўальніку на Акressыціна.

Гэта добра замаскіраваная ўстанова. Пасыль трох колаў па праспэкце Дзяржынскага дазваёmsя, што спэцпрыёмнік не на вуліцы, а на завулку Акressыціна, у раёне вуліцы Прывулцкай. Каля прахадной — натоўп. Выпускаючы хлопцаў, забраных 2 сакавіка падчас Казулінскага «прапрыву» на ўсебеларускі сход. «Там цёпла, хлеба многа, перадаваць трэба фрукты, сокі», — па ходу даюць яны парады. Нікога з затрыманых яны ня бачылі, толькі чулі, як іх вадзілі калідорамі: «Іх

вельмі многа». Ці тут Андрэй — ніхто адказаць ня можа. Ні міліцыянт, які адчыняе двухмэтровыя жалезныя вароты чарговаму аўтобусу з зацемненым шклом, ні яго калега прыдзівярах. Тэлефон спэцпрыёмніка стабільна заняты. Калі ж ён вольны, там адказваюць, што Андрэя Дын'ка няма, нават ня рабячы выгляд, што корпаюцца ў сьпісах затрыманых. Такая самая сітуацыя была з Анатолем Лябедзькам, які, як пасыль выявілася, быў такі на Акressыціна.

Андрэя Дын'ка вядуць у залю суду.

«Ужо тры аўтобусы прынас прывезлы», — бядуе кабета, у якой на плошчы арыштавалі сына. Яна ж кажа, што ад 14-й затрыманых пачнучы судзіць. Судоў у Менску — па колькасці раёнаў. І ўсе загружаныя ў гэтыя дні. Сыпсаў падсудных, справы якіх будуть разглядацца, у судах ня ма-

Сэанс правасудзьдзя

Аляксандра, жонка Андрэя, едзе шукаць яго ў Палаце правасудзьдзя на вуліцу Сямашкі, дзе месцыцца а сразу тры суды. Сястра і швагер шукалі ў Цэнтральным судзе. У Палацы пра-

(Ілжэ)съведкі Шашко (справа) і Пачченны.

воля і пятля

васудзьдзя поўна сваякоў затрыманых. Пад'яджажуць троі аўтобусы. Людзі памкнуліся насустрач — мо прывезлы родных? Але падсудных, як выявілася, падвозілі з зусім іншага боку. З аўтобусаў выгрузіўся спэцназ у чорнай форме і разъмеркаваўся па паверхах: група — у Ленінскі суд, група — у Кастрычніцкі, група — у Партызанскі. Спэцназаўцы падсілкоўваюцца: топаюць па калідорах з кефірам і макаронамі. Адзін, мінающы сваякоў затрыманых, зьдзекліва кінуў: «Міліцыя — з народам!» «Я б вас, сук, страліў!» — ашчэрыйуць іншы.

Немалады муж з жонкай шукаюць сваіх сыноў. Страйшы знайшоўся сам: у кабеты зазваніў мабільнік. Нумар незнамы. Пачуўши сынаў голас, матка пачынае плацаць наўзырд. Зьяўляецца хлопец з разъбітым тварам і апавядзе, як міліцыянты, загнаўшы затрыманых у аўтобус, кідалі іх тварам на падлогу, зьбівалі і... прымушалі сipyваць зьдзеклівия песыні пра Мілінкевіча. Незнамы міліцыянт ахойнік даў яму пазваніць маці з свайго тэлефону. Другі сын знайшоўся пры канцы дня: яго асуздзілі на 10 сутак. Твар яго таксама быў разьбіты.

Тымчасам на суд па адным водзяць затрыманых. Выракі стандартныя: 10 сутак. Павялі Тацяну Хому. Яе ўсю ноч пратрымалі ў камэры без сывята. Але тримаецца мужна. У той дзень яна мусіла быць не адказнікам, а пазойнікам: мелася судзіца з кірауніцтвам універсытэту з-за свайго выключэння. Яе затрымалі ўначы, калі яна вярталася дадому пасля выступу на Кастрычніцкім пляцы.

Быў Дыніко, стаў Зайко

Пакуль цягнуліся гадзіны

ЮЛІЯ ДАРАДЖКЕВІЧ

Гэты чалавек (справа) рэгулярна зъяўляецца ля намётаў і нецэнзурнай лаянкай абражает прысутных. Але доблесныя Шашко і Пачченны яго не затрымліваюць.

чаканыня ў судзе, Беларуская асацыяцыя журналісту спрабавала знайсьці Андрэя Дыніка праз прэс-службу МУС. У дзяжурнай частцы ГУУС Менгарвыканкаму прадстаўніку БАЖ запэўнілі, што на Акрэсцыіна яго няма. Старшыня БАЖу Жанна Літвіна цэлы дзень стэлефаноўвалася з намеснікам кірауніка ўпраўлення інфармацый і грамадzkіх сувязяў МУС Віталём Грынкевічам. Ён паабязаў асабіста заняцца высьвятленнем лёсу затрыманага. У 16.00 паведаміў, што ніякай новай інфармаціі няма; у 17.00 заявіў, што А.Дыніка няма ні ў спэцпрымальніку, ні ў ізалітары часовага ўтрыманья. Каля 18.00 высьветлілася, што рэдактар «НН» ўсё ж такі хутчэй за ўсё на Акрэсцыіна.

У размове з Рэдакцыяй «НН» Грынкевіч паведаміў, што, аказваецца, яму няправільна сказаць прозвішча і ён цэлы дзень шукаў нейкага Зайко... І ўвесе час абыяць перазваніць праз пятнаццаць хвілін. Два таўкі перыяды па пятнаццаць хвілін Аляксандра Дыніко праседзела ў машыне, чакаючы звестак, каб не ісьці зь няпэўнасцю дахаты, да 5-гадовага Якуба і 3-гадо-

вай Усьцінні.

І ўсё ж да ночы нічога не удалося даведацца.

Праваабаронца «Вясны» Валянцін Стэфановіч не зьдзівіўся званку ў 23.00. «Дыніко пэўна на Акрэсцыіна, больш няма дзе. Іх там яшчэ 50 чалавек, якіх будуть судзіць заўтра».

«Я разрешаю вам говоріць на своём родном языке»

21 сакавіка ў 9.00 Віталій Грынкевіч яшчэ «ня ведаў», дзе Дыніко. І ўвогуле ня мог гаварыць — быў «на плошчы». І толькі роўна праз суткі пасыля затрыманыя паведаміў, што Дыніко сапраўды правёў ночь на Акрэсцыіна, а зараз яго вязуць у суд Савецкага раёну. У судзе ні часу, калі прывязуць чарговых падсудных, ні іх сьпісу ня мелі.

«Дык вы ня ведасце, каго і за што будзеце судзіць?» — «Не, ня ведаєм». Журналісты, съведкі і праваабаронцы мерзнуть ля суду.

У 11.55 ля дзівярэй спыніўся аўтобус з затрыманымі. Яны выглядалі бадзёра: усьміхаліся, махалі рукамі, вітаючы сяброву.

У 13.30 судзьдзя Алена Крайчык пачала працэс фразай: «Я разрешаю вам говоріць на своём родном

языке». Рэдактару газеты «Наша Ніва», сябру Беларускага ПЭН-цэнтру, стваральніку інтэлектуальнага часопіса «Arche» інкрымінавалі хуліганства, а канкірэтна — нецэнзурную лаянку. Дыніко запатрабаваў съведкаў. Присутніць за дзівярым замежнікаў, тэлекамэр і дыктафону паўплывала: судзьдзя дала «дабро». Бо прывезеную ў адным аўтобусе з Дыніком выкладчыцу ўніверсытэту Ірыну Дарафейчук, якую затрымалі на падыхадах да Кастрычніцкай з тэрмасам, асуздзілі на сем сутак за «размахваныне рукамі й прыставаныне да прахожых» безь ніякіх съведак.

Съведкі-спэцназаўцы ехалі ў Савецкі суд дзівэ з паловай гадзіны. Падчас вымушанага перапынку Андрэя Дыніка выводзілі, і ён здолеў крыху расказаць пра свае прыгоды. Калі міліцыянты даведаліся, што Дыніко — журналіст, яны пачалі раіцца са сваім кірауніцтвам, і тое загадала аформіць яго за дробнае хуліганства. Сказаў таксама, што ў камэрах турмы на Акрэсцыіна ўжо не хапае месца на ўсіх затрыманых. Вязні сядзелі, цесна пры-

Рэдактар-хуліган

Працяг са старонкі 5.

туліўшыся адзін да аднаго ў халоднай камеры, дзе адклучылы ацяпленыне. У суседній зь ягонай камеры сядзелі пяцёра дзяўчын. Яны прасілі ў супрацоўніцай спэцпрыёмніку туалетнай паперы або хаця б газеты, але ім адмовілі. А.Дынко паскардзіўся, што вельмі гучна працавала радыёкропка, і калі мужчыны здолелі яго выключыць, вырвашы разетку, то дзяўчыны вельмі пакутавалі, але на іх просьбы дапамагчы выключыць радыё супрацоўнікі ўстановы цынічна адказалі, што яны ня ведаюць, як гэта зрабіць.

У 16.30 прыбылі съведкі: байцы спэцназу Шашко і Пачченны. Яны распавялі суду, што Андрэй Дынко хадзіў па плошчы, нецензурна выражаяўся і не рэагаваў на прад'яўлене яму пасъведчаньне. На пытаньне, як гэта магло быць, калі Андрэю нават не далі выйсці з аўтобуса, уцімнага адказу съведкі абвінавачанья не далі. Затое судзьдзя Алена Крайчык прызначыла іх съведчанын лягічнымі й адпаведнымі рэчаіснасці. Вырак быў стандартны: дзесяць сутак арышту. Съведчанын Веранікі Дзядок і Алеся Кудрыцкага, якія ехалі ў «сотцы» разам з Дынком, прынятыя пад увагу не былі. Съведчанын Юрасія Карманава і Тацяну Калиноўскую, якія бачылі затрыманье, судзьдзя адмовілася выслушаць.

У турму за булачкі

Асудзілі. Павялі ў аўтобус. Адзін з прысутных, скарыстаўшыся момантам, сфатографаваў Шашку і

Пачченага. Шашко, каржакаваты дзяцюк з абсечаным кавалкам вуха, раптам падскочыў да фатографа з пагрозам: «Ня маеш права! Я прыватная асоба!..» Быў у грамадзе і яшчэ адзін фіксатар падзеяў. Непрыметны чалавек доўга здымаваў на камеру ўсіх прысутных. На патрабаванье Жанны Літвіной называцца, адмовіўся. (Кажуць, што са стужкі апэратыўнай здымкі пасля раздрукуюць вялікія фоткі, каб «ціхары» маглі добра запомніць актыўістку.)

Любяя спробы аддаць харчовую перадачу натыка-

ліся на міліцэйскае «не паложана, вязіце на Акрэсыціна». На Акрэсыціне ж прымаюць перадачы толькі на тых, хто ёсьць у іх съписах. А ў тыя съписы людзі трапляюць з спазненнем на дзень — з-за перагрузкі систэмы: на вечар серады былі агалошаныя съписы новапрыбылых з Плошчы: сем съпісаў па дваццаць пяць асобаў.

«Студэнтка, якую разам са мной затрымалі, — кажа Андрэй Дынко, — вучыцца на тэалягічным факультэце. У іх адмінілі заняткі ў панядзелак. Яна прыехала ў аўторак ад бацькоў зь

Любані. Тэалягічны факультэт знаходзіцца ў архірэйскім палацы. Спынілі: «З сумкай? Давай! Булачкі? Давай!»

Журналістаў затрымліваюць, каб іх запалохаць. Яны баяцца затрымліваць пры журналістах. Яны баяцца затрымліваць пры камэрках. Яны хочаць, каб съвет гэтага ня бачыў. Яны хочаць, каб гэта адбывалацца ціха. Вельмі прашу ўсіх сваіх калегаў: будзьце там, дзе ваш народ. Будзьце там, дзе падзеі. Выконвайце свае прафесійныя абязвязкі».

Сяргей Мікулевіч

Ірыну Дарафеічук асудзілі на сем сутак за тэрмас з кавай.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Мілінкевіч і Казулін: плюсы і мінусы супрацы

У аўторак увечары стала вядома, што Аляксандар Казулін разрывае адносіны з Аляксандрам Мілінкевічам. Яны не сышліся ў поглядах на будучыню намётаўага гарадка. Казулін прапануе зьняцца і сабрацца ізноў 25 сакавіка. «Гэта выбар моладзі — стаяць да канца. І я буду зь імі», — кажа Мілінкевіч. Чаго болей у супрацы палітыкаў — плюсоў ці мінусаў?

Алесь Анціпенка, філё-зaf, культуролаг:

У гэтым супрацоўніцтве было мала пазытыўнага. Я не прыхільнік сп. Казуліна і на яго кампанію глядзеў зь вялікім скепсісам.

Віктар Карняенка, на-меснік кіраўніка штабу А.Мілінкевіча:

Для Казуліна было болей плюсоў, для Мілінкевіча — мінусаў. Казулін не пасъпёў стаць папулярным палітыкам і падчас кампаніі пачаў выкарыстоўваць аўтарытэт

Мілінкевіча. Фактычна, ён праста заскочыў у апошні вагон цягніка, які ад яго сходзіў.

Анатоль Сідарэвіч, гісторык:

Колькі сябе памятаю ў палітычнай систэме Беларусі, столькі сацыял-дэмакраты былі непажаданай партыяй і для БНФ, і для АГП. Сацыял-дэмакраты іх цешаць толькі слабыя, калі кладуцца пад іх. Таму тут ніякага плюсу быць ня можа.

Анатоль Шумчанка, прадпрымальнік:

Плюсоў я ня бачу, толькі адзін мінус, і пры гэтым вялікі. Я схіляюся перад мужнасцю гэтых людзей, якія кінулі выклік уладам, але яны не атрымалі галоўнага для палітыка — выніку. Чаго дамагліся? Мілінкевіч і Казулін правялі палітычную піяр-кампанію, людзі іх пазнаюць. Але што далей? 19-га прыйшлі на плошчу, пастаялі — а зранку ўсе пайшлі на працу. І адзін, і другі кандыдат згу-

лялі па правілах Лукашэнкі.

Міхал Пліска, юрист, палітолаг:

Лепш, канечне, было б, каб быў адзін кандыдат ад апазыцыі. Але ў тых умовах, у якіх праводзілася прадвыбарчая кампанія, прысутнасць другога кандыдата на моцна нашкодзіла. Мінус, што няма дамоўленасці пра адзіны падыход да далейшага супраціву на плошчы.

Апітваў АШ

Людзі чакаюць яснай праграмы

Як будуць развівацца падзеі на Каstryчніцкім пляцы далей? Адказваюць культурны і грамадзкія дзеячы.

Лявон Вольскі, музыка: Неабходная праграма канкрэтных дзеяньняў — стаянне на пляцы само па сабе дае мала плёну, апроч карцінкі. Гэта добра, але перамены ў грамадстве і бяз гэтага відавочныя. Патрабны рух далей. Напрыклад, збор подпісаў за правядзенне паўторнага галасавання ці нешта кшталту гэтага. Галоўнае — не стаяць на месцы.

Уладзімер Арлоў, пісьменнік: На гэты момант галоўнае — пратрымацца да 25 сакавіка. Кожны дзень адбываюцца затрыманні ўдзельнікаў акцыі супраціву, аднак колькасць тых, хто штодня далучаецца да пікетоўцаў, значна большая. Рашэнні пра далейшыя дзеяньні можна будзе прыменіць зыходзячы з маштабнасцю правядзення акцыі, прысьвеченай Дню Волі.

Тадэвуш Гавін, заснавальнік Саюзу палікаў Беларусі: Прабачце, я не могу пакуль адказаць на пытаньне, толькі што вяртаюся з доніту ад съедчага. (Сп. Га-

віна падазраюць у падпале вясковай хаты. — “НН”.)

Генадзь Сагановіч, гісторык: У мяне падчас знаходжаньня на плошчы склалася ўражанье, што там зашмат стыхійнасці. А стаянне на плошчы мусіць быць разумным і асэнсаным. Падзеі ад 19 сакавіка ўжо засьведчылі, што мы нарэшце ператвараемся ў паўнавартасную грамадзянскую супольнасць, што нас не ўдалося застрашыць.

Трэба пратрымацца да 25-га. І гэтае стаянне мусіць прынесыць плён. Я бачу такі варыянт: пры вялікай колькасці мітынгуюці адбываеца фармаванье нейкага Народнага органу кіраванья, які будзе мець паўнамоцтвы выказваць і абараняць інтэрэсы ўсіх прыхільнікаў пераменаў. Менавіта такое фармаванье магло б ініцыяваць перагляд вынікаў выбараў.

Запісаў Сямён Печанко

Паралізавана праца друкарні “Мэдысонт”

У апошні перадвыбарны тыдзень улады прыпынілі дзейнасць менскай друкарні “Мэдысонт”. Такое расшынне было прынятае на падставе праверкі, якая выявіла, што ў “Мэдысонце” друкуецца выбарчая прадукцыя дэмакратычнага характару. Хочаца верыць, што друкарні ўдасца аднавіць сваю працу, бо інакш часопісам “Дзеяслоў”, “Абажур” і інш. даўдзецца шукаць іншага друкара. За цяперашнім часам гэта нялёгка.

ВБ

ДАІ загадвае 100-м маршрутам

У аўторак-сераду адбыліся зъмены ў працы аўтобуснага маршруту №100. У другой палове дня аўтобусы не спыняліся на прыпынку «Кастрычніцкая плошча», ствараючы вялікія нязручнасці для менчукой. Начальнік зъмены дыспетчарскага ўпраўлення КУП «Менсктранс» Любоў Краўцова прызналася, што зъмены ў маршруце адбыліся не па ініцыятыве прадпрыемства. Расправажэнне паступіла ад супрацоўніка ДАІ сп.Шастакова.

Пасажыр

Яшчэ адзін дохлы пацук КДБ

Рэспубліканская прокуратура выставіла абвінавачванье лідэрам незарэгістраванай арганізацыі «Партнэрства», якая меркавала зймацца незалежным назіраннем у часе выбарчай кампаніі.

У дачынені да затрыманых распачатая крымінальная справа паводле арт.193 ч.2 КК «Арганізацыя альбо кіраванье альбо ўдзельнічэніем, якое замахваецца на асобу і права грамадзянаў». Міколу Астрэйку, Цімоху Дранчуку, Аляксандру Шалайку, Эніры Браніцкай пагражае альбо арышт на тэрмін да шасці месяцаў, альбо зняволенне тэрмінам да трох гадоў.

Фінансаванье «Партнэрства», цытуе «Інтэрфакс» слова старшыні КДБ Сыціпана Сухарэнкі, зъдзяйснялася праз рэгіянальнае аддзяленне Нацыянальнага дэмакратыч-

нага інстытуту пры ўдзеле грамадзяніна ЗША Дэвіда Гамільтана.

Нагадаем, што лідэры «Партнэрства» былі затрыманыя месяц таму, а на іх кватэрах учыненія ператрусы. Тады ж БТ паказала сюжэт пра нібыта знайдзеную падчас ператрусу ў офісе «Партнэрства» звесткі экзыт-полаў, паводле якіх на прэзыдэнцкіх выбарах перамог Аляксандар Мілінкевіч.

Юрыст Валянцін Стэфановіч мяркуе, што КДБ змагаецца з уласнапрыдуманымі хімэрамі: «Гэта цалкам у духу 1930-х — прыдумлююць сабе варожыя арганізацыі і потым «з посьпехам» іх перамагаюць. Арганізацыя «Партнэрства» мелася зймацца назіраннем, і гэта напалохала ўлады. Але ўсё, што спэцслужбы прыпісвалі арыштованым і чым паложалі грамадзянаў — тэра-

рызм, дзяржаўны пераворот, — анічога ня спраўділася. Гэта пышк. Але ім трэба давесці распачатую «справу» да канца, адсюль і крымінальная «справа». Сп.Стэфановіч кажа, што папраўкі ў Крымінальны кодэкс паставілі яго ў супярочнасць з Канстытуцыяй: «Крымінальны кодэкс не адпавядае міжнародным нормам, бо фактывна абмяжоўвае права на свободу асацыяцыяў. Усе незарэгістраваныя і недзяржаўныя арганізацыі паводле новага Кодэксу атрымлілі па-за законам, а гэта супяречыць Асноўнаму закону, які гарантует свободу асацыяцыяў».

Што да перспектываў арыштованых актывістаў «Партнэрства», то тут Валянцін Стэфановіч ня пэўны ў канчатковым выраку: «Пачакем завяршніня справы».

Сямён Печанко

Дзіўны сънег

Надвор’е 19 сакавіка было суверае: пранізлівы халодны вецер і сънег. Але ня гэты сънег зъдзіўтых, хто не збяжяўся сабрацца на Кастрычніцкай плошчы. Недзе пасярод мерапрыемства ў съвяточным натоўпе пракаціўся зъдзіўленны гул. Гэта была рэакцыя на нечаканую завіруху, што пачалася зънінацку і ў момант запаланіла плошчу. Потым вочнікі будуць казаць, што бачылі дзіўную рэч: сънег нібыта пайшоў з-за будынка Палацу Рэспублікі і музэю ВАВ. Я на свае очы бачыў, што сънег быццам бы струменіў з правага кута даху Па-

лапу. А потым у паветры ўжо была супрэльная заслона сънегу. Перад завірухай і пасля на даху Палацу, на тым самым правым рагу, мітынгуюцы маглі бачыць некалькі чалавек. Вочнікі кажуць, што польскія журналісты, якія вялі рэпартажы ў прымым этэры, адразу ж паведамілі пра прымяне сънегавых генэратораў. Шмат хто зъвярнуў увагу на тое, што сънег быў на форме съняжынак, як той, што падаў нейкі час таму, а ў выглядзе крупаў. І яшчэ ён меў спэцыфічны пах. Природны сънег ня мае паху.

У СМІ ўжо распаўсюдзілі

заяву супрацоўніка Белгідрамэтцэнтра, што гэта была прыродная зъява: моцная кароткасавая завіруха.

Скептыкі сумніваюцца. Аднак нават просты пошук у беларускім Сеціве спачатку дae інфармацыю пра нібыта выкарыстаныя сънегавыя генэратораў, а потым пра тое, што такіе абсталіваныя маеца ў Раубічах і ў Сілічах.

І н т э р н э т - г а з е т а gazetaby.com («Салідарнасць») паведамляе пра магчымыя прычыны такай незвычайнай зъявы: завіруху маглі справакаваць пры дапамозе складанага абсталівання альбо пры дапамозе самалётаў, што маглі за некалькі гадзінай распсыліць на вышыні адмысловы адсарбэнт. І тое і другое каштую немалыя

грозы — гадзіна палётаў таго самалёта абыходзіцца ў 1 тысіччу даляраў. Выданыя паведамляе таксама, што МУС адмаліеца камэнтаваць магчымасць выкарыстаныя такіх спэцродакаў.

Варта прыслухацца й да агульшальнай пераабранага Лукашэнкі, які на прэсавай канфэрэнцыі заявіў, што нават Бог на яго баку, бо паслаў на плошчу завіруху.

Сънегавыя машины
здольныя прадукаваць ад 3 да 90 кубамэтраў сънегу.
Расход вады ад 1,2 да 36 м/гадз. Максімальная тэмпература вады +2 градусы. Магутнасць — ад 3 да 20 кВт. Габарыты вагаюцца ад 100x50x120 да 280x200x210 см.

Сямён Печанко

мы самі

Шукаем чытачоў!!!

Калі хто ведае наступных чытачоў «НН», просьба падказаць ім скантактавацца з газэтай.

Чытач з Зарніцы Спасава, дашліце свой дакладны адрас і прозвішча.

Леанід Мікалаевіч Н. з вул. Калініна, удакладніце свой адрас.

Сп. Міхайлаў з вул. Багдановіча, скантактуйцеся з Рэдакцыяй.

Калі вы
не атрымалі
газэты

да панядзелка,
а ў Менску — да суботы,
абавязкова тэлефануіце
у Рэдакцыю.
Пытацца Аляксандру.

Тэлефоны:

(017) 284-73-29,
(029) 618-54-84,
(029) 260-78-32 (МТС)

dastauka@tut.by

Правілы падачы адрасоў

Абавязкова падавайце індэкс, бо зь індэксам газета дойдзе хутчэй.

Калі вы жывіяце ў вёсцы ці ў мястэчку, пазначайце раён і вобласць.

Ня трэба дасылаць квіток, пакіньце яго ў

сябе, гэта вашае пацверджанье того, што вы зрабілі ахвяраванье.

Разборліва падавайце свае звесткі.

Атрымліваць газету можна з любога нумару, толькі паведаміце ў Рэдакцыю свой адрас.

запрашаем
прыватных
прадпрымальнікаў

браць газету на
распаўсюд у
Менску і
рэгіёнах.

Вельмі просім чытачоў, якія ад Новага году чытаюць «НН» у Інтэрнэце, а не на паперы, таксама дасылаць прыватныя ахвяраваньні з разыліку 6000 на месяц з пазнакай: «за Інтэрнэт». Бяз збору грошай газэце не захаваць якасці.

Просім ахвяраванья!

Вельмі просім усіх, хто яшчэ не пераказаў ахвяраванья на выхад «Нашай Нівы» ў другім квартале, зрабіць гэта як найхутчэй. Інакш газета з красавіка вам ня будзе прыходзіць.

Шчыры дзякую за шчодрасць

Я.Ш. з Маладэчна.

Віктару Н. з Мар’інай Горкі.

Адзе Р. з Шаркаўшчынскага раёну.

Аляксандру Л. з Віцебску.

Валянціне Б. з Ушацкага раёну.

А.Н., Натальлі С. з Полацку.

Міколае Б. з Сьветлагорскага раёну.

Ларысе Ц., Сяргею З., Ганьне Ф. з Горадні.

Анатолю П. з Салігорску.

Аркадзю М. з Гомелю.

Міхалу Г. з Берасця.

Віктару Б., Мікалаю К., Алякссею Г., В.К.,

Натальлі М., Святлане Ш., Ніне Ш., В.В., Барысу

А., Міхалу С., Казімеру Г., Радзіму Г., Юр’ю Г.,

Міколе Ж., І.Б., Юр’ю М., С.Я. з Менску

Каб штотыдзень атрымліваць газету, дасылайце адрасы і прыватныя ахвяраваньні

Каб гарантавана чытаць «Нашу Ніву» цяпер, калі «Саюздрукам» і «Белпошце» забаронена распаўсюджваць газету:

1) Просім усіх ахвотных чытаць газету **паведамляць у Рэдакцыю свае адрасы і тэлефоны**. Гэта можна зрабіць па тэлефоне, факсам, праз пошту ці электронную пошту.

Тэлефоны: (017) 284-73-29, (029) 260-78-32 (МТС), (029) 618-54-84

e-mail: dastauka@tut.by

паштовы адрас: а/с 537, 220050 Менск.

2) Просім кожную сям'ю чытачоў **пералічваць на рахунак** газеты ахвяраваньне з разыліку 6 000 рублёў на месяц. Гэтага будзе досыць для выхаду і дастаўкі газеты. **У блянку** банкаўскага паведамлення ці паштовага пераказу, калі ласка, дакладна і разборліва пазначайце **ваш адрас**, у тым ліку паштовы індэкс і код пад'езду. Тыя, хто перакажа 18 000 рублёў за раз, забяспечаць выхад газеты на трэх месяцах. Хто ж мае магчымасць пераказаць 36 000 рублёў адразу, забяспечаць публікацыю «НН» адразу на пад'огоду.

0402280179 ІЗВЕЩЕНИЕ

Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521
МГД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Мінск, код 764

Счет по- лучателя	3015 212 000 012	Лицевой счет	
----------------------	------------------	-----------------	--

(ФАКТИЧНАЯ, НІКА, ОФІЦІЯЛЬНА, АДРЕС)

Вид платежа		Дата	Сумма
Ахвяраванье			
Пеня			
Всего			

Плательщик:
Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521
МГД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Мінск, код 764

Счет по- лучателя	3015 212 000 012	Лицевой счет	
----------------------	------------------	-----------------	--

(ФАКТИЧНАЯ, НІКА, ОФІЦІЯЛЬНА, АДРЕС)

Вид платежа		Дата	Сумма
Ахвяраванье			
Пеня			
Всего			

КВІТАНЦІЯ

Каслер

М.П.

Плательщик

На які рахунак пералічаць гроши?

Ахвяраванье можна перавесці ў любым адзяленыні банку, на любой пошце. Улічыце, што пры пераказваныні грошай паштовым пераводам пошта спаганяе дадаткова 3%, а пры пераводзе грошай праз «Беларусбанк» працэнту не бяруць.

На банкаўскай квітанцыі ў графе «Від плацяжа» трэба пазначыць:

«Ахвяраванье». У графе: «Атрымальнік плацяжа» трэба пісаць: «Фонд выдання газеты «Наша Ніва», УНП 101 115 521». У графе «Найменаванье банку» трэба пісаць: «МГД ААТ «Белінвестбанк», вул. Калектарная, 11, Мінск, код 764». У графе «Рахунак атрымальніка» 3015 212 000 012. Пры перасылцы грошай па пошце тое самае трэба пісаць у рубрыках «Каму» і «Куды».

Ці трэба паўторна дасылаць адрасы у Рэдакцыю?

Не, аднойчы даслаўшы, больш ня трэба (калі вы рэгулярна атрымліваецце газету). Тады досыць не забывацца рэгулярна пералічаць ахвяраваньні.

• • • • • • • • • •

Хто дасылаў ахвяраваньні, але не паведаміў адрасу

Прабачце, што газета прыйшла вам запозынена. Рэч у тым, што вы пераказалі ахвяраванье, але не паведамілі Рэдакцыі адрасу адразу. Квіток ахвяравання трапляе да нас праз 5—10, а часам і болей дзён.

АНДРЭЙ ПЯЖКЕВІЧ

Ня страшна!

Чым бліжэй да выбараў, тым больш шалела ўлада. Колькасць затрыманняў дасягнула дзясяткай у дзень. Активістай садзіл за краты, каб не было каму выйсці на вуліцы 19 сакавіка.

Супрацоўнікі менскага спэцпрыёмніка-разъмеркаўальніка 15 сакавіка адмовіліся прымаць перадачы (ежу, ваду, вопратку) для затрыманых. Адмову тлумачылі карантынам.

Палітвязні на застрашваныне адказалі галадоўкамі ў Горадні, Гомелі, Віцебску.

У Горадні 19 сакавіка была ўведзена "камэнданцкая гадзіна" для моладзі: школьнікаў папярэджвалі, што пасля 20-й усіх засыпетых на вуліцы будуть дастаўляць у міліцыю для праверкі дакументаў. Былі адмененыя масавыя вечаровыя гулянні. Каля дому

Юр'я Гуменюка выставілі міліцыйскі пост, а дадому да Вацлава Галімскага прыходзілі шукаць нелегальныя ўлёткі.

Усе школы Меншчыны мусілі падаваць звесткі пра адсутных на занятках старшакляснікаў.

Асноўны ўдар быў скіраваны супраць штабоў Мілікевіча. 16 сакавіка ўвечары міліцыянты наведалі яго берасцейскі штаб, а крыху пазней, уначы, другі раз цікавіліся, што там так позна робяць актыўісты выбарчай кампаніі.

Офіс АГП у Менску знаходзіўся пад паставаным кантролем спэцслужбаў: міліцыянты ў форме і "цихары" хадзілі ля будынку, сядзелі ў фе, каталіся ў ліфце. 18 сакавіка каля офісу АГП у Берасці цэлы дзень стаяў мікрааўтобус з таніраванымі

вокнамі: актыўісты падазраюць, што зь яго вялося праслухоўванье.

Непасрэдна ў дзень выбараў міліцыянты наведалі штабы Казуліна ў Берасці і Менску.

Тым ня менш, акцыі пратэсту адбыліся ня толькі ў Менску, але і ў Горадні, Берасці, Віцебску (тут яны ішлі некалькі дзён).

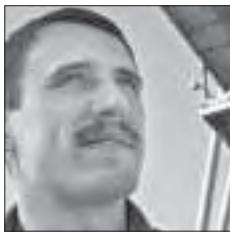
Рэакцыя ўладаў на вулічныя пратэсты была нэрвовая. У Менску міліцыянты ў форме і ў цывільнай вопратцы пераглядалі сумкі тых, хто ішоў на Каstryчніцкую плошчу з прадуктамі. Праводзілі нават дагляд аўтамабіляў, якія ехалі ў бок плошчы: ці не вязуць кіроўцы прадукты? Аўтамабілістам забаранялі спыняцца каля мітынгаўцаў. Людзей, якія ішлі на плошчу самі, чапалі рэдка — затрымлівалі тых, хто хацеў дапамагчы мітынгуюцам ці ежай, ці вопраткай. Сотня затрыманых у першую ноч намёставага гарадка, паўсотні — у другую. Менскія суды

21 сакавіка праста не спраўляліся выносіць выракі затрыманым: на кожны судовы працэс адводзілася 10—15 хвілінай. Абвінавачаныя стандартныя — дробнае хуліганства ("размахваў рукамі, нецэнзурана лаяўся") ды "удзел у несанкцыяванай вулічнай акцыі".

Хапуны з такімі ж надуманнымі абвінавачаннямі ладзіліся ў Горадні (20 сакавіка — 6 асуджаных на арышт), Віцебску (21 сакавіка — каля 15 затрыманых; суды меліся ісьці ў час, калі вярстаўся нумар).

Тым ня менш, намёставы гарадок на плошчы стаіць. Нягледзячы на затрыманыні. Нягледзячы на чуткі пра немінучую білікую "зачыстку". На пастаныя прыезды Паўлічэнкі, які штовечара з балострады аглядае мітынгаўцаў. Гарадок стаіць, і ў ім ня толькі менчукі: ёсьць і віцібліяне, і магілёўцы. Вось-вось абяцаўся пад'ехаць берасцейцы.

Аркадзь Шанскі

ПАВАЛ СЕВЯРЫНЕЦ

«Лукашэнка, Мілінкевіч... Усё адно ў Сітне нічога ня зъменіцца, а ўлада як нічога не рабіла, так і ня будзе рабіць». Калі шматтысячна грамада ў цэнтры Менску скандуе «Сва-бо-да!», вёска ля тэлевізара супакойваецца тым, што ад яе нічога не залежыць.

Для большасці беларусаў, як на вёсцы, так і ў горадзе, «улада» — гэта ўлада мясцовай начальства для іх ня столькі Лукашэнка, колькі сельсавет, «раён» альбо кантора леспрамгасу. Чым займаецца маласіценскі сельсавет? Адказвае на запыты вяскоўцаў, што грошай і магчымасцю няма. У асобе старшины разводзіць рукамі, калі сіценцы абираюцца несправядлівасцю на працы або адсутнасцю ў вёсцы аб'ектаў *саўкультуры*. А яшчэ збірае подпісы за Лукашэнку.

Не дапамагае сельсавет — зъвяртайцесь ў раён. Што ж робіць райвыканкам? Перад выбарамі арганізоўвае самадзейны канцэрт «За Беларусь» і вывешвае на прахадной леспрамгасу распараджэнне: прызначыць адказнымі за населеныя пункты такіх і такіх супрацоўнікаў сельсавету.

Сапраўдная ўлада — начальнік леспрамгасу. Ён распараджаецца машынамі й трактарамі, выпісвае паліў ў дровы... Але толькі тады, калі гэта тычыцца выканання пляну нарыйтавак. Для ўсіх іншых пытанняў ёсьць сельсавет.

Іншыя віды ўлады (участковы, дэпутат, прокурор, «зялёныя»*) — ішчупалкі контрольных ды карных органаў, што заселі дзе-небудзь у Полацку ці Віцебску. Іхняя (як правіла раптоўная) актыўнасць ніяк не звязаная з мясцовым жыццем, а прадвызначаеца

Павал Севярыненец — у 1998—2004 лідэр незарэгістраванага «Маладога фронту». Асуджаны за арганізацыю акцыяў пратесту пасля рэфэрэндуму 2004 году. Цяпер у высылцы ў Малым Сітне, на поўначы Полаччыны.

СЪЦІСЛА

Затрыманы рэдактар «НН»

21 сакавіка а 10-й раніцы на Каstryчніцкай плошчы быў затрыманы галоўны рэдактар «Нашай Ніве» **Андрэй Дыніко**. Судзьдзя Алена Крайчык прысудзіла яму 10 сутак арышту.

Добруш

11 сакавіка падчас распаўсяду агітацыйнай літаратуры за А.Мілінкевіча на рынку затрымалі **Марка Санынікава**: яго звінавацілі ў незаконным распаўсядзе друкаванай прадукцыі ды аштрафавалі на 10 б.в. (310 тыс.) «за парушэнне працы выбарчай камісіі».

У Добрушы выканкам 16 сакавіка сарваў сустрачы **Уладзімера Навасіда**, давернай асобы А.Мілінкевіча, з выбарцамі: калі людзі сабраліся ў Дом культуры, чыноўнікі абвясцілі, што сустрача-

пераносіцца на паўтары гадзіны.

Бабруйск

13 сакавіка падчас перавозкі афіцыйнай выдадзеных матэрыялаў А.Казуліна затрымалі **Mikhail Kavalko i Igor Kanoyka**. 14 сакавіка падчас распаўсяду па паштовых скрынках агітматэрыялаў затрымалі 5 агітатарапі А.Мілінкевіча, у тым ліку актыўіста БНФ **Дзяніса Шэйко**: на яго склалі пратакол за незарэгістраваныя агітматэрыялы.

На 20 сакавіка атрымалі позывы ў ваенкамат актыўісты штабу Мілінкевіча — **Алесь Чыгір, Дз.Шэйко, Дзяніс Буйніцкі** (тэрміны вайсковых збораў у пазовах не пазначаны). **Валер'я Мацкевіча**, які не падлягае прызву паводле стану здароўя, 20 сакавіка выклікаюць на «перакамісаньне».

Кіраўск

14 сакавіка група пазведамаснай аховы, узброеная аўтаматамі, затрымала аўтамабіль з пяццю актыўістамі **групы А.Казуліна** і даставіла іх у пастарунак, дзе гадзіну вёўся допыт.

Крычаў

Бяз санкцыі прокурора 15 сакавіка калі 20 міліцыянтаў правялі ператрус у хаце ў затрымалі **Уладзімера Нагорнага**, выдаўца незарэгістраванай газеты «Вольны горад». Яны сканфіскавалі кампютары, дакументы і ўлёткі 1990-х.

18 сакавіка затрымалі рэдактара незарэгістраванай газеты «Вольны горад» **Сяргея Няроўнага**: яго выклікалі ў прокуратуру, але адразу па выходзе з кватэры міліцыянтары завезлі ў пастарунак.

Студэнты

З БДПУ «за парушэнне праўліў унутранага распарадку» 15 сакавіка выключаны **Людміла Асіпенка і Алесь Карцель**: «правайнай» было рэдагаваныне незарэгістраванага бюлетэню «Танкісты». 17 сакавіка з той жа фармулёўкай выключылі **Рыгора Шкурынава**. Пікет у падтрымку выключаных 17 сакавіка разагналі міліцыянты й ахова ВНУ.

Намеснік дэкана факультэту маркетынгу, міністэрству і прапрамысловіцтву БНТУ з невядомымі ў цывільнім зладзіў ператрус у інтэрнацікім пакоі студэнта 2-га курсу **Яўгена Іванюка** ў адсутнасці гаспадара. «Госьці» забралі дыск з запісам тэлевістулу кандыдата ў прэзыдэнты А.Мілінкевіча.

Горадня

15 сакавіка асуздзілі на 5 сутак **Вадзіма Саранчукова** і галоў-

Беларуская

прэзыдэнцкімі ці якімісці там «абласнымі» спазмамі й заўсёды творыць унізе вусыціш ды фантастычныя чуткі.

Вось чаму тутэйшыя жыхары ўспрымаюць уладу ня проста як нешта іншароднае, чужое, а як *варожае*. «Наша ўлада», «свая ўлада», «мая ўлада» — гэтага ня кажуць нават пэнсіянэрэ пра Лукашэнку. Але ж галоўны сэнс мясцовай улады — каб яна была *свойская*. Сіценская. Полацкая. Серабранская. Беларуская!

Як жа мусіць выглядаць такая беларуская ўлада ў Малым Сітне?

У будынку вясковага клубу, па-над якім ужо ўзяты бел-чырвона-белы сцяг, збіраеца ўся грамада. На штогадовым сходзе абираюцца *стараста* і некалькі *юпраўцаў* — канцлер (сакратар), скарбнік, адказны за сельскую гаспадарку, лес, рэлігійныя дачыненіні, адукцыю й культуру. Полацак ужо вылучыў у муніципальную ўласнасць Малога Сітна колькісот гектараў ворыва, лесу, зямлі, прылеглай да вёскі, разбураныя будынкі «Вымяральніка», а таксама вызначыў долю Управы з падатку леспрамгасу. Управа вырашае, як наладзіць гаспадарку ды сацыяльную сферу, як разъмеркаваць «сіценскія грошы». На Управу прыяджае полацкі войт, шумілінскі фэрмэр, наваполацкі бізнесовец, гандляр з Невелю, прадстаўнік швэдзкай дрэваапрацоўчай кампаніі, зацікаўленай у будаўніцтве невялікай мэбліявай фабрыкі — і,

ўлада

натурадльна, штодня заходзяць па сваіх патрэбах самі жыхары.

Управа наймае мясцовую варту, што выконвала б у навакольні функцыі і ўчастковага, і егера, і «зялёнага»: у Палацку ім афармляюще пасьведчаньні, выдаецца зброя ды шэрыфскія значкі. Адна зь першых пастановаў Управы — запрапшэнне ў Сітна праваслаўных, каталікоў, эвангелікаў з дабрачыннымі місіямі: пад міжканфесійны сацыяльны цэнтар аддаецца закінуты будынак інтэрнату, якраз трохпавярховы.

У нацыянальнай уласнасці застаюцца хіба чыгунка, велізарны масівы лесу, заказнікі, лініі электраперадачаў, пошта...

Цяпер людзі самі будуць вырашаць, як распарараджацца сіценскай зямлёй, сіценскім лесам, сіценскімі грашымі. Людзі самі на сходзе акцыянэраў ці незалежнага прафсаюзу вызначаць мінімальныя тарыфы й заробкі ў леспрамгасе. Людзі самі аддадуць дзяцей на вучобу ў царкву ці касыцёл, калі не давяраюць школе, і самі праз год пераабяруць старасту, калі той ня даў рады.

Мясцовая самакіраваньне — фундамэнтальная аснова самое дэмакраты. Гістарычна менавіта ў самакіраваных мястечках і магдэбурскіх гарадох, рэгіональных урадах і вольных університетах узьнікла, пашыралася й набыло ўсеагульны характар *народаўладзьдзе* як палітычны стандарт. Якраз на магутных падмурках

мясцовая самакіраваньня (зкладзеных у Беларусі ў часы ВКЛ і гвалтоўна выкараненых разам са Статутам у XIX ст.) збудаваныя грамадзства, культура й палітыка Эўропы ды Амэрыкі. Мясцовая самакіраваньне фармуе ў задзіночча нацыю «зьнізу» настолькі ж пасьляхова, наколькі патрыятычны ўрад, мова і нацыянальныя сымбалі яднаюць яе «згары».

Ключавы прынцып мясцовага самакіраванья сформуляваны і ўзяты на съязг хрысьціянска-дэмакратычным рухам ХХ стагодзьдзя — правіла *субсидыярнасці*: расэнны мусіць прымацца на тым узроўні, на якім яны найболыш эфектуўна выконваюцца. Мясцовым уладам, сям'і, царкве, недзяржайным арганізацыям ды прафесійным асацыяцыям перадаецца ліўвіная доля паўнамоцтваў, з якімі ніколі ня здолеে справіцца цэнтральны ўрад.

Таму зъмена прэзыдэнта й усёй вярхоўкі рэжыму — гэта толькі начатак пераменаў. Сапраўдныя перамены нацыянальнага маштабу чакаюць нас у глыбіні, у гарадзкіх кварталах ды на вясковых вуліцах. Бязъвер'е, калгасная разруха, нацыянальная млявасць і абыякавасць па месцы жыхарства, месцы працы, месцы вучобы — галоўная спадчына злашчаснае эпохі Лукашэнкі.

...Вось чаму ў той момант, калі тысячы й тысячы беларусаў на сталічных плошчах патрабуюць свабоды, праўды й справядлівасці — гарадзкая шматпавярховка, местачковая кірмашы й вясковыя хаты скаланае водгульле сапраўднай беларускай улады, якая рана ці позна, нягледзячы ні на што, па ўсёй Беларусі *пераможжа*.

Малое Сітна

**Дзяржаваўная ахова лесу*

Цяпер людзі самі будуць вырашаць, як распарараджацца січенскай зямлёй, січенскім лесам, січенскімі грашымі.

СЪЦІСЛА

нага рэдактара газеты «Glos nad Niemna na uchodzstwie» **Анджэя Пісальніка** — за «дробнае хуліганства». **Мікалай Ворана** — на 7 сутак. У гэты ж дзень затрымалі праваабаронцу **Міколу Лемяноўскага**.

16 сакавіка затрымалі назіральnika **Яўгена Лясоцкага**. **Артура Сымятаніна** затрымалі з агітматэрыяламі А.Мілінкевіча. 14-га сакавіка міліцыянты прыйшлі да Артуровых суседзяў, каб высьветліць, ці не скандаліць ён, а 15-га вартавалі калі пад'езд, аднак Сымятанін не начаваў дома. 17 сакавіка яго асудзілі на 7 сутак.

17 сакавіка затрыманыя **Андрэй Мялешка** і былы палітвазень, адзін з лідэраў прадпрымальніцкага руху **Аляксандар Васільев**. **Валер'я Кісяля** асудзілі на 3 сутак за «дробнае хуліганства».

17 сакавіка пад міліцэйскі нагляд

узяты дом **Тадэвуша Гавіна**.

Групу пяцідзясятнікаў (7 чалавек), якія ехалі ў Менск памаліцца за мірнае заканчэнныя выбары, затрымалі 17 сакавіка ўвечары ў Горадні. 18 сакавіка іх асудзілі на 3 сутак, абвінаваціўшы ў нецензурнай лаянцы ў міліцэйскім пастарунку. Свякоў у залю суду не пусцілі.

19 сакавіка да **Андрэя Пачобута**, рэдактара часопіса «Magazyn polski na uchodzstwie», асуджанага на арышт, завезлы ў шпіталь хуткай дамаготы: у залі суду ён абвесціў сухую галадоўку, цяпер яго стан пагоршыўся.

Журналіста **Анджэя Пісальніка**, актыўіста Саюзу палякаў, які 20 сакавіка толькі выйшаў на волю пасля 5-дзённага арышту, у гэты ж дзень затрымалі за «ненцэнзурную лаянку». Пасля гэтага былы затрыманыя журналіст **Ігар Банцар** і яшчэ некалькі актыўістаў

дэмакратычных арганізацыяў.

21 сакавіка на 10 сутак асудзілі адміністратора сайта *grodno.net* **Аляксея Радса**, затрыманага на пэрэдадні.

Пінск

15 сакавіка затрымалі актыўістаў выбарчай кампаніі **Віктара Ярошукі, Сяргея Касцюковіча, Канстанціна Чувака, Бадзевіча** (яго забралі праста з працы), **Паўла Аляхновіча** (вайсковага пэнсіянера затрымалі, калі выгульваў сабаку). Аляхновіч абвесьціў 17 сакавіка галадоўку.

Берасьце

15 сакавіка затрымалі **Юрася Губарэвіча**: яго звінавацілі ў пашучэнні правілаў дарожнага руху. 17 сакавіка ягонаму аўтамабілю прабілі колы калі міліцыйскай абласной управы: актыўіст падаваў заяву на тое, што яго перасльедујуць падчас паездак па вобласці.

Калі Губарэвіч ад'ехаў ад міліцыі, яго спыніў работнік ДАІ, які зняў нумары з аўтамабіля, заявіўшы, што машына своечасова не прайшла тэхагляд.

Зымітра Шыманскага асуздзілі на 10 сутак па абвінавачанні ў арганізацыі несанкцыянаванага сходу, **Рыгору Бакіевічу** далі 7 сутак арышту, звінаваціўшы ў дробным хуліганстве. Падчас распавісюдзе агітацийных матэрыялаў А.Казуліна ў Берасці 15 сакавіка былі затрыманыя **Юры Бацук і Алеся Сацук**. 17 сакавіка міліцыянты затрымалі праваабаронцу **Уладзімера Вялічкіна** й засудзілі на 5 сутак: да таго яго некалькі гадзінай вазілі па горадзе з пакетам на галаве і пагражалі.

У Янаве (Берасцьцішчына) 16 сакавіка затрымалі **Уладзімера Казеку**.

Працяг на старонцы 14.

АНДРЭЙ ПЛЯНКЕВІЧ

Без канцэрту на плошчы Бангалор 18 сакавіка

ХРОНІКА

Працяг са старонкі 13

Назіральніка **Ігара Кучынскага** 17 сакавіка выклікалі ў КДБ — потым ён адмовіўся ад назіраньня за выбарамі.

18 сакавіка затрымалі **Ю.Губаревіча**, **Яўгена Пракурата** (абодвух асуздзілі 20 сакавіка на 5 сутак), **Андрэя Карпuka** і **Зымітра Філіпчука** (асуджаныя на 2 сутак). 20 сакавіка судзілі кіраўніцтва гарадзкага й абласнога штабу Казуліна ў Берасьці: **Валянціна Лазарэнка**, **Святаслава Валасюка**, **Ігара Маслоўскага** (усіх асуздзілі на 7 сутак), **Ганну Канюс** (5 сутак).

19 сакавіка міліцыяны затрымалі **Ўладзімера Радзівончыку**, заяўшы яму, што ён праходзіць па крыміналнай справе за дыскрэдытацію Беларусі. Затрымалі й **Сяргея Яўціфеева**: ён нёс перадачу затрыманым раней актыўістам штабу А.Казуліна. Пазней Яўціфеева асуздзілі на 7 сутак арышту за «дробнае хулиганства».

21 сакавіка на 7 сутак арыштаваны **Ўладзімер Краско** — за

«лянку ў прысутнасці дзеяцей».

Баранавічы

15 сакавіка затрымалі **Вячаслава Болбата**, актыўіста групы А.Казуліна.

У баранавіцкі шпіталь 16 сакавіка АМДПаўцы перавезлі моладзевага актыўіста **Мікіту Сасіма**, якому напярэдадні выразалі апэндыцыт і яшчэ не знялі швы. У дачыненіні да Сасіма началі крымінальную справу за ўхіленне ад прызыву ў войска.

16 сакавіка затрымалі аўтамабіль сябра АГП **Сяргея Андрушчанкі**. Яго абвінавацілі ў перавышэнні хуткасці, а пасля згоды заплаціць штраф склалі пратакол за хулиганства і арыштавалі на 7 сутак.

16 сакавіка **Віктара Карлінскага** асуздзілі на 6 сутак, **Зымітра Палойку** — на 3 сутак за «дробнае хулиганства». У гэтых ж дзень за «несанкцыяваны сход» (так быў ацнены збор актыўістаў Казуліна на прыватнай кватэры) аштрафаваныя **Ўладзімер Гоўша**, **Карней Пятровіч**, **Мікалай Северцаў**, **Віктар Аляхновіч**, **Міхаіл Мінін** і **Аляксандар Галь-**

кеўіч. Кожны зь іх даставаў штрафу ў 20 б.в. (620 тыс.).

Міліцыянты наведваліся 17 сакавіка ў кватэры актыўістаў **Алеся Пікулы** і **Віктара Мезяка**, але не змаглі іх знайсці.

Рэчыца

На 7 сутак 15 сакавіка асуджаны **Валеры Пуціцкі**: яго затрымалі на працы і звінавацілі ў хулиганстве. На 2 б.в. Рэчыцкі райсуд аштрафаваў **Алега Шабетніка** за тое, што той расклейваў на агітацыйным стэндзе налепкі А.Казуліна. 17 сакавіка яго затрымалі за «непрыстойныя паводзіны ў грамадzkім месцы». 20 сакавіка адбыўся суд, які вынес яму папярэджаючы: съведкі пацвердзілі, што актыўіст ня лаяўся на вуліцы.

Ўладзімер Невара, актыўіст каманды Казуліна, 17 сакавіка выклікалі па телефоне ў міліцию.

Полацак

15 сакавіка падчас распаўсюду афіцыйных агітацыйных матэрыялаў Казуліна затрымалі **Сяргея Нецяляёва**: яму інкryмінуюць дробнае хулиганства.

Васіль Храмцов, актыўіст штабу А.Мілінкевіча, асуздзілі на 5

сутак арышту: яго абвінавацілі, што, едучы на аўтамабілі, не праpusciў на пешаходным пераходзе мінака. Судзьдзя ня ўзяў пад увагу, што Храмцоў хварэ на цукровы дыябэт і павінен тройчы ў суткі рабіць уколы інсуліну.

У Наваполацку 17-га сакавіка затрымалі **Васіля Верасава** падчас распаўсюду агітацыйных матэрыялаў А.Казуліна. У міліцыі ў яго папрасілі прабачэння, калі пачацілі, што матэрыялы выда൰еныя афіцыйна, і прывезлы на тое месца, дзе затрымалі.

Менск

15 сакавіка моладзевых актыўістаў **Вольгу Сакалову** і **Антона Столяра** асуздзілі на 7 сутак арышту за дробнае хулиганства: пры аглядзе ў іх знайшлі 200 улётак.

Аўтамабіль **Паўла Жука** зь перадвібарчымі ўлёткамі спынілі 15 сакавіка й канфіскавалі агітацыю.

16 сакавіка затрыманыя **Ігар Шынкарык** і **Анатоль Лібедзька**: у гаражы Лібедзькі адбыўся ператрус, на яго склалі пратакол за дробнае хулиганства й адпушцілі да 21 сакавіка. 17-га

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

не было б сёньняшняга стаяння на Кастрычніцкай плошчы.

ХРОНІКА

сакавіка кіраунік КДБ С.Сухарэнка на прэсавай канфэрэнцыі звінаваціі ў Лябедзьку ў датычнасці да тэрарызму.

16 сакавіка затрималі **Платонава, Бяляўскага, Марозава, Мацкевіча, Руміна** — актыўісту штабу А.Казуліна, якія мелі пры сабе агітацыйныя матэрыялы кандыдата ў прэзыдэнты. Пры затриманні ў хлопцаў адразу забралі мабільныя тэлефоны.

Палітулягу **Андрэю Суздалцаву** 17 сакавіка скасавалі від на жыжарства: да 23 сакавіка расейскі грамадзянін мусіў пакінуць тэрыторыю Беларусі. Прычыны высылкі не тлумачацца.

17 сакавіка затрималі, а 20 сакавіка засудзілі моладзевых актыўісту **Алеся Зарамбюка, Сяргея Салаша** (3 сутак), **Яўгена Скрабутана** (5 сутак), **Юр'я Карэтніка** (7 сутак), **Зымітра Мацельскага** (5 сутак) і **Сержука Кастыленку**. У кватэры правялі ператрус і знайшлі некалькі бел-чырвона-белых сцягоў.

Пасля передачы прадуктаў затриманым грамадзянам Украіны 17 сакавіка ў Менску затриманы сябра ўкраінскай моладзевой ар-

ганізацыі «Студэнцкае брацтва» **Дзяніс Нібіек**: яму закідаюць дробнае хуліганства.

Падчас санкцыянаванага пікету 17 сакавіка затрималі актыўістаў КХП—БНФ **Анатоля Лагутава, Мікалая Ўстымчука, Мікалая Галаўнёва і Алу Гуцаву**.

Падчас Народнага галасанняння 19 сакавіка затриманы актыўіст КХП—БНФ **Уладзімер Юхно** (асуджаны на 7 сутак).

Ігар Іванова затрималі 19 сакавіка за тое, што ён фатаграфаваў на выбарчым участку.

Перад супстречай з дэмакратычнымі кандыдатамі 19 сакавіка былі затриманыя лідэр незарэгістраванай Беларускай партыі Свабоды **Сяржук Высоцкі, Ігар Гіцэвіч** (20 сакавіка абвода асуджаны на 5 сутак арышту), **Алег Корбан, Павал Ялавін, Юры Фабішэўскі**.

Актыўіста хрысьціянскага руху **Аляксея Шэйна** затрималі 19 сакавіка ва ўласнай кватэры міліцыянты—аўтаматычкі й прадстаянік КДБ: яны заявілі, што шукаюць у памяшканні зброю ці бомбы. Не знайшоўшы нічога, журналіст адвінавацілі ў брыд-

каслоў ды затрималі.

Пасля мітынгу былі затриманыя грамадзяніні Рэспублікі 7 грамадзянаў Украіны — сяброў украінскай моладзевай арганізацыі «**Нацыянальны альянс**». 20 сакавіка іх дэпартавалі з Беларусі.

Учні на 20 сакавіка ў Менску былі затриманыя 5 актыўістаў штабу А.Казуліна: вядомыя імёны толькі двух — **Ігар Несцяровіч і Павал Будоўскі**.

20 сакавіка асуђаныя **Святаслаў Сокал**, грамадзянін Рэспублікі 15 сакавіка затриманыя лідэр незарэгістраванай Беларускай партыі Свабоды **Сяржей Міхноў** (зьбіты пры затриманні), **Уладзімер Кішкурна, Сяргей Лукін, Валер Мазынскі, Аляксей Янукевіч, Зыміцер Гурневіч, Бірук, Рышытоўскі, Буклей, Уладзімер Казак, Юлія Касьпер, Кухараўа, Сяргей Касько, Алег Жлутка, Юры Чавусаў, Зыміцер Хілько** (адпушчаны), **Аляксей Таболіч** (адпушчаны), **Тацяна Хома, Анатоль Лябедзька, Аляксандар Дабравольскі, Тацяна Елавая**,

Юры Сідун, Вольга Кузьміч, Валянціна Палевікова, Людміла Гразнова (адпушчаны).

Магілеў

14 сакавіка затрималі моладзевага актыўіста **Максіма Дварэцкага** — за «дробнае хуліганства», яму прысудзілі 6 сутак.

19 сакавіка затриманы **Аляксандар Сілкоў**.

20 сакавіка на 5 сутак арышту асуздзілі моладзевага актыўіста **Алега Мяцеліцу**: яго адвінавацілі ў брыдкаслоў на вуліцы. Мяцеліцу павінны быў выпусціць 18 сакавіка пасля другой запар 15—дзённай адсадкі, але жонка так і не дачакалася яго на выхадзе з ізалятару часовага ўтрымання.

Палітвязні

Да палітвязні **Паўла Севярынца** ў інтэрнаціі пакой 15 сакавіка падсялілі супрацоўніка календатуры.

Палітвязні **Сяргея Скрабца** 17 сакавіка адвезлі ў папраўчую кале́зію Віцебскай вобласці. Два тыдні таму яго клалі ў турэмны шпіталь у Менску, каб

Працяг на старонцы 16.

Лукашэнка дзеліць газэты на «благія» і «харошыя»

Прэс-канфэрэнцыя Аляксандра Лукашэнкі 20 сакавіка для журналістаў, чальцоў ураду, прадстаўнікоў вэртыкалі і першакурснікаў Акадэміі кіравання, якія занялі пустыя месцы ў залі, засвідчыла: новаабраны прэзыдэнт нічым не адразніваеца ад стараабранага: любіць віншаванын, не адказвае на непрыемныя пытанні і робіць сэнсацыйныя прызнанні.

Ён заявіў, што 19 сакавіка «Бог быў зь беларускім народам. Нідзе не было такой жудаснай завеі, як на гэтай плошчы». Потым усе пачулі, што ўдзельнікам падзеяў — 14—15-гадовым юнакам — на плошчы заплацілі па 20 тыс. рублёў. Потым Лукашэнка заяўіў, што Мілінкевічу патэлефанавалі з Амэрыкі і загадалі абвясціць сябе прэзыдэнтам. «Ён усю ноч думаў і

не пагадзіўся. Вялікі дзяякуй яму за гэта».

На пытаньне пра ўзоровень жыцця людзей у «зоне кантролю» ў Веткаўскім раёне, ён адзягаваў рэзка: «Урон ад аварыі для Беларусі склаў каля 300 млрд даляраў. І мы самастойна такіх грошай знайсьці ня можам. І я пароў бы Амэрыцы, замест таго, каб укідаць сотні мільярдаў у вайну, дапамагчы Беларусі. Весь гэта будзе сяброўскі жэст».

На пытаньне журналіста «НН» (адзіна па-беларуску): «Ці залежыць ад вас як ад прэзыдэнта, каб недзяржа-

ныя газэты («Товариш», «БДГ. Деловая газета», «Народная Воля») зноў друкаваліся ў Беларусі?» А.Лукашэнка адказаў разгорнута. Пачаў з таго, што «вы аплёваеце народ. Вам выгадна друкавацца за мяжой». На крык журналіста (адразу пасля пытаньня адключаюць мікрофон, так што апаніраваць прэзыдэнту складана) аб tym, што «НН» выходитць у Беларусі, А.Лукашэнка дадаў: «Ну вось, бачыце — вы харошая газета, друкуецца ў Беларусі і будзе друкавацца надалей».

Зыміцер Дрыгайлі

Супяречнасыці чытачкі Ананіч

Сярод імпрэзаў, што прыйшлі ў Інфармацыйным цэнтру ЦВК у дзень выбараў, была прэс-канфэрэнцыя першага намесніка міністра інфармацыі Лілії Ананіч. Яна выказала некалькі выразных антыноміяў.

Па-першае, паведаміла, што «па невядомых Міністэрству інфармацыі прычынах адзін з кандыдатаў у прэзыдэнты не скарыстаўся сваім правам друку пэрадвыбарчай праграмы ў цэнтральных СМИ». Аднак потым зазначыла, што прычыны ўсё ж вядомыя: «Да 26 лютага

га праграма не была пададзеная ў цэнтральныя газеты адпаведным чынам. Тому яна й не была надрукаваная».

Потым спн.Ананіч выказала задавальненіне, што падчас выбарчай кампаніі міністэрства ня выказала ніводнага папярэджання газэтам, апрача «Згоды» зь яе карыкатурамі. «Значыцца, газеты паставіліся да асьвятлення выбарчай кампаніі адказна», — задаволена засвідчыла Ананіч. І амаль тут жа чамусыці павяла пра супрацьлеглае: «Пасля выбараў мы правядзём сур'ёзны аналіз публікацыяў у некаторых газетах падчас выбарчай кампаніі, дамо ім ацэнку й разъяснемся зь іх правамоцнасцю». І працягнула: «Некаторыя га-

зеты дазвалялі сабе адкрыту агітацыю за таго ці іншага кандыдата. Але некаторыя і ўвогуле паставілі да гэтага беззадказна (пар. яе ж характарыстыку працы ўсіх СМИ як адказнай, дадзенай за трэх хвіліны дагэтуль. — З.Д.), і распаўсюджвалі заклікі да маладых людзей прыйсьці на плошчу. Вось, напрыклад, як расцаніць матэрыял «Парады мітынгоўцам» у адной з газетаў, не хачу рабіць гэтай газэце рэкламу (матэрыял Алеся Кудрыцкага ў «НН» № 9. — З.Д.): тут жа адкрытым тэкстам утрымліваюць прызывы прыйсьці на плошчу мітынгаваць. Што гэта за парады?

Мне давялося перапытаць спн.Ананіч, як яна перакладае зь беларускай слова «парады», а калі пачуў толькі: «Я разумею беларускую мову», паведаміў «правільны адказ».

ЗД

ХРОНІКА

Працяг са старонкі 15.

падлекавацца ад бранхіту і падагры. «Выздораўленне» палітвэяня адбылося акурат напярэдні прэзыдэнцікіх выбараў.

Ашмяна

15 сакавіка зьбіральніцу подпісаў **Тацяну Клімовіч** аштрафавалі на 5 б.в. за выяўлены ў падпіснім аркушы фальсифікаціі подпіс.

17 сакавіка зьбіральніцу подпісаў **Пятру Явідовічу**: калі дому актыўіста чакалі некалькі міліцыянтаў. Жонцы на тэлефанаваньне ў міліцыі сказалі, што Явідовіч прабудзіў там 4 дні. За кратамі актыўіст абвясціў галадоўку. Яго шпіталізавалі, бо мае ізву стравуніка.

Нон-грата

15 сакавіка польскіх назіральні-

каў **Войцеха Бародзіч-Смалінскага** і **Катахыну Квяткоўскую** не пусцілі ў Беларусь, хоць яны былі акрэдытаваны беларускім МЗС і мелі візы.

На беларуска-польскай мяжы затрымалі й дуба надгледзілі аўтамабіль **Уладзімера Радзівончыка**, актыўіста штабу Мілінкевіча ў Пружанах, не пускаючы яго на радзімі. Радзівончыка дапыталі на мытні й паведамілі, што ён фігуруе ў крымінальнай справе як абвінавачаны. Ад актыўіста вымагалі фальшывых звестак на А.Лябедзьку.

Прадстаўніка польскай партыі «Права і справядлівасць» **Марыка Сускага**, які хацеў прыехаць назіральнікам на выбары, 17 сакавіка не пусцілі ў Беларусь. Яго дэпартавалі 18 сакавіка зранку, а ўвечары — грузінскіх парламента-

роў, затрыманых 16 сакавіка.

У Горадні 18 сакавіка затрыманыя расейскія грамадзяне **Вольга Гарэлік** і **Якаў Шэгідзевіч**, якія прыехалі як журналісты. Іх адпушцілі пасля праверкі дакумэнтаў. Расейскіх дэмакрататаў з моладзевага руху «Абарона» **Аляксандра Гальмакова**, **Аляксея Навасёлава**, **Андрэя Хачапурава** і **Дзымітрыя Волава**, якія прыехалі як карэспандэнты газеты «Правое дело», затрымалі 18 сакавіка ў Гомелі й дэпартавалі ў Расею без тлумачэння прычыны.

У гэты ж дзень затрымалі прадстаўніцу міжнароднай арганізацыі «Моладзь — грамадзяне сьвету» расейку **Вольгу Ўласаву**, якай прыляцела авіярэйсам зь Екацярынбургу. У Салігорску карэспандэнтаў расейскай газеты «Правое дело» **Уладзімера Іва-**

нова, **Аляксандра Болдырава** і **Генадзя Панкова** затрымалі 19 сакавіка. Іх выслалі зь Беларусі, а Іванова й Болдырава яшчэ й асудзілі на штраф у 20 тыс.руб.

Уначы з 17 на 18 сакавіка на украінска-беларускай мяжы быў высаджаны зь цягніка актыўіст украінскай арганізацыі «Нацыянальны Альянс» **Руслан Конеў**: яго накіравалі назад ва Украіну.

У карэспандэнта «Украінскай газеты» **Аляксандра Цынкевіча** 19 сакавіка на беларуска-украінскай мяжы канфіскавалі 750 даляраў, падзраконы, што ён вязе іх «для рэвалюцыі».

20 сакавіка на акцыі пратэсту затрымалі грамадзяне Грузіі **Лада Гагіяшвілі**, дзякін **Басіл Ка баходзіз**, кіраўнік баптысцкага аб'яднання Грузіі **Малхаз Сангулашвілі**.

АДРЭУ ГЛЯНКЕВІЧ

Штодня моладзь ладзіць на катку Каstryчніцкай плошчы фэрычнае шоў съязгоў.

ХРОНІКА

На мяжы затрыманая здымачная група ўкраінскага «**Новага каналу**», якая вярталася ва Украіну зь Менску: у журналіста **Міхailа Шаманава** і апэратора **Сяргея Дарохіна** канфіскавалі 4 відэакасеты.

Віцебск

На 7 сутак арышту 16 сакавіка засудзілі **Валер'я Шчукіна**, які праводзіў нацыянальныя за выбарамі: яго звязнавацілі ў нецензурнай ла-янцы на сяброў камісіі «неахай-ным выглядзе» — Шчукін прыйшоў на ўчастак у джынсах. На выбарчым участку затрымалі 16 сакавіка **Й. Дзяніса Латыша**, які развозіў агітацыйныя матэрыялы А.Мілінкевіча: некалькі гадзінай у міліцыі цяянулася разьбіральніцтва, якое высыветліла, што агітатар не парушаў закону.

На 4 сутак засудзілі **Кастуся**

Смолікава, актыўіста кампаніі А.Мілінкевіча: яго звязнавацілі ў непадпрадкаваныні міліцыянтам.

Назіральнікам **Тацяне і Канстанціну Севярынцам** і **Ніне Кавалёвой** дазволілі назіраць за выбарамі на ўчастку №18 па відэаманіторы: на самім участку ім быць забаранілі «ў сувязі з малой плошчай памяшкання» (40 м²). Толькі 17 сакавіка камэра была прыбраная з участку, і назіральнікі заразігістравалі нармальным чынам.

17 сакавіка ўвечары затрымалі **Хрыстафора Жаляпава**: міліцыянты выказалі прэтэнзіі да яго-нага аўтамабіля.

18 сакавіка міліцыянты правялі несанкцыяваны ператрус дому ў актыўіста **Сяргея Салодкіна** ў ягоную адсутнасць: спаслаліся на сыгнал ад суседзяў, што тут раздаюць «забароненую газэту».

Знайшлі 250 асобнікаў краязнаўчага выдання «Покліч волі», якое Салодкін выдае ў дазволеных зачонам памерах (299 асобнікаў) і бясплатна распаштуківае.

Назіральніка **Сяргея Парсюковіча** затрымалі 19 сакавіка, 20 сакавіка ён быў асуджаны на 5 сутак і за кратамі абвясціў гала-доўку.

Сябра КХП—БНФ **Сяргея Кушнярова**, які хацеў забраць свой бюлетень, згодна з Народным галасаваннем, 19 сакавіка пасадзілі за краты. На яго склалі пратаколы за дробнае хуліганства і непадпрадкаваныне работнікам міліцыі. Суд перанесены на 4 красавіка.

Жодзіна

На 7 сутак за дробнае хуліганства 16 сакавіка асуджаныя моладзевыя актыўісты **Сяржук**

Гудзілін, **Яўген Ваўкавец** і **Алесь Чырэйка**. У кватэры С.Гудзіліна адбыўся ператрус: у пошуках «кампрамату» міліцыянты ўзламалі падлогу ў кватэры й разбралі на часткі шафу.

У эты ж дзень на 7 сутак засудзілі 17 сакавіка **Зьмітра Чарткова**: яго прывезлі ў пастарунак з дому і склалі пратакол пра непадпрадкаваныне патрабаваннямі работніка міліцыі.

Барысаў

Папяраджаныя ад праектаруты атрымалі 16 сакавіка **Леў Марголін**: яму пагражалі судовай адказнасцю, калі адбудзеца запланаваная на эты дзень сустрэча Мілінкевіча з выбарцамі. На наступны дзень яго засудзілі на 10 сутак.

20 сакавіка на выездзе з Барысава затрыманы **Віктар Гарба-**

«Дадзеныя не адпавядоць...

Раніца 19 сакавіка. Цэнтравыбаркам. Некалькі дзясяткаў журналістаў з БТ блукаюць па фое малой залі. Наперадзе — суткі цяжкай працы па асьвятленні «яскравай і бяспрэчнай». Рэпартаж Зымітра Дрыгайлы з Палацу Рэспублікі.

Першая прэс-канфэрэнцыя Лідзія Ярмошынай. Па стане на 10.00 яўка выбарцаў склаля фантастычны 40%. Кіраўнічка Цэнтравыбаркаму адмаўляеца называць лічбы датэрміновага галасавання, заявіўшы, што ЦВК іх адмыслова не лічыў. Праз нейкі час на сайце ЦВК зьяўляюцца лічбы ўдзелу ў датэрміновым галасаванні: 31,3%. У 2001 г. было 14,3%.

Пасыль зьяўлеца кіраўнік аналітычнага цэнтра «Экаом» Сяргей Мусіенка і прэзэнтуе вынікі экзыт-полу: у Лукашэнкі — больш за 82%, астатнія разам набираюць 7%. Супраць усіх — 10%. Але на паперцы не прастаўлены час апытаўніка Мусіенка біятэжыца: «Забыліся паставіць». Журналісты дзеяцца на два лягеры. Прадстаўнікі

першага бягучы па інтэрвію да Мусіенкі, другога — едуць правяраць на выбарчыя ўчасткі, як працу ў «экзыт-полеры».

Выбарчы ўчастак у школе па вул. Куйбышава, 19. Дзьве трэція курсніцы БДУ і мужчына гадоў пад пяцьдзясят апытаюць выбарнікаў паводле звычайнай мэтодыкі — аднаго празь дзесяць чалавек, намагаючыся ўлічваць пол і ўзрост. Але людзі адмаўляюцца гаварыць. За пайгадзіны апытаўнік 19 чалавек. 16 — адмовіліся, адказалі трох. Бабуля — за Лукашэнку, кабета — за Мілікевіча, дзядзька — супраць усіх. Паказваем дзяўчынам з «Экаому» вынікі, прэзентаваныя Мусіенкам зранку, просім пракамэнтаваць: ці розніца ад тых, што маюць яны. Дзяўчыны мяняюцца ў твары. Адна з іх, Кацярына, мармыча: «Гэтыя дадзеныя... не адпавядоць... і адпавядоць таксама. Я не могу нічога гаварыць...»

Па стане на 14.00 яўка па краіне складае ўжо 71,1%. Журналіст БелАПАН Юры Пацёмкін у сэрцах запытвае ў сакратара ЦВК Мікалая Лазавіка, ці можа яўка скласыці 103%? Лазавік адказвае: «Дзякую апазыцыі за спробы дэстабілізацыі».

У Палацы Рэспублікі сумна. Задарма прапануецца кава-гарбата, печыва, газета «Советская Белоруссия» за 15 сакавіка на крэйдаванай паперы, *The Minsk Times*, розныя афіцыйныя часопісы і даведнікі. Усё астатніе — за грошы. У tym ліку і Інтэрнэт для журналістаў. Гэта зразумела. Журналістай акрэдытувалі 750, кампутараў — толькі 50.

Пад вечар зладзілі некалькі прэс-канфэрэнцый розных назіральнікаў запар. Усе яны засталіся задаволеныя і не заўважылі ніякіх парушэнняў. Сярод міжнародных назіральнікаў — сябры Камуністычнай рабочай партыі Вугоршчыны, малдаўскі дзеяч, які першы раз назірае за выбарамі, ды «штатны» брытанец Марк Элманд, які наадварот назірае за ўсімі выбарамі ў Беларусі ад 1994 г. і прызнае, што яны праводзяцца штораз лепей. Ужо някажам пра задавальненне ад хады ўывінікаў місіяў назіральнікаў ад СНД і Парламэнцкага сходу Саюзу Беларусі і Рәсей.

Тымчасам на Кастрычніцкай сталі збірацца людзі, і дзяржаўныя журналісты пабеглі глядзець на дзіва, якога ў жыцці ня бачылі. Праўда, пабеглі глядзець самыя съмелыя, рэшта пайш-

ХРОНІКА

чоў, Анатоль Бякасаў і Людміла Шчарбакова, якія ехалі ў Менск з матэрыяламі незалежнага назіранія за выбарамі.

Ператрусы ў Луньне

У мястэчку Лунна Мастоўскага раёну 16 сакавіка з санкцыяй пракуора адбыліся ператрусы ў дамах актыўісташтва — **Уладзімера Брыцька** і **Лявона Карповіча** (абодва — КХП—БНФ) і дэпутата райсавету **Аляксандра Пудаўкіна** (ПКБ): канфіскавалі сыстэмныя блёкі камптараў, друкаваныя палітычныя матэрыялы за некалькі гадоў. Міліцыянты заявілі, што ператрусы адбываюцца ў рамках съледства па незарэгістраванай грамадзкай арганізацыі «Партнэрства».

Штраф за ўлёткі

Падчас распаўсюду ўлёткі «Хопіць!» у вёсцы Валадзько Глыбоцкага раёну 16 сакавіка міліцыянты затрымалі мясцовага актыўіста **Юр'я Буку**: яго аштрафа-

валі на 5 б.в.

Налёты на грамадзкія арганізацыі

Зранку 16 сакавіка міліцыянт і чалавек у цывільнym спрабавалі ўварвацца ў памяшканье, дзе месьціцца аршанская дэмакратычныя актыўісты, у tym ліку прадстаўнікі зьліквідаванага ўладамі Цэнтру імя Філона Кіті. Аршанская актыўісты, якія не пусцілі праваахоўнікаў, падзароць, што тэя меліся канфіскаваць камптарную тэхніку.

У Менску 18 сакавіка адбыліся налёты супрацоўнікаў сілавых структур наофісы моладзевых арганізацыяў. На штаб-кватэры незарэгістраванага «Маладога фронту» супрацоўнікамі КДБ былі затрыманыя **Барыс Гарэцкі**, **Зыміцер Хведарук**, **Алена Ігнацік**, **Іван Шыла**: іх назвалі падзраванымі ў крымінальнай справе па прыналежнасці да незарэгістраванай арганізацыі, якая парушае права грамадзянаў. По-

зна ўвечары такі ж самы налёт адбываўся наофіс незарэгістраванага «Задзіночаныя беларускіх студэнтаў»: затрымалі **Васіля Лепеша** і **Івана Марозава**. 20 сакавіка іх асудзілі: Марозаў — 5 сутак, Лепеш — 3 сутак, Гарэцкі — 7 сутак.

У Менску ў будынку, дзе знаходзіцца наофіс недзяржаўнага **Прафсаюзу работнікаў радыёэлектроннай прамысловасці (РЭП)**, саперы шукалі «вывуховую прыладу». У нафісе правялі ператрус. Без тлумачэння прычынаў затрымалі прафсаюзнага актыўіста, журналіста **Івана Романа**. Журналісту прыстаяўлялі да патыліцы пісталет, патрабуючы прызнанца ў шпіяжы. Потым вывеззілі ў кайданках у Ліду, дзе аштрафавалі на 2 б.в. «за брыдкаслоўе».

19 сакавіка адбыўся несакцыянаваны ператрус у нафісе незарэгістраванай **«Асамблія няўрадных арганізацыяў»**: міліцыянты

шукалі выбухоўку і зброю.

Перасльед газетаў

Газету ПКБ «Товарыщ» (85 600 ас.) арыштавалі 17 сакавіка менскія міліцыянты. Рэшта 200-тысячнага накладу была ў гаражы лідэра партыі **Сяргея Калякіна**, які адмовіўся адкрываць памяшканье без санкцыі на ператрус. У адказ міліцыянты апячаталі гараж. Адзінай прэтэнзія міліцыянаў — разгрузка накладу газеты не на юрыдычным адресе рэдакцыі.

Учнаи на 17 сакавіка на расейскай мяжы затрымалі 50-тысячны наклад газеты «Народная Воля», які веззілі з Смаленску. Нумар дастаўлены ў Віцебскую міліцыю.

Вышэйшы гаспадарчы суд 17 сакавіка ліквідаваў недзяржаўную газету «Згоды» на патрабаванне Міністру. Рашэнне судзьдзя Аксана Міхнюк прыняла, не зважаючы, што газета яшчэ мела час згодна з заканадаўствам абсанкардзіць апошніяе папярэджанье

і адпавядоць таксама»

Пратаколы выбарчых камісіяў з суседніх участкаў падаюць моцна адрозныя лічбы.

ла ў бар, дзе і правяла дзівье гадзіны перад адбяшчэннем першых вынікаў. У бок плошчы, на якой віраваў натоўп у дзясяткі тысяч людзей, не павярнулася ніводная афіцыйная камэра. Папярэдня

вынікі галасавання ўразілі. Найперш яўка: 92,6% (у 2001 г. — 83,8%).

Выніковай прэс-канферэнцыі Л. Ярмошынай дачакаліся ўсяго 40 чалавек. Старшыня ЦВК адвясціла вынікі каля трох

гадзінаў ночы: за Аляксандра Лукашэнку — 82,6% выбарнікаў (5 460 000), за Аляксандра Мілінкевіча — 6% (394 693 чалавекі), за Сяргея Гайдукевіча — 3,5% (250 000 чалавек), за Аляксандра Казуліна — 2,3% (154 000). У 2001 г. галасоў за Лукашэнку было на 800 тыс. меней. Найбольшую колькасць галасоў А. Лукашэнка атрымаў па дадзеных з 338 закрытых участкаў (ваенных частак і бальніцаў) — 92,2%.

Удзень па пустой Каstryчніцкай плошчы хадзілі міністар унутраных справаў Уладзімер Навумай з намеснікам Віктарам Філістовічам. На пытаньне «Як прэсе працаўцаў увечары?» Навумай паказвае адмысловае месца на прыступках Палацу культуры прафсаюзаў, адкуль будзе потым пррамаўляць Мілінкевіч: «Вось тут будуть абазначаныя месцы для прэсы, тут будзе пачуванца ў бяспечы». Але увечары месцы для прэсы былі адгароджаныя на супрацьлеглым баку плошчы — пад вялікім экранам. Зъяўленне на ім Л. Ярмошынай было сустрэтае шматтысячным вокічам «Ганьба!».

ХРОНІКА

Мін'юсту.

Галоўнага рэдактара «Местной газеты» ў Ваўкавыску **Андрэя Шантаровіча** затрималі 18 сакавіка на вуліцы. Наступнага дня асуздзілі на 3 сутак.

Гомель

Моладзевы актыўіст **Сяргей Сямёнаў**, асуджаны на 10—дзённы арышт у адным з гомельскіх ізалятараў за «абразу чыноўніка», 17 сакавіка адвесьціў галадоўку.

18 сакавіка асуздзіл **Юрася Захаранку** (7 сутак) і **Уладзімера Шыцікова** (10 сутак). У гэтых дзень затрималі **Андрэя Толчына**, як толькі ён выйшаў з кватэры, і **Уладзімера Кацору**, якога 20 сакавіка асуздзіл на 8 сутак (абвінавачаныне — бойка на вуліцы).

Жлобін

На моладзевага актыўісту **Эдуарда Зелянкова** 17 сакавіка распачалі крымінальную справу за хуліганства (палітычныя графіцы) і

стварэнне незарэгістраванай грамадзкай арганізацыі. За напісаныя графіцы ён быў затриманы на 3 сутак, выйшаў на волю 16 сакавіка: адпussyлі на час съледства.

Шчучын

У працоўным кабінэце доктара Шчучынскага раённага шпіталю **Васіля Бязымена** 17 сакавіка адбыўся ператрус: забралі падшыўку старых газетаў і Канстытуцыю ССР. Яго арыштавалі на 10 сутак за «кнецэнзурную лаянку ў грамадzkім месцы».

Смургоні

17 сакавіка атрымалі па 5 сутак актыўісты кампаніі А. Мілінкевіча **Алесь Дзяргачоў і Юры Кутузав**: іх адвінавацілі ў непадпрадкаваны работнікам міліцыі. Дзяргачова судзілі па заканчэнні працоўнага дня: прысуд быў абвешчаны ў 19.40.

Камянец

17 сакавіка міліцыянты наладзілі

ператрус у **Мікалая Баброва**, актыўіста штабу Мілінкевіча.

Вялейка

Актыўіста АГП **Уладзімера Малярчука** 17 сакавіка выклікаў старшыня выбарчай камісіі, які да гэтага адмайляўся нават рэгістраўцаў яго назіральнікам. Актыўіст, да якога дайшлі чуткі, што на яго хочуць распачаць крымінальную справу (ці то за «эмову супраць улады», ці то за «тэрарызм»), пакінуў Вялейку.

12 сакавіка без прычыны затрималі падлёткаў **Аляксандра Бутэра, Ганну Валынец і Вадзіма Зайца**, якія стаялі ўвечары на прыпынку: яны адмовіліся пакаць міліцыянтам зъмесціцца сваіх сумак. У пастарунку іх пратрымалі 4 гадзіны.

Ворша

Моладзевому актыўісту **Igoru Kazymerchaku** 17 сакавіка прыйшоў пазоў у ваенкамат на 20 сакавіка — трэці ад пачатку году. Яму

пагражае звольненне з працы. Выкладчык школы маствацтваў узяў адгул на 18—19 сакавіка і зъехаў з гораду. Аднак дырэктар школы затэлефанаваў на мабільны, заявіў, што не адпускаў з працы, ды прыграіў звольненнем.

18 сакавіка з працы быў звольнены настаўнік Роска-Сялецкай школы Аршанская раёну **Igor Kryshton**. Яго звязнавацілі ў прагулках. Актыўіст адпраўся з працы для ўдзелу ў выбарчай кампаніі. Дырэктар школы адпussyлі яго, але пазней заявіў, што мусіць звольніць: такі загад прыйшоў з раённага аддзелу адукацыі.

Мазыр

17 сакавіка затриманы **Уладзімер Целяпун**. Наступнага дня яго і **Дзяніса Ванюшкіна**, затриманых падчас раздачы праграмы А. Мілінкевіча, асуздзілі на 5 сутак — за «непадпрадкаваныне супрацоўнікам міліцыі».

Дні і ночы волі

Хроніка Каstryчніцкай плошчы

Панядзелак, 20-га сакавіка

Тысячы людзей ізноў маніфэстуюць у панядзелак. На Каstryчніцкай плошчы пануе ўфарыя: нямногія чалавекі, што зъбярэцца столькі людзей. Адмысловую атмасферу ствараюць гудкі аўтамабіляў — большасць кіроўцаў так выяўляюць салідарнасць з мітынгоўцамі. Моладзь коўзаецца на каньяках зь бел-чырвона-белымі сцягамі за плячыма. Сцягоў, сцяжкоў і сцяжкоў шмат — людзі скарысталіся магчымасцю спакойна пранесці іх да плошчы. Недзе на падыходзе да цэнтра затрымліваюць Уладзімера Кішкуруну й Валера Мазынскага.

Пераважную большасць мітынгоў-

цаў складае моладзь. Яна бярэ ініцыятыву ў свае руکі: сёй-той прыносіць і раздае стужкі, сінія балёнкі. У тэрмасах людзі прыносяць чай.

Мітынг пачынаецца з выступу Аляксандра Мілінкевіча, якога людзі вітаюць воклічамі: «Мі-лін-ке-віч! Мі-лін-ке-віч!» «Яны нам сёньня аб'явілі іхныя вынікі. Ім здаецца, што хтосьці паверыць. Большаясьць нормальных людзей съмешца над гэтымі працэнтамі. Гэта ня выбары, гэта — дзяржавы, антыканстытуцыйны пе-раварат! Ганьба!» — Мілінкевіч заклікае лічыць Лукашэнку незаконным прэзыдэнтам.

Аляксандар Казулін разам з прыхільнікамі ўсталёўвае на плошчы зроблены мастакамі «Звон свабоды» ды заклікае ўхваліць «Дэкларацыю народа Рэспублікі Беларусь». Лідэр БСДП

(Грамада) прапаноўвае лічыць выбары 19 сакавіка не адбытымі і правесьці паўторныя 16 ліпеня. А.Казулін абяцае, што будзе на плошчы, покуль на ёй будуть людзі.

На мітынгу выступаюць Анатоль Лябедзька, акадэмік Аляксандар Вайтовіч, дэпутат Дзярждумы Уладзімер Рыжкоў.

Людзі з захапленнем сустракаюць стайкі белых чаек у небе — вястунак вясны. Падпываюць Ляўону Вольскому, Зымітру Бартосіку. Горача віталі Уладзімера Арлова, Андрэя Хадановіча. Пляскаюць Іне Кулей. Адзіны кандыдат некалькі разоў бярэ слова, хоць зусім хрыплы. Народ вітае яго авацый. Мітынг ідзе жлавей, дзякуючы лепшаму гукаўзмацненню і чаргаванню музыкі й выступаў.

А.Мілінкевіч заяўляе пра рашэнне

ХРОНІКА

Узда

Віктара Крывала выклікалі ў раённую праукратуру за ягоныя выказваныя пра фальсифікацыю вынікаў выбарчых кампаній.

Гарадок

На выбарчым участку затрымалі 17 сакавіка дэпутат райсавету, назіральнік **Леанід Гаравы**, актыўіст каманды А.Казуліна. Яго звынавацілі, што «перашкаджай працы выбарчай камісіі». Суд у выходны дзень, 18 сакавіка, аштарафаваў яго на 5 б.

Лельчыцы

Дадому да **Мікалая Гаўрыленкі**, актыўіста Мілінкевіча, 13 сакавіка прыйшлі ўчачы міліцыянты, пакінулі позму да праукрора.

Масты

На 15 сутак арышту асуджаныя 17 сакавіка актыўісты з Mastou Зыміцер Кухель і Зыміцер Панасік.

Шклоў

18 сакавіка затрымалі актыўіста **Аляксандра Шчарбака**: у хаце адбыўся несанкцыянаваны ператрус, знайшлі старыя нумары незарэгістраванай газэты «Шклоўскія навіны» і налепкі. З Шчарбака спрабавалі ўзяць падпіску пра навыезд.

Астравец

18 сакавіка на 5 сутак арыштаўвалі **Мікалая Аўласевіча**: на вуліцы да яго падышлі міліцыянты й прапанавалі праўсці ў пастрарунак. Калі ён спытаў, навошта, яго абвінавацілі ў непадпрадакаваныя міліцыянтамі.

Жыткавічы

17 сакавіка затрыманыя Міхайл Козел і Мікалай Румянцаў: у іх канфіскавалі афіцыйныя друкаваныя матэрыялы. Міліцыянты кажуць, што паслья гэтага адпусцілі актыўістаў, але дадому яны не аб'явіліся й тэлефоннай сувязі з імі няма.

Крупкі

У сваіх хаце ў мястэчку Бобру 18 сакавіка а 17-й быў затрыманы мастак **Алесь Пушкін**.

Ваўкаўск

Ад 17 сакавіка пачалося дзяжурства міліцыі калі дамоў мясцовых актыўістаў штабу Мілінкевіча — **Мікалая Аксаміта** і **Аляксандра Барадаўкіна**, якога папярэдзілі, што затрымаюць, калі ён паспрабуе выехаць з гораду.

Лунінец

18 сакавіка затрымалі за «дроб-

нае хуліганства» **Віталя Кааратыша**.

Горкі

Эдуарда Брокарава міліцыянты спынілі 18 сакавіка ѹагледзелі яго сумку. Паслья гэтага ў двары дому, дзе жыве актыўіст, быў выстаяўлены пост.

Верхнядзвінск

Аляксея Шафрана (в.Валынцы) 15 сакавіка арыштаўвалі на 15 сутак: ён зрабіў палітычныя графіцы ды паставіў пад імі сваё прозвішча.

Лепель

Алега Тычыну спрабавалі затрымаць 19 сакавіка за тое, што забраў бюлетэнь і пайшоў з выбарчага ўчастку. Калі А.Тычына, **Аляксандар Малаяўка** і **Вячаслаў Малаханаў** паехалі паслья выбараў у Менск, іх затрымалі.

Слонім

Назіральніка **Алеся Масюка** затрымалі 19 сакавіка на выбарчым участку, заявіўшы, што ён пачаў бойку. 20 сакавіка яго двойчы вазілі ў суд, але штораз адпускалі.

Горадзенскія суды

21 сакавіка ў Горадні асуздзілі затрыманых напярэдадні «ўзде́нікаў» несакцыянаванага шэсцяція: па

10 сутак арышту атрымалі **Пяetro Анісімовіч**, **Кірыла Жалудок**, журналісты **Анджэй Пісальнік**, **Iгар Банцар**; на 7 сутак асуджаны **Юры Клімчук**. Затрымалі **Літана Лясоцкага**, які толькі выйшаў у гэты дзень паслья 5-дзённага арышту. **Андрэй Панасік** знаходзіцца пад хатнім арыштам: на яго распачалі крымінальную справу за прыналежнасць да незарэгістраванай грамадзянскай ініцыятывы «Партэрства».

Тадэвуша Гавіна выклікалі 21 сакавіка ў Гарадзенскі РАУС: яго спрабуюць аўнаваць ці падпаляе вясковай крамы. Калі съледчы даведаўся, што да міліцыі прыехала і здымачная група Польскай тэлевізіі, ён на стаў сустракацца з Гавіным.

Суткі для пратэстанта

5 сутак арышту прызначыў 21 сакавіка суддзя Маскоўскага раённага суда Менску Уладзімер Аўдзееўка пратэстанту **Аляксею Шэіну**, аўнавачанаму ў нецензурнай ляйнцы.

Масавыя арышты

21 сакавіка ў Менску адбыліся суды над затрыманымі ўчачы і ўдзенем дэмакратычнымі актыўістамі. Некаторых затрымалі калі

дні волі

застацца на плошчы на ноч ды заклікае людзей прыносіць чай, каву ды ѿплья речы. Яго падтрымліваюць прадстаўнікі руху «Хопіць!», што заклікаюць прысутных на плошчы прыносіць з дому намёты і разьбіць на плошчы палатачны гарадок.

Намёты паўстаюць, нягледзячы на спробу агентаў у цывільнім перашкодзіць. Вакол намётаў шчыльным шэрагам выстаўляеца ахова. У 22.30 намётаў ужо восем. Мілінкевіч асабістая наведвае гарадок, вітаеца з насельнікамі. Ён заклікае да бестэрміновага пратэсту.

Выступаюць ня толькі менчукі. Слова бяруць і прыежджыя з іншых гарадоў. Съмех і волескі зрыве палкоўнік-камуніст з Талачына Мікола Петрушэнка, які абураеца цэнамі на бульбу, што вырасла пад 1000 рублёў. Прамаўляе дэпутат Гомельскага гарсавету Юры Глушакоў. Прадстаўніца Бабруйску распавядае, што іхнюю машыну затрымлівалі па дарозе, але яны здолелі прарвацца на плошчу.

Сяргей Салаш, які 20 сакавіка выйшаў з прыёмніка-разъмеркавальніка, кажа, што за Мілінкевіча на Акрэсь-

ціна прагаласавала 90%.

Пляменнік Ніла Гілевіча перадае вітаныні ад народнага паэта Беларусі, які хварэе. Сын Міхаіла Марыніча Ігар зачытвае пасланыне ад бацькі: «Я веру ў перамогу».

Дэпутат парламэнту Нарвегіі заяўляе: вочы съвету сёньня прыкаваныя да гэтай плошчы. Мітынгуюцы авацыямі вітаюць паведамленыне, што ЗША, Польшча, Літва не прызнаюць вынікаў выбараў.

Вакол плошчы ўлады забараняюць продаж гарачых напояў (чаяу, кавы), іх не прадаюць нават у «Макдоналдсе». У адказ людзі распачынаюць падваз на пляш кавы, прадуктаў і ѿпльных речаяў. Міліцыя пагражае млявым заявамі пра «адміністрацыйную адказнасць». На 23.00 на плошчы заставаеца пару тысячачаў чалавек.

Мілінкевіч заяўляе, што дасягнутая дамоўленасць з міліцыяй: людзі застаюцца на плошчы, аднак музыку выключаюць — каб не парушаць грамадzkага парадку.

Вынікі дня: часам складалася ўражаныне, што лідэры апазыцыі ў сваёй

тактыцы некрытычна капіююць украйнскі сцэнар пратэсту. Але таксама ёсьць уражаныне, што людзям на плошчы мала абыходзіць тактыка палітыкаў — яны настроеныя пратэставаць і не здавацца.

Пущін віншуе Лукашэнку зь пераабраньнем. Приходзіць віншаваныне з Тэгерану, у сераду — з Гаваны.

ЗША не прызнаюць вынікаў прэзыдэнцкіх выбараў у Беларусі і падтрымліваюць заклікі правесці падторныя выбары, — з адпаведай заявяю выступіў прэс-сакратар адміністрацыі Скот Макклелан.

Генэральны сакратар Рады Эўропы Тэры Дэвіс называў перавыбары Аляксандра Лукашэнкі фарсам. Канцлерка Нямеччыны Ангела Мэркель заявіла пра рашучую падтрымку беларускай апазыцыі.

Прэзыдэнт Літвы Валдас Адамкус паабяцаў падтрымку беларускаму народу.

Дэлегацыя Эўрапарламэнту заяві-

Працяг на старонцы 7.

ХРОНІКА

намётавага гарадка, некаторых — калі яны з сумкамі ішлі на пляц, каб перадаць прадукты мітынгоўцам.

Прысуды былі жорсткімі. Аштрафавалі **Вольгу Дземчанку** (журналістка газеты «Однако») — на 20 б. За краты на 10 сутак патрапілі **Даній Пажараў**, **Тачана Хома**, **Гец**, **Лугін**, **Ляхавіч**, **Пінчук**, **Уладзімер Каубаска**, **Алег Гаўрылаў**, **Лявон Маліноўскі**, **С.Бабіцкі**, **Вольга Чарных**, **Андрэй Церашков**, **Юры Сідун**, **Кострычай**, **С.Кардаш**, **Віталь Алейнік**, **Грыбовіч**, **Анушкевіч**, **Лучына**, **Юры Чавусаў**, **Аляксандар Дабравольскі**, **Вольга Кузьміч**. Па 12 сутак атрымалі **Аляксей Янукевіч** і **Андрэй Малаш**. На 15 сутак асуђаныя **Валер Мазынскі**, **Анатоль Лябедзька**, **Грабавы**, **Уладзімер Жараў**, **Андрэй Дзенісевіч**, **Алег Жлутка**. **Кацярыну Легізу** пасадзілі на 3 сутак. Пасля суду над Лябедзькам у Дом правасуддзя не пусцілі адваката **Аляксандра Галіева**, які выйшаў перапаліц.

Прысуду засталіся чакаць затрыманыя **Зыміцер Федаровіч**, **Канстанцін Віктаровіч**, **Канстанцін Руткоўскі**, **Пятро Це-**

рашэнкаў, **Ражкоў**, **Сыцепанцоў**, **Андрэй Сыцяпанаў**, **Сяргей Сыцяпанаў**, **Усьцінаў**, **Вайды**, **Бірук**, **Жайток**, **Шаўчук**, **Гурко**, **Вехтаровіч**, **Антаніна Гулько**, **Канстанцін Чыкалалаў**, **Пятро Дудановіч**, **Наста Кавалёва**, **Арцём Золатаў**, **Аляксей Валіеў**, **Зыміцер Шаўчэнка**, **Валеры Астраверхай**, **Ільля Кульбіцкі**, **Мікалай Мяцельскі**, **Аляксандар Лычайка**, **Сяргей Паходня**, **Вадзім Александровіч**, **непаўналетні Аляксей Папоўкаў**, **Юры Вінаградаў**, **Сяргей Марчык**, **Уладзімер Кучавальскі**, **Алена Мядзведзеўва**, **Міхаіл Уласаў**, **Аляксандра Касько** 20 сакавіка зьблізілі, забралі паштарт і адпусцілі. Унаўчы на 21 сакавіка разам з **Звонам Свабоды** на юсю ноч быў затрыманы скульптар **Алесь Шатэрнік** і пісменнік **Алесь Пашкевіч**.

Удзень затрымалі дэпутата польскага сейму **Яраслава Ягеллу**: паводле папярэдніх інфармацый, яго вінаваціць ва ўздзеле ў несанкцыянаваным мерапрыемстве. Затрыманы ў эстонскій назіральнікі **Эрык Мора** і **Тарма Лехт**.

Увечары 21 сакавіка па дарозе

на плошчу затрыманы дырэктар кавярні «Лёндан» **Юры Вінаградаў**.

Віцебскія затрыманыні

21 сакавіка ў Віцебску затрымалі калі 15 дэмакратычных актыўістў, якія ўдзельнічалі ў акцыі пратэсту. Як паведаміў затрыманы **Сяргей Серабро** па мабільным тэлефоне з пастарунку, удзельнікі акцыі завезлы ў аддзяленні міліцыі, не выказаўшы нікіх абвінавачанняў. З затрыманых знаёмы яму быў толькі **Улад Токаў**, астатнія — невядомыя.

Прэвэнтыўна міліцыяны затрымалі **Хрыстафора Жаляпава**: калі кавярні «Усход» яму заявілі, што ён падобны да злачынцы, якія знаходзіцца ў вышуку. З гэтымі ж тлумачэннямі быў затрыманы дэмакратычны актыўіст **Вадзім Баршчэўскі** і **Аляксей Гаўруцікаў**.

Апісалі маёмасьць БХК

У офісе Беларускага Хэльсынскага камітэту 21 сакавіка адбыўся воліс маёмасьці. Прэзыдыйум Вярхоўнага гаспадарчага суду Беларусі налічыў падатку і штрафаў праваабарончай арганізацыі прыкладна ў памеры 75 тыс. даляраў за дапамогу, атрыманую

паводле праграмы TACIS.

Прафсаюзны актыўіст за кратамі

У Баранавіцкі ізалятар часовага ўтрымання 19 сакавіка патрапіў актыўіст Беларускага незалежнага прафсаюзу з Горадні **Сяргей Ліпніцкі**. Ён з таварышамі ехай у Менск электрычкай, пасля праверкі дакументаў яго затрымалі ў асудзілі на 3 сутак. Прывыну супрацоўнікі Баранавіцкай управы міліцыі называюць адмайлоўцца.

Бабруйск

Актыўіст Зымітра Доўгала ўвечары 18 сакавіка затрымалі міліцыяны, завезлы ў пастарунак, дзе пратрымалі амаль 2 сутак, абвінаўціўшы ў нецэнзурнай лаянцы. У той самы дзень затрымалі **Igor Ходзьку**, актыўіста БНФ.

Светлагорск

Натальлю Бордак, зборніцу подпісаў за Мілінкевіча, 21 сакавіка вымусілі звольніцца па ўласным жаданні з Светлагорскага цэнтру сацыяльнага абслугоўвання насељніцтва.

Берасьце

На 15 сутак 21 сакавіка асуђаны **Іван Спасюк**, актыўіст каманды А.Казуліна.

Дні і ночы волі

Працяг са старонкі 21.

ла, што Аляксандар Лукашэнка ня можа быць прызнаны легітымным прэзыдэнтам Беларусі.

Падтрымку мітынгоўцам выказалі старшыня Рады БНР Івонка Сурвілла і Зянон Пазняк.

Намеснік дзяржсакратара ЗША па краінах Эўразіі Дэніэл Фрыд заявіў, што выбары былі сфальсифікаваны.

Тым часам кіраўнікі Гомельскага і Берасцейскага абласных штабоў Аляксандра Мілінкевіча Ўладзімер Кацора і Юрась Губарэвіч асуджаны адпаведна на 8 і на 5 сутак арышту.

У Менску на розныя тэрміны арышту пакараныя 10 затрыманых 17—19

Пастыры з пастваю

Напярэдадні нядзельнае імшы каталікі, што ходзяць да менскае катэдры, пераймаліся пытаньнем: ці можна будзе вольна патрапіць у храм? Але ўсё абышлося. Урачыстыя гукі съятое імшы ўзносіліся пад пярэстыя скляпеньні, зь якіх пазіраў разьятраны Хрыстос, які гоніць преч гандляроў са съвятыні. І пра гэтую гісторыю можна было пачуць зь нядзельнага казаньня. І яшчэ: «...Не ствары сабе куміра і нікай выявы таго, што на небе ўверсе, і што на зямлі ўнізе, і што ў адзе нікэй зямлі. Не пакланяйся ім і не служы ім; бо Я Гасподзь, Бог твой, Бог апякун, які карае дзяцей за віну бацькоў да трэцяга і чацвёртага роду, ненавідзячых Мяне, і творачы міласць да тысячы родаў любячым Мяне і саблюдаючым запаветы Мае...»

Імша абылася паважная. Людзі, сцяўшы вусны, лавілі кожную рэшту рэха праудзівага слова. Пасыль дружнаю гурмою людзі рушылі пад Ратушу, зас্পіваўшы. «Магутны Божа». Па нейкім часе купка каталікоў распусцілася ў натоўпе на Цэнтральным пляцы. А яшчэ па нейкім часе ўжо было там відаць і нашых ксяндзоў, у звычайных строях.

сакавіка грамадzkіх актывістаў.

У спэцпрымальніку-разъмеркавальніку на Акрэсьціна застаецца каля 60 палітычных актывістаў, арыштаваных за ўдзел у масавых акцыях. Некалькі зняволеных пачынаюць гала-доўку.

Аўторак, 21 сакавіка

Бранку адбылося праваслаўнае богослужэньне, якое правёў а. Леанід (Акаловіч) зь Беларускай аўтакефальнай народнай праваслаўнай царквы, ён асьвяціў намёты.

Міліцыянты пачалі затрымліваць тых, хто нясе прадукты і ѥёплае пітво на плошчу. У мінакоў праглядаюць сумкі, спыняюць аўтамабілі — каб не правезьлі паесці пратэстоўцам. У службовым запале некаторыя работнікі ДАІ спыняюць машыны ня толькі па дарозе на плошчу, але і — зь яго. Імгненна нараджаецца жарт: «Стой! Што вязеш? Прадукты ёсьць? — Німа, толькі наркотыкі. — Праяжджай». На выхадзе з аўтобуса на плошчу затрымліваюць рэдактара «НН» Андрэя Дынкі і звозяць у невядомым кірунку. Штаб Мілінкевіча падлічыў страты Пляцу за першую ноч: 108 затрыманых.

Удзень колькасць намётаў выраслае да двух дзясяткаў. Мілінкевіч прыяжджае на плошчу і заклікае сабрацца ўвечары: «Калі вы прынялі рапшэнне тут заставацца, то я буду да канца салідарны з вамі». Кіраўнік палка міліцыі спэцыяльнага прызначэння Ю. Падабед палохает: маўляў, на Пляцы ня больш за паўтары тысячы чалавек. «Хіба гэта намёты? Калі ўзьнікне пільная неабходнасць, яны будуть вельмі хутка прыбраныя». Пратэстоўцы пачынаюць складаць сыпсы затрыманых.

Тым часам беларускія ўлады пачынаюць паляванье на замежнікаў: затрымалі трох грамадзянаў Грузіі ды польскага парламентара Яраслава Ягелу, апошняга ўначы высылаюць з краіны.

Увечары на плошчы сабраліся 5000 чалавек. Чакаюць прыезду Мілінкевіча, Казуліна ды «N.R.M.». Прыйя-

3 Расеі зь любоўю

Тыя, хто ў пятніцу спрабаваў злавіць хоць каліва інфармацыі пра Беларусь на расейскіх тэлеканалах, былі расчараваны. Самай важнай падзеяй для Расеі было пахаванье Мілошавіча. Затое тыя, хто пераключыўся на канал ТДК, дзе штовечар круцяць наўпроставае шоў «Сексуальная рэвалюцыя», убачылі Ірыну Хакамаду, якая выказвала свае сымпатіі беларускай апазыцыі! На тэлефоннае пытанье ў жывым этэры, як яна ставіцца да лідэра беларускай апазыцыі, Хакамада а сразу сказала, што яна за Мілінкевіча. Бо ён — лідэр аб'яднанае апазыцыі, якой вельмі цяпер цяжка. А па-другое — ён, на яе думку, вельмі прывабны мужчына. У вядоўцаў «Сексуальная рэвалюцыі» бровы ў той момант ад нечаканасці папаўзьлі ўверх. Дзякую, Ірына!

джаюць паслы Эўразіі, каб на свае вочы пабачыць падзеі. На гэты час раптоўна ўключаюцца вялізныя ліхтары на пляцы, якія да гэтага былі вымкнутыя.

На пляцы Мілінкевіч і Казулін заклікаюць абавязкова прыісьці 25 сакавіка. Мілінкевіч абяцае заставацца зь людзьмі да апошняга. Ідзе сынег. Уладзімер Арлоў у сваім выступе прапануе надаць плошчы імя Кастуся Каліноўскага.

Казулін перадае чуткі, што на ноч плянунецца жорсткі разгон намётавага гарадка. Датэрмінова (пасля 20.00) зачыніліся ўніверсам «Цэнтральны» і Макдоналдс. Бліжэйшыя кавярні ўзвінчваюць кошты на гарбату.

Абяцанага канцэрту «N.R.M.» не атрымалася праз адсутнасць добрай апаратуры. Вольскі съпявае адну песню ўжывую, потым пачынаюць круціць песні ў запісе.

Машыны па-ранейшаму вітаюць Пляц гудкамі, хоць міліцыянты ў запісі такія аўтамабілі. Прапанова Казуліна разысьціся, каб сабрацца 25-га, не праходзіць. «Застаёмся», —

скандус Пляц.

Вакол намёставага гарадка зьяўляюца сьвечкі, выстаўленыя паўколам. Ноч у гарадку перабываюць Мілінкевіч з жонкай і сынам, Кася Камоцкая. Каб даставіць воду і ня быць затрыманымі, моладзь выбіраеца групай у 40 чалавек.

Пад раніцу прыяжджае Ўладзімер Колас: «Віншую вас і лічу, што мы знаходзімся ў найлепшым месцы Беларусі — бо тут нараджаеца яе будучыня. Трэба стаяць да канца, і мы пераможам».

Серада, 22 сакавіка

Раніца пачынаеца гімнам «Магутны Божа» — гэта ўжо традыцыя. Ля намёставага гарадка зьяўляеца купка агрэсіўных пэнсіянераў, якіх асабліва разъюшваюць бел-чырвона-белыя сцягі. На просьбу насельнікаў гарадка суняць хуліганаў-пэнсіянэраў, якія нецэнзурна лаюцца, міліцыянт адказвае: «У нас дэмакратыя».

Прынятае рашэнне не пускаць на тэрыторыю гарадка прадстаўнікоў афіцыйных СМІ. У другой палове дня падыходзяць спэцназаўцы з супрацоўнікамі Водаканалу: маўляў, трэба знайсьці ў праверыць люк, празь які

вада залявае мэтро. Аглядно, усе намёты, люк выяўляеца пад самым апошнім. Падганяюць экскаватар.

Мілінкевіч заяўляе, што самая галоўная перамога ў тым, што ў Беларусі з'явілася грамадзянская супольнасць.

У бальшыні замежных журналісташт, якія прыехалі асьвятляць выбары ў Беларусі, 23—24 сакавіка заканчваюцца акрэдытациі МЗС. Яны будуть вымушаныя альбо зъехаць, альбо перастаць займацца прафесійнай дзейнасцю.

Увечары Мілінкевіч абвясціў пра намер стварыць широкі грамадзянскі рух «За свабоду»: абвяшчэнне яго прымеркаванае да Дня Волі — 25 сакавіка. Рух мае дапаўніць рэпрэсаваным студэнтам магчымасць вучыцца за мяжой, стварыць надзейную систэму распаўсюду праўдзівай інфармацыі, стварыць умовы для свободных і празрыстых выбараў. «Улада нахабным чынам скрала ў нас перамогу, таму за ёе яшчэ трэба змагацца», — заявіў Мілінкевіч і заклікаў сабраца на Кастрычніцкім пляцы 25 сакавіка а 12-й.

**Сабралі Сяргей Харэўскі,
Аркадзь Шанскі**

Амэрыка з намі

Напярэдадні выбараў съвет абліцела гучная навіна: Джордж Буш падтрымаў ЕГУ: «Я высока цаню імкненне адміністрацыі, студэнтаў ды іншых прыхільнікаў універсітetu да адукцыі, не зважаючи на цяжкую сітуацыю. Вашая съмеласць — гэта крыніца натхнення для тых, хто імкнецца да свабоды ўва ўсім съвеце». Цяпер для сотняў студэнтаў з Беларусі, якія вучачацца паўканспірацыйна, спатрэбіцца съмеласць. Адна рэч — штудыяваць у Вільні гісторыю мастацтва ці філязофію, бо ў Менску няма як атрымаць гэткія веды. А іншая — апынуцца зыннацку саюзнікамі Буша. Спазыліася і публікацыя Бушавага дакладу пра доходы Лукашэнкі. Даклад, што мусіў стаць бомбаю, стаўся хлапушкай. У той самы час амэрыканцы выявілі нечуваны спрыт, заявіўшы ад імя Дзярждэпу пра несправедлівасць выбараў яшчэ да падліку бюлетэняў. Ад заявы афіцыйнага Вашынгтону, галосна агучанай на засынжанай Цэнтральнай плошчы, цяплей ня стала.

Выбух на Кастрычніцкай плошчы

Плошча вымagaе ня толькі рамантыкі, але й суворай прозы пад шыльдай «Біяпрыбіральня». Піша Аляксандар Класкоўскі.

Маскоўскі карэспандэнт «Комсомолкі» пацешыўся, як «бацька» надурыў апазыцыю. Тая, маўляў, хацела ў нядзелю нарвацца на дручкі, але — аблом. Не атрымалася «кардінкі» для Захаду...

Таварыч не разумее, што для тысячаў беларусаў сам выхад на плошчу пасъля таго, як ім паабязалі пакараныне аж да «вышкі», быў учынкам геройскім.

Дарэчы, борздаму газэтчыку варта было б пачытаць дасьведчаных камэнтатарап. Тыя съцвярджаюць, што ўстрымацца ад гвалту 19 сакавіка настойліва парай Гутцін. Не ад вялікага дэмакратызму, а таму, што прыціснулі партнёры па «вялікай восемцы», у якой Маскве акурат выпала старшыняваць.

Зрошты, пзўна, спрапаваў і чыннык масавасыці. Наўрад ці наверсе чакалі, што столькі людзі наплюе на страшылкі пра выбухі ды атруту з дохлых панукоў. Народ толькі съмляўся, калі ўнатоўпе раптам бабахаў балёнік. У той вечар многія зьведалі катарапіс ад разьвітання з хімэраю страху.

Плошча расставіла кропкі над «і». Яна падвяла рысу пад спречкай, ці варта «ўдзельнічаць у фарсе». У выпадку байкоту нічога й фальшаваць ня трэба: агучвай сабе рэальны лік матчу з Гайдукевічам...

І тады б не было Плошчы.

Паўзучы таталітарызм мае ўласніцаў пакрысе акупаваць усе нішы, якія добрахвотна здае съядомая грамада. І наадварот: прайшоўши праз усе колы перадвыбарчага пекла, маеш непараўнальная маднейшы маральны грунт, каб патрабаваць новых, сумленных выбараў.

На Кастрычніцкай жа плошчы сапраўды адбыўся выбух. Толькі не паводле вэрсіі КДБ. Выбухнулі пратубэрэнцы грамадзянскай энэргіі. Іншая рэч, што гэта сталася раптойна і для лідараў палітычнай апазыцыі. Пзўна, у ейных штабох не было дзялёвых распрацовак на выпадак беларускага Майдану (які вымagaе ня толькі рэвалюцыйнай рамантыкі, але й суворай прозы пад шыльдай «Біяпрыбіральня»). Патэнцыял першага дня быў у значнай ступені змарнаваны.

Між тым, назначаюць аналітыкі, чым яшчэ наканавана так пільна займацца

апазыцыйным стратэгам у беларускіх умовах, калі не карпатлівай распрацоўкай вееру сценароў вулічнай дэмакратыі? Мілінкевіч цвяроза кажа, што ў нас болей імаверныя юзывеслы ды тэлегенічныя варыянты Памаранчавай рэвалюцыі, але цярністыя шлях польскае «Салідарнасці». Съядомыя палякі паказалі тады ня толькі моц духу, але й дасканалае ўжыванье таго, што цяпер называюць палітычнымі тэхналёгіямі. Валоданыне імі надзвычай важнае для арганізатораў беларускага дэмакратычнага руху. Бо найхутчэй, што наперадзе цэлая эпапэя барацьбы з рознымі паваротамі сюжету, прылівамі ды адлівамі палітычнае актыўнасці.

Юлія Дараджкевіч

Кропля камень точыць. Улада сама ўжо мусіць публічна разбураць міт пра стабільнасць ды маналітнасць. Калі ў 2001-м Лукашэнка абвесыць пра элегантную перамогу, то гэтым разам мусіў пачаць сым'ч трывомфатара фразай аб правале рэвалюцыі.

Дый дзяржаўная тэлевізія ўжо не абмяжоўваеца паказам пратэсту ў Францыі (памятаце савецкі анэкдот «Мяненепакоіць Гандурас»?). Хай сабе скрэз з зубы, але загаварылі пра намёты побач з рэзыдэнцыяй.

Энэргетыку Плошчы ня зынішчылі. Можна сплюжыць бульдозерамі намёты, але маральны пляцдарм ужо заваяваны.

19 сакавіка невядомы маладзён праехаў верхам на «сотцы» ўздоўж усёй Кастрычніцкай плошчы. Шматтысячная грамада вітала яго воплескамі.

Рэцэпт рапсавай рэвалюцыі

Прыгадаўшы, як падчас Памаранчавай рэвалюцыі ў пік Майдану Януковіч спрабаваў стварыць свой бела-сіні, падумаў, чаму б нашым уладам не адкалоць падобны фокус? Фэльетон Лёліка Ушкіна.

Распарадак дня жыхароў намёставага мястэчка «Мерзыні за бацьку!» і плян дзеяньняў на 22.03.06 — 23.03.06
 22.00. Зъяўленьне на Кастрычніцкім пляцы моладзі з чырвона-зялёнымі сцягамі, якая пратэстуе супраць агучаных ЦВК вынікаў выбараў. Плякаты: «Ярошына хлусіць!», «Дастала!», «Нас кінулі!». Натоўп канцэнтруеца на прыступках Палацу Рэспублікі.

22 гадзіны 16 хвілін 33 сэкунды. Вядоўца агучвае звесткі незалежных экзіт-полаў. Аказваеца, за Яго прагаласавала не 82%, а 99,998%. Натоўп абураеца хлуснёй ЦВК. Чуюцца сьвіст і крикі.

22.30. Вядоўца прапаноўвае паставіць на плошчы намёты і стаяць, пакуль ЦВК не абвесыць сапраўдныя вынікі галасаваньня. Бурныя воплескі.

22.45. Вядоўца абвяшчае пра пачатак беларускай «рапсавай рэвалюцыі», прыхільнікі якой мусіць набываць і насіць бутэлькі з айчынным рапсавым алеем.

22.46—23.32. Усталёўка намётаў. Адказны за дастаўку намётаў і іх усталёўку — інжынерны полк Мінабароны.

23.47. Выстаўленьне аховы лягеру. Адказны за людзей і іх выстаўленьне — Цэнтральны РУУС.

00.02. Адбой. Удзельнікаў лягеру спэцаўтобусамі перавозяць на начоўку ў гатэль «Юблейны».

8.00. Пад’ём. Удзельнікі перавозяцца з гатэлю і займаюць свае месцы ў намётах.

9.00. Правакацыі баевікоў апазыцыі. Жыхар лягеру пакінуў мястэчка, каб скарыстацца прыбіральнія па-за яго межамі, і вярнуўся... жывы-здаровы. Спэцрэпартаж БТ наконт таго, якім таннымі сродкамі апазыцыя намагаеца манапалізаваць імідж пакутнікаў і перасьледаваных.

11.00. Спонтанны прыход менчукоў да лягеру. Усе тримаюць бутэлькі рапсавага алею — сымбалю рэвалюцыі, — горача дэмантруюць падтрымку жыхаром мястэчка і таксама перадаюць ім ежу. Заўвага: рэктарам ВНУ забяспечыць яўку студэнтаў і жорстка яе пракантроліваць. Да тых, хто паспрабуе зафілоніць або зьесьці «хаўчык», прызначаны для жыхароў лягеру, ужыць гэткую меру, як выключэнне.

15.00. Абед жыхароў лягеру ў рэстарацыі «Журавінка».

17.00. Візит у лягер замежных дыплямататаў з Узбекістану, Туркмэністану і Ірану. Туркмэнскі амбасадар прапаноўвае прысутным у лягеры быльм студэнтам ЭГУ, якіх выключылі па палітычных перакананьнях, закончыць вучобу ў Ашгабадзкай Найвышэйшай Акадэміі Конегадоўлі імя Туркмэнбашы.

18.31. Стыхійны масавы мітынг. Дастаўка ўдзельнікаў з прадпрыемстваў пад пагрозай прыпынення кантракту.

18.46. Гайдукевіч заяўляе, што не нясе адказнасці за маладых люзей, якія могуць замерзнуть на пляцы. Усе дружна скандуюць «Ганьба!».

19.00. Канцэрт гурту «Сябры», які вянчае гіт «Слухай Бацьку». Публіка слухае мэлёдью з запальнічкамі. Адказны за пажарную бяспеку — Міністэрства па надзвычайных ситуацыях.

21.00. З экрану Ярошына вызнаецца, што падтасавала выбары. Сапраўдная лічба — 99,999%. Агульнанарадная радасць. Беларуская «рапсавая рэвалюцыя» перамагла!

Зацьвярджжаю

*Камэндант намёставага лягеру
Лелік Ушкін*

Дабыць да съвітаньня

Першая ноч на Кастрычніцкай плошчы.

Вечар 20 сакавіка. Жахлівы холад, вефер і вільгаць. Нібы надвор'е адмісія лава загартоўвае Плошчу. Ноч пачала ся, калі выключылі гучную музыку, што лілася, бадзёрачы, з калёнак. «Мы законапаслухміяны людзі ня будзем перашкаджаць жыхарам навакольных дамоў», — сказаў Аляксандар Мілінкевіч. Але беларускі Майдан ня спаў. Зыкі беларускага року гучалі ў самадзейным выкананьні, некалькі групак з гітарамі — наколькі хапала голасу ў імпэту. «N.R.M.», «Крама», Віктар Цой — і «Магутны Божа». Працэстант-вернік адзін сипяваў шчымліў рэлігійны гімн.

Калі А. Мілінкевіч увечары 20-га аўгустаў, што ўсю ночь правядзе зь людзьмі на плошчы, першай думкай было: зараз спэцназ выцісне людзей з майдану і паскідае ў аўтобусы, што стаяць ля адміністрацыі прэзыдэнта. Незадоўга да 23-й была першая права-кацыя: спэцслужбісты-«цихары» на выхадзе з мэтро схапілі хлопца, які нес на плошчу намёт. Людзям удалося яго адбіць. Аляксандар Казулін усклаў адказнасць за гэта на Паўлічэнкаў СОБР.

Сам Паўлічэнка сачыў за разбудовай лягеры (спачатку — чатыры намёты, потым — яшчэ шэсць, нарэшце — яшчэ восем) з балькончыку над уваходам у мэтро каля Дому афіцэраў. У ма-лінавым барэце. У стылёвой форме. Усе сілавыя ведамствы — у поўнай баявой гатоўнасці. А тым часам на плошчу вязуць цёплыя коўдры, спальнікі, гарбату ў тэрмасах. Ад тых некалькіх тысячаў, што былі на мітынгу ўвечары, засталося каля 500 чалавек. «Большасць людзей, якія начавалі на пляцы ў першую ночь — гэта 16—20-ці гадовыя, — кажа ўдзельніца стаянья ў свабодзе Ларыса Бухаленка. — Дзяўчаты і юнакі выглядалі як анёлы, якія нічога не баяцца. Ды і чаго баяцца? Мы не парушалі ніякіх законаў. Мы стаялі на пляцы і патрабавалі справядлівасці». Таксама засталіся Аляксандар Мілінкевіч з жонкай і

Аляксандар Казулін. Пачалася першая ноч супрацьстаянья.

Сілавікі, зразумеўшы, што людзі застаюцца, вырашылі перакрыць канал паступлення гарачага пітва й ежы. Упершыню ў гісторыі людзі атрымліваюць суткі арышту за тое, што маюць пры сабе тэрмасы. Байцы спэцназу даглядаюць усіх, хто ўдзе на плошчу з заплечнікамі й пакетамі. Але ўсіх ня спынішь.

Другой мішэнню спэцслужбаў былі актывісты. Хто адышоў у інтэрнэт-кавярню ці ў пункт сувязі Белтэлекаму, іншыя, што жывуць непадалёк, хацелі схадзіць дадому па гарбату і ежу, трэція невялікімі групамі спрабавалі дабрацца да Ўправы БНФ — папіць гарачай гарбаты і схадзіць у прыбіральню. Людзі ў спартовых штанах і куртках чорнага колеру, што трymalі варту з усіх бакоў плошчы, затрымлівалі ў грузілі ў машыны. Часам разгортаўліся цэлья міні-апэрацыі. Каб узяць Аляксея Янукевіча, які а трэцій ночы пайшоў у інтэрнэт-кавярню «Саюз-онлайн», да яе падагнілі аўтобус зь цёмным шклом. Апэрацыя заняла некалькі імгненьняў. Выскачылі чатыры-пяць браткоў у чорным — і Янукевіч пабачыць волю праз 12 сутак. А каля ГУМу ў гэты ж час затрымлі старшыню АГП Анатоля Лябедзьку і яго намесніка Аляксандра Дабравольскага, якія пайшлі папіць гарбату. Дарэчы, гарбата ў той вечар ва ўсіх навакольных месцах скончылася надзвіва хутка.

«Як выйсці з лягера і вярнуцца?» — запыталася знаёмая ў аманаўцай. «Вазьміце з сабою замежнага журналіста, а лепей двух. І з тэлекамэрай», — адказаў тыя. У другой палове ночы, калі стала відавочным, што людзей хапаюць пачкамі на бліжэйшых падъехдах, журналісты ўзялі актывістаў пад сваю апеку і суправаджалі іх у адлучках з лягера.

Падалося, што такія затрыманыні — рэээрвовая стратэгія. Міліцыянты

відавочна спадзяваліся, што на тоўні рассмоўчыца сам сабой. Апошняя спадзве рухнулі, калі ў лягеры была вырашаная праблема прыбіральні: з каналізацыйнага люку знялі накрыўку ды паставілі над ім намёт.

Моладзь, каб сагрэца, ладзіць прабежку вакол намётаў са сцягамі. Спачатку бягуть адзін за адным восем чалавек, потым усё болей, урэшце, каля 30 чалавек утвараюць бегавое кола. Выглядае вельмі прыгожа. Сканчаецца гарачая вада. Трэба неяк уціпляцца. Алькаголь катгарычна забаронены. Аксакалы рэвалюцыю на чале з Вячаславам Сіўчыкам паказваюць комплекс практыкаванняў, каб не замерзнуць. Яшчэ грэюцца, скандуючы лёзунгі. Самыя папулярныя: «Жыве Беларусь!», «Мы пераможам!», «Свабода! Свабода!», «Праўда!», «Разам!», «Не сыходзім!», «Міліцыя з народам!».

Знайшліся цёплыя рэчы і ежа. Чакаліяда, печыва, нават курыца. У кагосьці быў тэрмас з надзвычай смачнай гарбатай.

Хлопец тэлефанаваў сябрам зь Берасця: «Прыяжджайце, усё спакойна і добра». Панавала атмасфера салідарнасці і сівята свабоды.

Але а трэцій ночы зьявіліся звесткі, што праз гадзіну лягеры будзе затакаваны. «Ня бойцеся, гэта толькі псыхічная атака, як у «Чапаеве». Узмацніце кола вакол намётаў». Ніхто і не баяўся. Ніякай атмасфэры страху.

Чацвертая гадзіна. Нічога не адбылося. Мянчук Ігар пашкадаваў: «Эх, была б дадатковая разнастайнасць». Уначы час цягнецца марудна.

Разнастайнасць унесла жанчына, якая называла сябе напчадкам графа Патоцкага. Яна спрабавала праправацца да намётаў праз кола і крычала: «Я супраць Лукашэнкі, але хто вы такія? Хто вашыя лідэры? Нічога не атрымаеца!» Зь першым съвятлом яна зьнікла.

Раніцу супстрэлі воклічамі: «Ранак!» З калёнак прагучала гімн «Магутны Божа». Першы аўтобус №100 Плошча сустракае моцным «Далучайся». Пасажыры дзівяцца, прывітальна махаюць рукамі. У другую ночь людзей было ўдвая болей. Задача мітынгоўцаў — пратрымліваць як мінімум да 25 сакавіка. Задача Мілінкевіча — дамагчыся перавыбараў 16 ліпеня. Супрацьстаянне ўлады й новай дэмакратычнай апазыцыі працягваецца.

**Зыміцер Дрыгайла,
Андрэй Расінскі,
Алесь Козік**

Як выжыць у намёце

У ноч на 21 сакавіка моладзь у намётавым гарадку на Кастрычніцкім пляцы тримала выпрабаванье холадам і вільгацьцю — унаучы тэмпература сягала -7 , ранкам пайшоў вялікі снег. Як зберагчы здароўе, жывучы на вуліцы ўзімку? Досьведам дзеліца прафэсійны альпініст Валянцін Акудовіч.

ЮЛІЯ ДАРАДІКЕВІЧ

Намёты. Каб засыерагчыся ад намакання, трэба пад намёт ці яго сярэдзіну пасыцяліць поліэтылен. Калі тэнт працякае, то зверху таксама пажадана накрыць кавалкам поліэтылену — гэта і цяпло зъбераежэ. Паветра ў сярэдзіне можна нагрэць адной сівечкай. Варта памятаць, што са мае халоднае месца ў намёце — падлога. Таму проста неабходна паклапаціца пра наядунасыць дыванка!

Вопратка. Цёплыя рэчы. Пажадана некалькі зъменных камплектаў (абавязкова некалькі парой цёплых шкарпэтаў, сівежыя шкарпэтки неабходна апранаць перад сном). Каб засыерагчы ногі ад холаду, паверх шкарпэтаў трэба адзець цэляфанавы пачак. Цэляфанам можна накрывацца ад снегу, ён таксама добра захоўвае цяпло. Спаць неабходна ў шапачцы, пажадана вязанай. Вопратка мусіць быць цёплай і ў той жа час памагчы масыці вольнай, каб нідзе нічога не перацінала, асабліва падчас сну.

Харч. Раз на дзень проста неабходна гарачы суп. У такіх сітуацыях ён лепей сагравае і засыерагае ад абязводжвання. Можна прыносіць з сабою кіпень у тэрмасах і булёны, ці хутка-супы. Плюс гарачая кава і гарбата.

Што рабіць, калі пачынаецца мерзнуць. У такіх выпадках трэба рабіць кругавыя рухі рукамі і ногамі. Гэта палепшиць кровазварот і дапаможа сагрэцца. Але ня треба забывацца пра тое, што варта берагчы энэргію. Таму парухаліся, сагрэліся, і на нейкі час спыніцеся. Неблагі варыянт — рухавыя гульні, ці танцы пад музыку.

Варта сачыць за дыханнем, бо на халодным паветры вельмі хутка можна засцудзіць горла.

Спаць у намёце варта галавой да выхаду — у выпадку нападу так прасыцей зарыентаўвацца і выбрацца з спальніка.

Галоўнае — цёплая вопратка, гарачая ежа і сіла духу!

Запісаў СП

Першы дзень рэвалюцыі

Калі людзей спачатку
просяць не разыходзіцца,
а церазь некалькі хвілінаў
прапануюць сустрэцца
наступным днём, ім ня можа
не перадацца
няўпэўненасць
арганізатараў. Піша Віталь
Тарас.

Адным з самых фантастычных успамінаў для тых, хто сабраўся ўвечары 19 сакавіка на Кастрычніцкай плошчы, застанецца сънежная віхура. Зарад сънегу імгненна ахутаў плошчу шчыльным палотнішчам. Людзі ў засынжанай вонратцы пад бел-чырвона-белымі й сінімі сцягамі, якія ярасна шкамутаў вечер, нагадвалі нейкіх казачных пэрсанажаў. Сънег, насуперак законам прыроды, ляцеў амаль гарызантальна, нібы разагнаны нябачным гіганцкім вэнтылятарам. Частка натоўпу пачала скандаваць: «Нас не засыпеш! Нас не засыпеш!»

Некаторыя пачалі мацакаць сънег рукамі і нават каштаваць яго на смак, каб зрабіць выснову — не, гэта ня можа быць натуральны сънег. Нехта жартам выказаў меркаванье, што за Палацам рэспублікі ўрубілі сънегамёты — такія, што выкарыстоўваюць звычайна на лыжных трасах, як у Сілічах. У рэпартажы на адным з апазыцыйных сайтаў пра сънегавую атаку гаварылася як пра відавочны факт. І хоць ніхто на свае вочы сънегамётных машынаў нідзе ня бачыў, наступным днём апазыцыя заявіла нежартоўныя пратэст з нагоды ўжывання супраць мітынгоўцаў, так бы мовіць, неканвенцыйнае зброй.

І яшчэ адно тлумачэнне можна было пачуць у натоўпе. Нехта ўздыхнуў з горыччы: ну вось, нават Бог яму

дапамагае... Адразу ўспомнілася славутае: «Вы прасілі ў мяне дажджу — вось вам дождик!»

Але тут, зразумела, пра нейкае аба-гаўленне ці дэмантаци ў той вечар так хацелася стаць съведкамі цуду, што нават стыхійная зява таксама ўспрымалася як свайго роду цуд, адкрыццё. Толькі гэта быў цуд з прыстаўкай «анты».

І мала каму на плошчы прыходзіла ў той момант да галавы, што галоўны цуд — гэта яны самі. Іхная прысутнасць на плошчы. Уся моц пропаганды, узбросенай мільённымі на-кладамі газэтаў і дзясяткамі тэле- й радыёканалаў, усе пагрозы, у тым ліку й пагроза съмяротным пакараннем, разబіліся, ператварыліся ў нішто, у пазалеташні сънег. Проста людзі, якія стаміліся верыць бясконцым ілжывым абяцанкам улады, не паверылі гэтым разам і іхным пагрозам. Бо за гэтымі пагрозамі, акрамя рэпрэсіўнага апарату, снайпераў, міліцыйскіх дружкоў, службовых сабакаў, вагон-закаў і спэцпрыёмнікаў-разъмеркавальнікаў, няма нічога — толькі агромністая пустэча, адсутнасць фантазіі й бясконцай нудоты.

У нядзелю ў больш ніколі

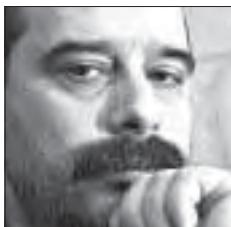
Колькі тысяч выйшлі на плошчу — 20 альбо 30, насамрэч, ня мае вялікага значэння. Ніхто ня выйшаў на

вуліцы бараніць «усенароднаабранага». Ніхто з 82-х ярошынскіх адсоткаў. Калі б у афіцыйных звестках ЦВК было б хоць каліва праўды, мільёны выбарцаў выйшлі б на ту самую плошчу й раструшчылі б у пыл жменьку прыхільнікаў «фашистуючага нацмена» Мілінкевіча.

Людзі, якія жывуць толькі дзеля сябе й свайго дабрабыту, зразумела, таксама людзі. Але называць іх народам, нават грамадствам, нельга. Пакуль яны існуюць у сваім замкнёным съвеце, дзе ёсьць толькі «чарка й скварка», іх як бы не існуе для грамадства, зь іхнімі галасамі можна рабіць што хочаш. А калі яны добраахвотна і самаахвярна выходзяць на плошчу, яны робяць крок настурач да саміх сябе, да таго, каб стацца народам, нацыяй. Але ім яшчэ не хапае ўсьведамлення сваёй сілы. І галоўнае, разумення таго, на чым палягае гэтая сіла. Ім здаецца, што чым буйней іх будзе, тым лепш. І ў гэтым — частка праўды. Калі людзі на плошчы скандуюць «Сва-бо-ду!» у дзесяць тысяч галасоў, здаецца, сама слова набывае матэрыяльную моц, і сънежная завіруха пачынае аціхаць сама сабой.

Часам усяго некалькі чалавек могуць сваім учынкам зрабіць больш, чым агромністы натоўп. Калі, зразумела, гэтыя некалькі чалавек ведаюць, чаго яны хочуць, і могуць перадаць свае веданьне, сваю ўпэўненасць іншым.

Журналісты, якія асьвятлялі падзеі на Кастрычніцкай плошчы, сышліся на тым, што галоўнай прычынай, з-за якой колькасць удзельнікаў мітынгу пачала хутка зъмяншыцца, стала адсутнасць якаснай гукаўзмацняльной апаратуры. Пачуць нешта з адлег-

Ніхто ня выйшаў на вуліцы бараніць «усенароднаабранага». Ніхто з 82-х ярошынскіх адсоткаў.

АНДРЭЙ ПЛІНКЕВІЧ

ласыці далей за пяцьдзесят мэтраў ад прыступак Палацу прафсаозаў было цяжка. Але гэта было толькі съледзтвам, а не прычынай.

Калі б лідэрам апазыцыі ў той вечар было што сказаць сваім прыхільнікам па вялікім рахунку, паставіць перад імі канкрэтную мэту замест таго, каб чарговы раз лаяць рэжым — то ідэя авалодала б масамі і без гукаўзмацняльнікаў. А калі людзей спачатку просіць не разыходзіцца, а цераз некалькі хвілінаў прапануюць сустрэцца наступным днём, ім ня можа не перадацца няўпэўненасць арганізатораў. Тым больш, калі ўсім зразумела, што наступнага разу можа й ня быць.

Рэвалюцыя forever

Такое ўражаньне, што, загартаваныя рэпресіямі й жорсткім процідзеяннем улады цягам усяе выбарчай кампаніі, штабы апазыцыйных кандыдатаў, сутыкнуўшыся з адноснай свободай дзеяньняў, разгубіліся. Яны рыхталіся сутыкнуща з АМАПам, а ўбачылі перад сабой тысячи прыяз-

ных твараў вольных людзей.

Яны ня ведалі, што з гэтай неспадзянай падтрымкай і свабодай рабіць — як і тыя, хто прыйшоў на плошчу ў чаканыні цуду. Чаканыня цудаў можна дараваць плошчы. Але арганізатары альбо тыя, хто прэтэндуе на ролю арганізатораў, павінныя цуды арганізоўваць, а не прыдумляць у сваё апраўданыне байкі пра чароўныя сынегамёты.

У весь час да выбараў большасць журналістаў недзяржаўных мэдыяў трymаліся няпісанага правіла — не крытыковаць аб'яднаную апазыцыю ды адзінага кандыдата на выбарах. Зараз, калі апазыцыя даказала сваю здатнасць выводзіць людзей на плошчу, яна нясе поўную адказнасць перад гэтымі людзьмі. Цяпер за свае памылкі яны адказваюць ня проста сваімі галовамі, яны адказваюць галовамі дзесяткаў тысяч людзей і іхных сваякоў. Мала дэклараўваць сваю гатовасць стаяць да канца, трэба даводзіць гэта на справе штодня.

І тут ужо на паблажлівае стаўлень-

не грамадзтва, у тым ліку журналіскай супольнасці, разылічваць ня варта.

З другога боку, трэба крыху суцішыць свой імпэт апантанымі крытыкам у стане тых, хто прагнou большага ды съпляшаўся называць 19-га сакавіка пачаткам «джынсавай рэвалюцыі». Калі нехта лічыць, што лідэр аб'яднанай апазыцыі ня спраўдзіў спадзянаніяў, дзейнічаў і дзейнічае недастаткова рашуча, дык хто перашкаджае камусьці іншаму ачоліць рэвалюцыйны рух і павесьці народ за сабой? Калі вас не задавальняе лідэр — вылучыце са сваіх шэрагаў свайго.

Але ж вядома, што дзесяць цяжарных жанчын не народзяць дзіця за адзін месяц. Таму перш, чым рыхтавацца да рэвалюцыі, трэба доўга займацца чорнай паўсядзённай працай. І не займацца самападманам накшталт таго, што «мы ўжо прачнуліся ў вольнай краіне». Вольная краіна — гэта ня казачнае каралеўства, гэта мы самі. Прынамсі, такія, якімі можам стаць.

Фото: Аляксандр ЧАУШ

Як нас палохалі

макетам Кастрычніцкай плошчы. Піша Сямён Печанко.

Цягам усёй презыдэнцкай гонкі апанэнты ўлады зазнавалі шалёны ўціск ды запалохванье. Відэаздымкі на сустрэчах з Мілінкевічам (мы ўсё бачым!), праслуходуўаньне офісаў апазыцыі (мы ўсё чуем!), ператрусы і арышты актывістаў штабоў альтэрнатывных кандыдатаў (дабяромся да кожнага, знойдзем што заўгодна!).

Пры канцы презыдэнцкай гонкі ў ход пайшлі элемэнты інфармацыйнай вайны. Спадзяеца апазыцыя на вулічныя акцыі — спэцслужбы папярэджваюць (ці намякаюць) пра брутальныя наступствы. Часам ім ненаўмысна-добраахвотна дапамагалі незалежніцкія ды партыйныя сайты. Яшчэ да прызначэння выбараў пайшлі чуткі пра вучэніні пад Менскам з удзелам вялікай колькасці міліцыі.

Маўляў, нават ёсьць макет Кастрычніцкай плошчы, каб імітаваць разгон «дэмантрантаў».

У апошні тыдзень кампаніі ў Інтэрнэце звязваліся лісты нібыта ад ананімных супрацоўнікаў МУС і КДБ. Сайт АГП апублікаваў ліст такіх нязгодных з рэжымам ананімаў-кадэбешнікаў, якія прадказвалі масавыя арышты, правакацыі падчас вулічных акцыяў, адлучэніне Інтэрнэт ды мабільныя сувязі. Перад выбарамі belaruspartizan.org, naviny.by і сайт АГП паведамлялі пра пляны сілавікоў ужыць супраць дэмантрантаў спэцсродкі, кінолягаў ды вадамёты, пра сцягванье ў сталіцу жывой сілы і спэцтэкнікі. Каб пасеяць страх, былі пушчаныя чуткі пра магчымыя правакацыі на плошчы: выбухі ў месцах найбольшай канцэнтрацыі мітынгоўцаў, «мачылава», развязвашае 500-мі (па іншых плётках — 400-мі) вэтэрнамі спэцназу, засланымі ў натоўп

асабіста экс-міністрам Сіваковым.

У пэўным сэнсе рэптыцыя адбылася 2 сакавіка: зьбіццё Аляксандра Казуліна, страляніна па аўтамабілі яго актывіста, арышт журналістаў, канцэнтрацыя міліцыятаў і вайскоўцаў у цэнтры сталіцы, іхныя манэўры падчас сустрэчы Мілінкевіча з выбаршчыкамі.

Зразумеўшы, што запалохванье слаба дэйнічае на мэтавую аўдыторию, і адчуўшы, што ў палітыку ўцягваеца шырокое кола грамадзянаў, улады пайшли на нечуваны крок — вуснамі кірауніка КДБ фактычна абвесцілі, што кожны, хто асьмеліца выйсці на вуліцу, авбяшчаеца тэрапыстам. І адпаведная кара за «дэстабілізацыю сітуацыі ў краіне»: ад вясімі год зняволенія да сымяротнага пакарання. Па БТ паказалі нібыта стажэраў у грузінскіх баевікоў, якія рыхтавалі тэракты ў менскіх школах. На думку палі-

толяга Валер'я Карбалевіча, гэта значна аблежавалі свабоду дзеяньняў апазыцыі падчас нядзельных мерапрыемстваў на плошчы.

Апагею гісторыя страху дасягнула непасрэдна ў дзень выбараў. Праз sms-паведамленыні невядомыя папярэджвалі грамадзянаў пра «небясьпеку знаходжання на плошчы ўвечары ў нядзелю. (Паводле інфармацыі www.afn.by, нумар, зъ якога рассыпаліся паведамленыні, быў зарэгістраваны ранішай 18 сакавіка на БРСМ.) Зноў-такі некаторыя апазыцыйныя сайты паведамлялі пра тое, што на плошчу сцягвающа праdstаўнікі працоўных калектываў для «ўсенароднага сівяткавання аглушальнай перамогі Лукашэнкі». Увечары на прылеглых да Кастрычніцкай плошчы вуліцах была сканцэнтраваная неверагодная колькасць міліцыятаў, спэцназу, вайскоўцаў. У раёне вуліцы Першамайскай выпадковыя мінакі налічылі 32 вайсковыя грузавікі, 22 аўтобусы МАЗ з эkipіраванай для разгону дэмантрантаў жывой сілай. Сярод тых, хто кіраваў гэтай армадай, быў нібыта заўважаны Дзымітры Паўлічэнка. На вуліцы К.Маркса быў зауважаны паўтара дзясятка аўтобусаў МАЗ ды «Ікарус», на вул. Я.Купалы — калі 30-ці аўтамабіляў. Іншыя сведкі кажуць пра запоўненыя дарэшты вайсковай тэхнікай вуліцы Інтэрнацыональная ды Энгельса.

Ад раніцы па сталіцы хадзілі чуткі пра шчыльнае блакаванье цэнтру гораду, зынікненіе прыватнага транспарту з бліжэйшых вуліцаў.

І вось якое зьдзіўленыне напаткала сымелых, што адважыліся прыйсці на плошчу а 20-й — вольны ад карданаў АМАПу пляц і тысячы па-святочнаму настроенных «тэрапыстаў».

Бяз вас

Уяўляю чэскую аксамітную рэвалюцыю, калі б Гавал адседжваўся на Захадзе, чакаючы, пакуль «народ захоча пераменаў», а ня быў дысыдэнтам, не сядзей у турме і не рабіў бы сам гэтая зъмены. Так адгукaeцца наш чытac на артыкул Б.Янкевіч «Ратаванье нацыi, цi Эміграцыя» («НН», №2).

Каля двух дзясятак маіх знаёмых удзельнікаў нацыянальнага руху выехалі за мяжу — хто вымушана, хто добрахвотна. І зь іх амаль *nіхто* нічога зараз ня робіць для самой Беларусі (акрамя Глыбоўскага ў Чэхіі). Нельга так казаць пра ўсіх эмігрантаў — я кажу пра сваіх знаёмых. Там яны маюць свае асяродкі ды падтрымліваюць адзін аднаго, але тут, у Беларусі, ад іх дапамогі — нуль. Безумоўна, яны нам патрэбныя там: калі з'явітася да іх па дапамогу, у межах мажлівасцяў заўжды атрымліваеш яе. Але пераважная большасць праства жыве сваім прыватным жыцьцём — вучачца, зарабляючы грошы. Гэта нельга асуджаць, але і апраўдаць іх бяздзеяньне таксама ня варта.

Калібарант Быкаў

Сваё жаданье эканамічнай эміграцыі спн. Янкевіч апраўдвае «народнай апатаій». Гэта яшчэ можна зразумець. А вось што зусім абуразльна — гэта стаўленыне да тых, хто яшчэ спрабуе хоць нешта зрабіць, як да маргіналу і калібарантаў. Хоць спн. Янкевіч і ня кажа так наўпрост, але мой асабісты досьвед паказвае, што ме-

навіта так пераважная большасць добрахвотных эмігрантаў і ўспрымаюць усіх, хто застаетца. Дый як разумець такія ацэнкі наших сучаснікаў як людзей, якія «...штодня замбуюцца (а значыць, жадаюць замбавацца) *БТ* пра сваё ўласнае ішчасць»? Калі падыходзіць з такімі ацэнкамі, дык у савецкія часы нашыя бацькі былі калібарантамі, якія толькі і жадалі, што замбавацца камуністычнай ідэалёгіяй. А ўзначальвалі гэтае калібаранцкае асяродзідзе галоўныя зь іх — Коласы, Купалы, Быкавы, Караткевічы — а як жа, яны ж не парвалі адкрыта з камунізмам і ў савецкіх выдавецтвах выдаваліся! Адназначна, калібаранты! Толькі незразумела, як у такіх бацькоў з'явіліся мы, маладыя нацыянальна съядомыя эўрапейскія дэмакраты.

Калі б Гавал падаўся ў эміграцыю

Замест таго, каб пераняць самаахвярную тактыку дактароў-гуманістаў, што з рызыкай для свайго жыцьця дапамагаюць хворым і та-кім чынам рэалізоўваюць свае каштоўнасці (як рабілі адраджэнцы пачатку XX ст. — узгадайце бела-

рускія ўцякацкія камітэты Першай сусветнай), нам прапануюць тактыку пацукоў, што загадзя бягуць з карабля — «ратуюць гонар нацыі», «эліту». Уяўляю чэскую аксамітную рэвалюцыю, калі б Гавал адседжваўся на Захадзе, чакаючы, пакуль «народ захоча пераменаў», а ня быў дысыдэнтам, не сядзей у турме і не рабіў бы сам гэтая зъмены, разам са сваім народам.

З досьведу Цэнтральнай Эўропы XX стагодзьдзя і з нашага найноўшага досьведу зразумела — Беларусь можна зрабіць свабоднай толькі знутры Беларусі.

Усе гэтыя фразы аб «захаванні эліты», бо сам народ «жадае замбавацца», — гэта толькі фігавы лісток, што прыкрывае простае апраўданье ўласнай баязьлівасці, ці псыхалігічнай стомленасці, ці няздольнасці пэўнай часткі маладых па-іншаму змагацца ва ўмовах відавочнай перавагі сілаў рэжыму (і на працягу невядома колькіх гадоў!), а таксама нежаданья ўпускання тых мажлівасці, што дала папярэдняя праца ў руху. Гэтыя людзі згубіліся недзе ў расколіне паміж сваім імкненнем добра жыць і сваім ідэаламі, адстойваць якія штодня цяжка. Таму і ня бачаць яны выйсьця: «Што яшчэ рабіць у краіне, дзе нікому (...) нічога не патрэбна, дзе апатаія стала проста нацыянальной рысай, — я ня ведаю».

А можа гэта такім, як спн. Янкевіч, ужо нічога тут не патрэбна? Скажыце, такая пазыцыя — гэта і

ёсьць пераможны мэсыдж маладой беларускай дэмакратыі, зь якім мы пойдзем па падтрымку да сяброў-полякаў ды чэхаў? І каго яны будуть падтрымліваць — людзей, што канчатковая расчараўваліся ў сваёй ба-рацьбе, якія ня бачаць ніякай пэрспэктывы змагання за ўласны народ, пра «шчасце» якога яны так актыўна галосаць? На сямай жа справе гэта пазыцыя нейкіх духоўных трупаў, якія ўжо ня вераць ні ѿ сябе, ні ѿ свой народ.

Адна кропля поту

Ніхто з такіх змагароў ня думае катэгорыямі «а чым я могу зараз дапамагчы, каб зъяніць сітуацію?». Усе яны толькі кажуць: «Досьць, мы ўжо і так дастаткова ўкалывалі і нічога з гэтым народам не зрабілі, ён так і не разумее перавагі дэмакратыі, ЭЗ і рынкавай эканомікі!» (цитата з адной размовы). І ніхто ня хоча шчыра прызнацца, што менавіта такая пазыцыя — гэта і ёсьць тая самая апатаія, толькі ўжо не ў самай нацыі, а тых, хто называе сябе яе элітай. Канечне, прасыцей заўважыць нешта ў чужым воку, чым у сваёй галаве. Менавіта пра такіх сказаў Пілсудзкі: «Яны хо-чуць свабоды, набытай адной кропляй поту і адной кропляй крыві».

Давайце будзем шчырыя — ніхто з такіх «змагароў за свабоду» і ня хоча разумець той народ зь яго проблемамі, і галоўнае — яны сапраўды лічаць яго неда-

Ноч 20 сакавіка. Усталіванье намётаў на Каstryчніцкай плошчы.

ЮЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

Бяз вас

Працяг са старонкі 31.

лекім, а сябе — не інакш ільвамі-лідэрамі, якія павінны тым народам кіраваць. Уяўляю сабе Купалу, які б праста зъехаў у эміграцыю ад тутэйших проблем! Досьць прачытаць «Нашу Ніву» 100 гадоў таму, каб адразу ўбачыць, які ў іх быў аптымізм, як яны верылі ў свой народ, як яны ахвяравалі сабой, часам, сродкамі, а то і жыццямі на выцягненне свайго любага Беларускага краю з багны, у якой ён быў. И менавіта таму цяпер мы яшчэ ёсьць як нацыя, хоць і з проблемамі самаідэнтыфікацыі.

Прылёт упырхлікаў

Стагодзьдзе таму нашы папярэднікі мелі тыя ж проблемы, што і мы цяпер, — але яны мэтадычна спрабавалі іх вырашаць, хаця б праз асьветніцтва, і шмат што ім удалося. Ці мог бы сказаць Купала ў 1910 г. нешта падобнае да спн. Янкевіч: «*Таму час лепш выкарыстаць для падрыхтоўкі таго моманту, калі грамадзтва ўсё ж вырашиць, што яно хоча зъменяу...* Тады сапраўды будзе неабходна адукаваная эліта для кірауніцтва дзяржаваўнымі структурамі на розных узроўнях...»?

Трэба разумець, што нашы добраахвотныя ўпырхлікі, адседзеўшыся ў замежжах ды атрымаўшы ўсходнікі, адукацыі, менавіта сябе бачаць тымі кіраунікамі дзяржаваўных структур, якіх тэрмінова

выклікае на радзіму народ пасля рэвалюцыі. Праўда, незразумела, хто ж будзе ў грамадзтве рабіць тыя зъмены, калі эліта падасца ў эміграцыю «*рабіць свой маленкі бізнэс, каб пасля зъ яго зрабіць вялікі...*» И прыклад Купалы і іншых, што 100 гадоў таму сваёй штодзённай працай набліжалі жаданыя ім зъмены, а не адседжваліся па замежжах, у прынцыпе, нічому ня вучыць.

Можа быць, спн. Янкевіч, праста перастаць хлусіць самім сабе і разрывацца паміж ідэаламі Адраджэння і ўладкаваннем уласнага дабрабыту? Ніхто ж не абвінавачае іх. Але і ня трэба падаваць усіх астатніх, што съядома застаюцца тут, лохамі, якія толькі і жадаюць, што замбавацца (ці па-іншаму — калябарантамі). Юдыф увогуле добраахвотна стала наложніцай Аляфэрна, каб выратаваць свой народ. И была ўвскавечана ў Бібліі. Ведаце, калі я размаўляю з сваімі калегамі — грамадзкімі актыўістамі, што яшчэ ня ўсё спалілі і съядома не жадаюць адсюль зъяжджаць, я бачу — вось гэта і ёсьць гонар нацыі, з такімі людзьмі мы ня можам не перамагчы. Справа толькі ў часе і ў тактыцы. И я ганаруся, што я знаёмы з гэтымі людзьмі, я ганаруся, што ў мяне ёсьць такія адзінадумцы.

The show must go on

Панове былыя маладыя лідэры, а цяпер добраахвотныя эмігранты! Калі на сёняня вы прыгралі і ня

мінулы.

5—10 гадоў таму мы ўсе былі маладымі і патэнцыйна вялікімі лідэрамі. Праз 5—10 гадоў лідэрамі будуть толькі тыя, хто зараз застанецца тут працаўць. Прыміце той факт, што вас, верагодней за ўсё, у гэтym пачэсным шэрагу ня будзе.

І яшчэ. Як людзям з пэўным лідэрскім досьведам, вам даўно ўжо трэ было навучыцца адмаўляцца ад сваіх амбіций дзеля дасягнення супольных мэтаў, падпарадкоўвачца і працаўць на іншых, а ня толькі быць начальнікамі і кіраваць іншымі. Зь першага кроку на эміграцыі вы вызваліяецца ад лукашызму і ягонага замбавання, але з гэтага часу вы дакладна больш ня гонар і не эліта нацыі.

Мы — ня першая і не апошняя старонка тысячагоддзя гісторыі Беларусі. Не на нас яна пачалася і ня ў нас заключана. И таму ня трэба замыкаць уесь шматвяковы супраціў на асобах няспраўданых лідэраў.

Супраціў тут працягненца і калі вы зъедзедзеце. *The show must go on.* И калі Беларусь вас яшчэ сапраўуды цікавіць, дык засуньце як мага далей і назаўжды таякія дзіцячыя амбіцыі, як бачаныя сябе ў будучыні ў шэрагах «адукаванай эліты для кірауніцтва дзяржаваўнымі структурамі». Но калі мы ня зможамо тут, вас адтуль, з вашымі элітнымі адукациямі, ніхто *сюды* не пакліча. Таму падумайце лепей над формай бескарыснай дапамогі, якую б вы асабіста маглі *сёньня* аказаць тым, хто тут яшчэ застаецца, над формай вашай *салідарнасці* з імі.

Мы ўсе былі, але ня ўсе будзем

Нагадваю, што за 200 баксаў можна зрабіць летнік, за 500 — правесыці канцэрт, за 2000 — выдаць кнігу, за 40 000 — выратаваць Быхаўскі замак. И забудзіцца пра сваю фанабэрью і былыя лідэрскія дасягненіні! Усё гэта было, але ўсё гэта ўжо ў

**Абрахман Узьбекаў,
тутэйшы беларус**

P.S. Можа здарыцца так, што і я ў канцовым выніку прайграю. Тады і прыеду да вас і стану адным з вас. Але зараз я асабіста абіраю працу ў Беларусі, хоць бы ту мінімальную, што я яшчэ могу зрабіць. Вада і камень точыць. У мяне яшчэ засталіся мажлівасці нешта рабіць, нават калі мне штодня прыходзіцца размаўляць са сваім сумленнем. Вельмі спадзяюся, што рэжым ня здолеет мяне ператравіць, і ў мяне яшчэ стане сілаў прасыняваць палянэз над ягоными трупамі.

у кожнай эпохі яны свае.
Пра сьвяткаваньне 25 Сакавіка
ад 1919 да 2006 году піша
Алег Раевец.

«Ва ўзорным парадку»

Першы раз Дзень Волі адзначылі адразу цераз год пасъля прыняцца гісторычнага акту — 25 сакавіка 1919 г., каха гісторык Уладзімер Ляхоўскі. У Горадні, дзе знаходзіўся Ўрад БНР, была зладжана ўрачыстая імпрэза. У Менску тады сядзел бальшавікі і, натуральна, сьвяткаваць было немагчыма. Дзень Волі тут адзначылі ў 1920 г., за часамі польскай улады. Старанніямі Беларускага Нацыянальнага Камітэту, зазначае У.Ляхоўскі, у горадзе было зладжана вялікае съвята. У менскіх школах былі адмененыя заняткі, у касьцёлах і цэрквах прайшлі ўрачыстыя на-бажэнствы. Протаярэй Уладзімер Біруля падчас съвяточнай бағаслужбы пра-мовіў казань па-беларуску. Ёсьць нават згадкі, што ва ўрачыстасцях браў удзел Зымітрок Бядуля, у форме маёра Бела-рускай Вайсковай Камісіі.

Потым цігам дваццаці гадоў Дзень Волі сьвяткавалі ў Заходній Беларусі, а ў БССР калі ў адзначалі, то цішком, прыватна. Старшыня Рады БНР Вінцэнт Жук-Грышкевіч апісаў сьвят-каваньне ў 1921 г. у Вільні, якая тады ўваходзіла ў склад Сярэдняй Літвы. «Пасъля бағаслужбы ўсе ў дзельнікі вы-ходзілі з [Съвятадухаўскай] царквы й затрымоўваліся на царкоўнай плошчы. Тут уфармойваліся гімназія й пачатко-вывія школы, а таксама беларускі баталь-ён, а за імі й маса грамадзства й доўгім шнуром маршыравалі па вуліцах Вільні ў касыцёл Св. Мікалая на беларускую каталіцкую службу. (...) Па бағаслужбе ўсе ў камплекце ўзорным парадку вяр-таўся ў Базылянскую муры, дзе месці-лася Беларуская гімназія, у залі якой ад-бываўся ўрачыстая акаадэмія».

У 1920—1930-я Дзень Волі шырака адзначаўся ў Празе і Бэрліне, гарадах найбольшай канцэнтрацыі беларускай дыяспары. У пачатку 1940-х у Менску нават галоўную вуліцу гораду перайме-навалі ў вуліцу 25 Сакавіка. Самае ж масавае съвяткаваньне прайшло ў 1944 г., з урачыстай дэфілядай цераз Пляц Волі.

У час нацыянальнага ўздыму

Наступным разам Менск масава съвят-

каваў Дзень Волі толькі ў 1989 г. Паў-сотні маладых людзей, згадвае Сяргей Харэўскі, сабраліся ля помніка Купалы зь бел-чырвона-белымі сцягамі да пля-катаам «Беларусь савецкая — Беларусь бяз будучыні». Але некалькіх міліцянтаў акцыя не зацікавіла. І сцяг нейкі не-зразумелы, ды япчэ транспарант напісаны лацінкай. Мо паблыталі з замежні-камі.

У 1990 г. на Дзень Волі ўжо сабралося некалькі сот чалавек, былі дзясяткі сцягоў. Да съвята нават выпусылі спрабныя (нулявы) нумар газэты «Свабода» — «Дзень Волі», што раздавалі між прысут-ных. З гэтага часу Дзень Волі стаў галоў-ным съвятом беларускай інтэлігенцыі ў адрозненіне ад афіцыйнага съвята, 27 ліпеня.

Знакам яднання мэтраполіі і дыяспа-ры стаў 1993 г., калі ўдзел у съвятка-ваньні Дня Волі ўзялі ажно два кіраўнікі Беларусі: старшыня Вярховнага Савету Станіслаў Шушкевіч і старшыня Рады БНР Язэп Сажыч.

Апошні спакойны ды традыцыйны Дзень Волі грамадзкасць адзначыла ў 1995 г. Мітынгоўцы прайшлі ад плошчы Перамогі на Опэрнага тэатру, дзе зладзілі імправізаваны мітынг. Зянон Пазняк папярэджваў тады пра магчы-ммы антыбеларускі рэфэрэндум па сымбо-ліцы і мове.

Дзень зачыстак

Ад 1996 г. Дзень Волі стаў днём зманіння. У той год ён сабраў ад 30 тыс. да 50 тыс. чалавек. Людзі прайшлі ад плошчы Незалежнасці, дзе адбыўся першыя сутыкні са спэцназам, да Опэрнага тэатру. На мітынгу выступілі Васіль Быкаў, Генадзь Карпенка, Зянон Пазняк, Ніл Гілевіч. Сяргей Антончык прапанаваў сабраць для Лукашэнкі грошай на квіток да Масквы ў адзін бок. Прысутныя з эн-тузізмам ухвалілі пропанову. Потым дэ-манстранты рушылі да будынку тэлевізіі на Камуністычнай — патрабаваць этэру для апазыцыйных палітыкаў. Аднак спэцназ з дапамогай шчытоў і дубінкамі вельмі жорстка спыніў людзей. Потым насупраць будынку КДБ быў разгон тых, хто вяртаўся з мітынгу. У гэты дзень усё было ў першы раз: дзясяткі затрыманых,

першыя суткі, першая кроў, пралітая на акцыях супраць рэжыму. Гэта быў першы дзень Менскай Вясны, якая скончылася жорсткімі травеніцкімі зачысткамі. Гэта таксама быў апошні Дзень Волі, які мы съвяткавалі з Зянонам Пазнянком у Беларусі. У ноч на 26 сакавіка лідэр БНФ «Адраджэнне» і ягоны намеснік Сяргей Навумчык, унікаючы арышту, пакінулі Беларусь, нелегальна перайшоўшы ўкраінскую мяжу.

Напірэдадні Дня Волі ў 1997 г. — съвятковаўся 22 сакавіка — у сталіцы з'явілася 20 нацыянальных сцягоў, у тым ліку на асьвягільны мачце стады-ёну «Дынама». Некалькі тысячай дэмантрантаў спрабавалі праісці пешкі ад плошчы Незалежнасці да плошчы Якуба Коласа. Вынік — 100 затрыманых.

Дарэчы, у Горадні ў аналагічнай акцыі ўзялі ўдзел 3 тыс. чалавек, а падчас мітынгу Сямён Домаш заявіў, што «асноўным мэтадам барацьбы мусіць стаць вулічныя акцыі. Дыктатуру можа зьнішчыць толькі сам народ».

У 1998 г. Дзень Волі, калі съвятковалася 80-годзьдзе БНР, сабраў 10 тыс. чалавек. Дэмантранты маршам прайшлі ад плошчы Я.Коласа да Опэрнага тэатру, дзе адбыўся мітынг. Маладафронтавцы потым зладзілі свою акцыю. Тры сотні маладых людзей паспрабавалі праісціца на Каstryчніцкую плошчу, закідваючы аманаўцаў сыгналынімі дымавымі шашкамі. Міліцыя прымяніла спэц-родкі. Япчэ на той Дзень Волі Беларускі народны фронт пачаў акцыю «Грамадзянства БНР». Але стварыць суполь-насць грамадзянаў БНР не ўдалося, і акцыя не прынесла выніку.

У 1999 г. у сакавіку дэмакратычнай грамадзкасць была занятая альтэрна-тыўнымі прэзыдэнцкімі выбарамі. Самай яркай акцыяй на Дзень Волі стаў учынак легендарнага Мірона ў Менску. У ноч на 25 сакавіка ён вывесіў бел-чырвона-белы сцяг на даху шматпавярхова-га дому на рагу праспекту Скарыны й вуліцы Варвашэні. Нацыянальны штандар правісей цэлы дзень.

У 2000 г. здарыўся сумнавядомы гвалт у Менску. У апошні момант гарвыканкам адміністрації дазвол на акцыю. Раніцай Менск нагадваў лацінаамэрыканскі го-

Дні Волі

Жыхары намётавага гарадка цвёрда настроеныя сустрэць Дзень Волі на Кастрычніцкай плошчы. Аляксандар Мілінкевіч абвесціў, што съятаваньне 25 сакавіка пачнеца а 12-й гадзіне.

рад. На вуліцах дзяжурылі бронетранспартэры з кулямётамі, а праспект Скарыны быў аточаны спэцыназам. Апоўдні на плошчы Якуба Коласа — меркаваным месцы зборы дэмманстрантаў — началася масавая зачыстка. Усяго былі затрыманы 420 чалавек, у тым ліку айчынныя і замежныя карэспандэнты. У журналістаў паразбівалі фотаапараты і дыктафоны. Усіх затрыманых звязывалі ў вайсковую частку на Грушавскай і ангар на Маякоўскага. І толькі пад вечар пачалі адпускаць. Акцыі, прысьвяченныя 25 Сакавіку, прайшлі ў двух дзясятках гарадоў Беларусі.

У 2001 г. 5 тыс. чалавек сабраліся на Юбілейнай плошчы ў Менску. Пасыль АМАПаўскіх спрабаў пацыфікацыі людзі праз вуліцы Максіма Танка і Дразда прабраліся на праспект Машэрава, да стэлы «Горад-герой». Там, на ўзгорку, і адбыўся імправізаваны мітынг і канцэрт.

У 2002 г. Дзень Волі адсвятковалі ў сквэрэ імя Янкі Купалы. Супрацьстаньне з АМАПам доўжылася некалькі гадзін. Тых, хто выбіраўся з парку, міліцыя і людзі ў цывільнім арыштоўвалі. У парку выступалі «N.R.M.», «Уліс», Зыміцер Сідаровіч, самадзейныя музыкі.

У 2003 г. прайшло ажно два Дні Волі

— два крылы БНФ тады разъядналася. У нядзелью 23 сакавіка акцыю ля Галоўпаштамту зладзіў КХП—БНФ. Міліцыя перашкодзіла невялічкай калёне рушыць па праспэкце. «Адбыўся некалькі сутычак, у выніку якіх дасталося і амапаўцам, адзін з якіх нават апынуўся на асфальце і атрымаў колькі разоў па нырках», — пісала тады «НН».

25 сакавіка сваю акцыю ладзіла і Партыя БНФ. Мерапрыемства, у якім удзельнічалі 400 чалавек, не удалося. Мітынг з ускладаньнем кветак да помніка Якубу Коласу доўжыўся некалькі хвілін — удзельнікі акцыі разагнаў АМАП. Дзясяткі затрыманых.

У 2004 г. вырашылі адправіцца ад рабіншага фармату і съятавання і задаволіцца гуляньнямі ля гарадзкой ратушы. Маўляў, на гэта не патрабуецца санкцыя гарвыканкаму. Аказаўся, патрабуецца. А 17-й ліпеня Ратушы сабраліся 300 чалавек, якіх потым «зачысьціў» АМАП.

Валянцін Баранаў, Вячаслав Сіўчык, Дзяніс Буйніцкі зладзілі на Кастрычніцкай плошчы сваю акцыю. Яны прыкавалі сябе ланцугамі да ліхтароў, пратэстуючы супраць парушэння правоў чалавека ў Беларусі. Дэмманстрантаў, натуральна, арыштавалі, а на наступны дзень суд Цэнтральнага раёну сталіцы выпісаў

ім вялікія штрафы.

Не удалося і правесці вечарыну ў Доме культуры вэтэранаў. Адміністрацыя ўстановы разарвала контракт, спаслаўшыся на тое, што яна мае ліцензіі на правядзенне канцэртаў прафесійных творчых калектываў.

Летасць замест Дня Волі грамадзянам была прапанаваная «рэвалюцыя Андрэя Клімава». Экс-дэпутат і бізнесмен заявіў, што на Кастрычніцкай плошчы зборы здзяйснічаюць 500 тыс. чалавек. На ходніках ля ўніверсаму «Цэнтральны» сабраліся дзіве тысячы чалавек. Калі амапаўцы пачалі выпіскаць людзей на вуліцу Леніна, дэмманстранты закідалі міліцыю сьнежкамі. АМАП сымляўся, але працягваў пісці далей, да Палацу спорту, пачіху арыштоўваючы людзей. Дзясяткі удзельнікі атрымалі суткі і штрафы, а А.Клімав, як арганізатар акцыі, — пайтара году «хіміі».

Уесь цэнтар Менску пранізаны ўспамінамі аб Дні Волі: тут мы ішлі, тут стаялі супраць АМОНу, тут слухалі Вольскага, тут уздымалі сыціг. Сёлета дадаецца што адно месца: Кастрычніцкі пляц. Жыхары намётавага гарадка цвёрда настроеныя сустрэць Дзень Волі там. І тым самым запачаткована новую традыцыю съятаваньня.

У літоўскай
папулярнай музыцы
склалася ўнікальная
ситуацыя.

Мамантовас замест Мэладзэ

Сёлета ўся Літва съяткуе 15-гадзьдзе аднаўленыня Незалежнасці. Дырэктар буйнога літоўскага лэйблу «Зона» Давід Блюштэйн паралельна адзначае «карпаратыўнае» съята — 15 год таму зьявілася ягоная «Зона», што адыграла ролю ў фармаваныі літоўскага шоў-бізнэсу. Дзейнасць лэйбл пачаў з выдання ў краінах Балтыі рэлізаў замежных зорак — *Joy Division, Pixies, Cocteau Twins* ды іншых, а потым заняўся працай зь мясцовымі гуртамі. Справы пайшли добра, і лэйбл падзяліўся на дзіве фірмы — адна займаецца канцэртнымі справамі і выдавецтвам, другая — працуе з гуказапісам. Сакрэтам посьпеху дзеліцца адзін са стваральнікамі «Зоны», дырэктар *Zona Records* у Рызе Давід Блюштэйн.

«Мы верым, што балтыйская музыка мае што пропанаваць сусветнаму музычнаму рынку», — кажа сп.Блюштэйн. У «Зоне» вераць, што кожны чалавек — таленавіты па-свойму, а ягоны посьпех — пытанье чыста якасной вытворчасці прадукту. Першымі кліентамі лэйблу сталі ня толькі легендарныя *Antis i Bix*, але і расейскія «Ва-Банк» і *Avia*. «Зона» ніколі не займалася «дзэравенскай» папсой», — кажа прадусэр.

З поп-музыкай у Літве — унікальная ситуацыя. Песьні Алсу, Кіркорава, Мэладзэ стала прысутнічаюць у літоўскай музычнай прасторы, і ня толькі ў іх выкананьні. Як толькі з'явіліся сцена расейскі гіт, мясцовая музыка перапяваюць яго па-літоўску. Давід

**Папулярны
літоўскі
поп-сыпявак
Андрюс
Мамантовас
здольны
сыграць
такога
Гамлета,
які
задаволіў
рэжысёра
Эймунтаса
Някрошуса.**

**Ковенскі юнак
Ромас Каланта, які
у 1972 г. спаліў
сябе, пратэстуючы
супраць савецкай
акупацыі Літвы.**

кажа пра развязітасць літоўскага шоў-бізу: «Поп-канвэер працуе шпарка і эфектыўна, нашы вядомыя папсавікі працаюць да 30 000 дыскаў». Літоўскі альбом становіцца «залатым», калі разыходзіцца накладам у 10 000 (у Беларусі — на парадак меней). Нядайна на лэйбле былі выдадзены альбомы гурту *IR*, які на «Літоўскай альтэрнатыўнай прэміі» (аналіг нашай «Рок-каранацыі») перамог у намінацыі «Лепшы рок-гурт». Але нацыянальную рок-музыку ў тэле- і радыёетэрні ў Літве не пачуеш. «Літоўская папса круціца паўсюль», — наракае Блюштэйн. Але літоўцы ня схільныя да стварэння куміраў, таму фэн-клубаў літоўскіх выкананіццаў вобмаль, а з усёй

плоймы эстраднікаў, як правіла, вылучаеца толькі адзін — Андрюс Мамантовас — актор, паэт і поп-зорка.

Сп.Блюштэйн кажа, што гэта адзіны літоўскі выкананіца, здольны сабраць на свой канцэрт некалькі тысячаў гледачоў. Сам Андрюс кажа, што гэта проблема маленькай тэрыторыі: «Кожны ваюе за слухача, але іх патэнцыйная колькасць — невялікая». Тому складаеца ситуация, падобная да беларускай — нават самыя папулярныя музыкі маюць другую працу, каб забяспечыць сябе ў фінансавым пляне. Мамантовас грае ў кіно і тэатры (самая вядомая яго роля ў «Гамлете» ў пастаноўцы Някрошуса), а таксама перакладае на літоўскую тыя самыя ра-

музыка

сейскія поп-гіты. І Мамантовас, і Блюштэйн адчуваюць, што трэба рухацца даўней у пошуках новых слухаўчоў: «Але на Захад, бо на Ўсходзе, у тым ліку і ў Беларусі, можна займець болей клопату, чым грошай, бо там дыскі вельмі танныя», — кажа Давід. Андрыюс бачыць выйсьце ў зъмене падыходу: «Мы не павінны капіяваць тое, што папулярна на Захадзе, не яны нас павінны зьдзіўляць, а мы — іх».

Першыя рок-гурты з'явіліся ў Літве ў 1965—1966 гг. У Вільні — «Vienioliai» і «Antanliai», у Коўне — «Aitvarai» і «Kertukai». Яны існавалі ў глыбокім падпольні. Сытуацыя зъмянілася ў 1972 г., калі перад Музычным тэатрам у Коўне у знак пратэсту супраць савецкай акупациі ў Літве з'дзіўся самаспаленьне 19-гадовы рок-музыка Ромас Каланта. Улады выставілі Каланту як гілі-псыхапата, што сядзеў на наркотыках. Але ўчынак Ромаса абудзіў людзей: у Коўне праішлі антысавецкія акцыі, на вуліцах з'явіліся нацыянальныя сцягі і гучалі адраджэнскія песні. «Тады КГБ крута зачягнула гайкі: на вуліцах вінцілі за доўгія валасы і тутсама іх састрыгалі ў варанках, а выступ і нават рэпетыцыі прагрэсіўных камандаў былі немагчы-

Кожны выступ гурту *Antis* — фантасмагарычнае шоў.

wwwANTS.lt

мыя», — узгадвае Давід Блюштэйн, які на той час падпрацоўваў ды-джэм на школьнай дыскатэцы.

Менавіта ў сценах таго Музычнага тэатру ў Коўне пачалася гісторыя аднаго з літоўскіх гуртоў, папулярнасць якога сяганула далёка за межы Літоўскай ССР. Гурт «Арго» выконваў складаную музыку, экспэримэнтаваў з гукам — іх знаходкі прыйшли дарэчы да тэатральных і кінасаундтрэкаў. Яго кіраўнік — Гедрус Куправічус — прыканцы 1980-х стаў намеснікам міністра культуры Літвы.

На базе самадзейнага тэатру Віленскага ўніверсytetu

Давід Блюштэйн (нар. 1959, Вільня). Прадусэр літоўскіх фэстываляў «Літуаніка» (1985), «Блюз-форум» (1987), *Lithuania Rock March* (1986—1988). Арганізатор фэстываляў «Вільня-Рок» (1989, 2003), *Shok Parade* (1998) ды інш.

Быў арганізатарам балтыйскіх туроў савецкіх, літоўскіх і замежных рок-зорак (зладзіў туры гуртоў «Кіно», «Звуки Му», Горана Брэгавіча, *Sonic Youth*). Выкладаў курсы «Гісторыя поп-музыкі» і «Музычны мэнеджмент» у Віленскай кансерваторыі (1996—2004). Аўтар артыкулаў з гісторыі сусветнай і літоўскай поп- і рок-музыкі.

З 2005 г. дырэктар *Zona Records* у Рызе, Латвія.

Давід Блюштэйн падчас уручэння «Літоўскай альтэрнатыўнай прэміі».

1981 г. паўстала яшчэ адна лігендарная літоўская музычнай сцэны — гурт «Ад Лібітум». Райманд Паўлс прызнаўся, што іх музыка паўплывала на ягоную творчасць. «Ад Лібітум» можна парашаць з нашым «Сузор’ем» у часы іх арт-рок- экспэримэнтаў. Паступова музыкі перайшлі да электроннай музыкі з выкарыстаннем «жывога» саксафону.

Але галоўныя героя літоўскага року — група *Antis* (пабеларуску «качки») — адкрыты фэст «Літуаніка-87», які зьбіраў лепшыя рок-сілы СССР. Прэса з захапленнем апісвала іх выступы: іх фантасмагарычны шоў з выкарыстаннем рознакаляровых прасыцін, клетак з папугаямі. Стыль *Antis* вызначаны як «інтэлектуальны нэа-панк». Цяпер літоўская музыка могуць выбіраць: у Літве працуе ля 10 лэйблau (для параўнання — у Беларусі іх колькасць ніколі не перавышала пяці), усе яны займаюць сваю нішу і маюць добры прыбыток. 15 лютага 2006 г. у Вільні праішла цырымонія «ALT-2005» — аналаг нашай «Рок-каронацыі», — якая адкрыла імёны новых рок-герояў: альбомам году прызнаны *Voyage (Pieno Lazeriai)*, а лепшым рок-гуртом — *IR*.

Сяргей Будкін

ЮЛІЯ ГОДУ

Мусульманізацыя Эўропы і русіфікацыя Беларусі: некаторыя паралелі.
Піша Пётра Садоўскі.

Пачынаючы з канца 1970-х у Эўропе сталі гаварыць пра *канстытуцыйны патрыятызм* (асабліва ў Нямеччыне, абняжаранай злачынствамі нацыяналсацыялізму). У мянэ асабіста гэтыя асацыяці звязаны з імёнамі Карла Шміта, Дольфа Штэрнбэргера і Юргена Хабермаса. Гэты тэрмін тады добра пасаваў да дыскурсаў пра *постнацыянальныя дзяржавы і канец гісторыі*. Гэта быўшчылівия гады: 1968 год даўно мінуў, бум росту яшчэ працягваўся. Пазней распад СССР дадаў новай эўфары.

Bildungsbürger

У наш час, калі пачалі наноў спрачацца пра эўрапейскія капітальнасці і гаварыць пра небяспеку мусульманізацыі Эўропы, тэрмін *канстытуцыйны патрыятызм* зноў замільгаў на старонках нямецкіх пэрыёдікі і спэцыяльных дасылдаўніньяў побач з такімі наватворамі і гальванізаванымі спалучэннямі, як *разбурэнне карэннага этнасу імігрантамі* (Unterwanderung), *дзяржаўная праграма інтэграцыі іншасэтнічнага насельніцтва* (positive discrimination), *асноўная культура* (Leitkultur), *дзяржаватворчы народ* (Staatsvolk), *культурна інтэграваны грамадзянін* (Bildungsbürger), *паралельнае грамадства* (Parallelgesellschaft).

І для Беларусі ў гэтых спрэчках можна знайсці нешта карыснае, хоць стан рэчаў у нас зусім іншы. Ці можам мы аптымістычна чакаць адзінства нацыі, спадзюючыся ўсё ж на паступовую інтэграцыю — у тым ліку і культурную — не-аўтахтонаў ва ўмовах спэцыфікі нашай «рэгіональнай глябалізацыі»? Беларусы-аўтахтоны гістарычна ня маюць права пагадзіцца на трасянку ды кроўльства: беларуская нацыянальная

.....

Пётра Садоўскі —
пасол Беларусі
ў Нямеччыне
(1992—1994),
дэпутат ВС
12-га склікання,
германіст.

Канстытуцыйны патрыятызм?

спадчына — цэлы кантынэнт. Дык дзе ж выйсьце?

Межы адкрытыасці

Вернемся да Эўропы. Я буду гаварыць галоўным чынам пра Нямеччыну, бо ведаю тут сытуацыю лепш, чым у іншых краінах ЭЗ. У дачыненіі да імігрантаў яна была ў пасыльваенныя гады, асабліва на пачатку 1960-х, такая ж ліберальная, як у Францыі, Італіі, Ангельшчыне. Два выбітныя прыклады таму: Нікаля Сарказі (сёньняшні міністар унутраных спраўаў Францыі, французкі грамадзянін у першай генэрацыі, бацька — вугорац, маці — грэцкая габрэйка) і Уда ды Фабіё (сёньня чалец канстытуцыйнага суду ФРН, нямецкі грамадзянін у першай генэрацыі, бацька — італьянскі сълесар). Пра такую кар'еру імігранту, грамадзяніну ў першым калене, можна толькі сънціць.

Аднак на сёньняшні дзень Эўропа зайшла далёка ў сваёй хрысьціянскай адкрытыасці. Паводле нямецкай інфармацыйнай агенцыі Globus Infografik, сёньня ў старых фэдэральных землях ФРН, дзе на працягу апошніх 45 гадоў іміграцыя была найбольш дынамічная, 40% школьнікаў — дзеці імігрантаў (у 2020 годзе чакаецца больш за 50%), у 50 школах Бэрліна больш паловы дзяцей — ня-немцы. У 3-х школах Бэрліна — у раёнах Бэрлін-Вэдынг (пралетарскі Вэдынг, пра які некалі съпявала антыфашист Эрнст Буш), Бэрлін-Кройцбэрг, Бэрлін-Нойкёльн — няма ніводнага нямецкага дзіцяці. Першая небяспечная ластаўка прылягчела два гады таму: у Эбэргард-Кляйн-Обэрштупе ў Бэрлін-Кройцбэргу атрымалі абітуру троі апошнія нямецкія дзіцяці.

Немкі і хіджабах

Малыя нямецкія гарады набываюць аблічча турэцкіх містечкаў з вежамі мінараўтамі і ўсходнімі базарамі.

Маладыя немкі пераходзяць на другі бок вуліцы, саступаючы дарогу купкам агрэсіўных турэцкіх мачо. На школьных перапынках турэцкая мова заглушае нямецкую. З прыблізна 8 млн імігрантаў мусульмане складаюць у Нямеччыне каля 3,5 мільёну. Дарэчы, у самой Турэччыне мусульманства менш «фундамэнтальна», чым у Нямеччыне. Напрыклад, за зьяўленыне на лекцыях у хіджабе, адмову наведваць урокі плавання ў басейне турэцкіх студэнтак выключаюць з університетаў (Турэччына дэмантруе ЭЗ сваю съвецкасць). У Нямеччыне ж турэцкія школьніцы амаль усе ходзяць у хустках. У вялікіх гарадах, лічаць нямецкія аналітыкі, старэйшае пакаленіне немцаў будзе яшчэ доўгі час большасцю. Аднак пры сёньняшній дынаміцы гадоў пра 25 больш чым палова маладых грамадзянаў ФРН, асабліва ў малых гарадах, будуть ужо ня-немцы. Кар'ера, добрае жыццё і падарожжы замест дзяцей — даволі распаўсюджаны лёзунг. Ды яшчэ мода немцаў на аднаполыя шлюбы. Па стане на 2004 г. у Нямеччыне зафіксавана 160 000 нетрадыцыйных сямейных параў (54% мужчынскіх, 46% жаночых). А мусульманкі нараджаюць у сярэднім па 5—7 дзяцей. Сацыяльна арыентаваная дзяржава дапамагае.

Пэсымістычная антрапалёгія

Сытуацыя аддалена нагадвае беларускую, толькі зь іншымі гістарычнымі мінульдамі. Мусульманскі фундамэнталізм сёньня чымсьці нагадвае расейскі. І мусульманства, і «расейская» ідэя генэтычна грунтующа на партыкулярных маральных прынцыпах, што цягнуцца яшчэ з часу племяннога падзелу зь ягонымі адрозненіем маралі ўласнай групы і чужой. Фармальна не адмайляючыся ад магчымасці ўласнага «ўзбагачэння» ад контактных культур, і

меркаваньне

АНДРЭЙ ПІНКЕВІЧ

мусульманства, і «расейскасць» нясуць на себе цену пэсымістичнай антрапалёгіі і, укарантшыся ў сваю культурна-гістарычную ідэнтычнасць, непазыбежна прасоўваюць экспансію ўласнай веры і прынцыпай як Боскую сакральна-гістарычную місію, заплянаваную не на нейкі гістарычны момант, а на стагодзьдзі. Тут «растварэннне» ў чужым ці параза выключаюцца генетычна. Толькі перамога.

Мульты-культы

Пра што ж спрачаюцца немцы? Тыя, што не парвалі сувязь з сацыяльнымі і духоўна-гістарычнымі каранямі хрысьціянства і вызнаюць маральны ўніверсалізм і альтымістичную антрапалёгію чалавечай натуры, спадзяюцца і агітуюць у дыскурсе эўрапейскага культурнага лібералізму за «пазытыўную дыскрымінацыю» — дзяржая ўне кіраваньне інтэграцыйнымі працэсамі, падтрымку імігрантаў, выхаванье новых культурна інтэграваных патрыётаў з грамадзянскай сывядомасцю і г.д. Лібералам гэта падабаецца, бо съведчыць пра вялікую павагу да правоў асобы, калі, напрыклад, веравызнаныне ставіцца вышэй за Канстытуцыю.

Найменш рамантычная частка нямецкіх інтэлектуалаў схіляеца да крытыкі вынікаў палітыкі культурнай адкрыгасці, якая прывяла да так званага мультыкультуралізму (у адмоўнай канатацыі — Multikulti). Кансэрватары кажуць: Multikulti —

эта культурны Бабілон. І вядома, чым ён закончыўся, як Садом і Гамора. Працункі мультыкультуралізму тлумачаць ход речай так: генетычна Эўropa была заўсёды больш адкрытай, чым Усход ці Поўдзень. Мусульманскі, будыйскі, індуісцкі, юдэйскі съвет заўсёды быў больш герметычны, чым хрысьціянскі. Эўropa зь ейнай адкрытасцю, цікаўнасцю да іншых культурыў, скепсісам, самакрытыкай пачалася за некалькі стагодзьдзяў да Нараджэння Хрыстовага яшчэ з пляtonаўскай Акадэміі ды стоікаў, якія імкнуліся будаваць жыцьцё ў гармоніі з прыродай ды ўладай «Усясьветнага Розуму». Хрысьціянская Эўropa, пераняўшы ад стоікаў ідею касмапалітызму (і грамадзянне, і барбары, і рабы — усе роўныя!), стала шматколернай, дзе, эвангелічна кажучы, не засталося ні эліна, ні юдэя. Сучасная Эўropa пачалася, відавочна, зь перамогі грэкаў над персамі ў 480 г. да Н.Х. Інакш сёньня над нашымі храмамі ўзвышаліся б не крыжы, а паўмесцы.

Інтэграцыя ў Беларусь ці паглынаньне беларусаў

Гістарычныя апалягеты «расейскага праекту» і сёньняшнія расейскія патрыёты, як і носьбіты сучаснага мусульманства, паводзяць сябе інакш. Тут гаворка не пра растварэннне і ўзаемнае ўзбагачэннне, а пра паглынаньне праз стварэннне паралельных супольнасцяў. Значная частка жыхароў нашай краіны жыве ў паралельным «расейскім грамадзтве»:

інфармацыйная простора, царква, культура, асацыяцыі, звычкі, бізнес. Грамадзтва падзяляеца. Падзел паглыбляеца.

Нямецчына падыходзіць да падобнай мяжы. Вось што напісала нядаўна дэпутатка Бундэстагу турэцкага паходжання Ляле Актон (нар. у 1953 г. у Стамбуле, грамадзянка ФРН з 1981 г.): «Мы павінны пераадолець анахраністычны стэрэатып, што... грамадзтва трываеца на традыцыях, сфармаванай стагодзьдзямі праз супольную рэлігію і адзіную нацыянальную мову. Трэба признаць кансерваторыўным і састарэлым уяўленыне, што імігранты-нехрысьціяне павінны прыстасоўвацца да хрысьціянскіх каранёў. У такім аднародным грамадзтве мусульманскім імігрантам няма месца паводле іхнай прыроды. Карціна грамадзтва, дзе мусульманская меншасць павінна прыгаджацца пад нямецкую большасць, састарэла... Нам патрэбна этнічна разнароднае і рэлігійна плюралістычнае грамадзтва, у аснове калектыўнай ідэнтыфікацыі якога не павінна быць так званай народна-нацыянальнай асновы. У цэнтры такой канструкцыі павінен стаяць канстытуцыйны патрыятызм...» (*Die Zeit*. 16.02.2006).

Формула патрыятызму

Нямецчына трошкі запазылілася ў парадунаны з суседзямі, але ўсё ж аднося своечасова сфармавалася як нацыянальная дзяржава, дзе з 1871 да 1961 г. доля іншага этнічнага насельніцтва вагалася ўсяго ад 0,5 да 1,2%. Аднак пасля 1945 г. піян Маршала, эканамічны бум, масавая іміграцыя пачатку 1960-х, лібералізм росквіту, самазніштажальная праадоленне віны за нацыянал-сацыялізм размылі націю колькасна і якасна. Яна стала закладніцай уласнай демакратіі і «постнацыянальнага» Эўразвязу. Дзяголеўскі лёзунг «Эўропы радзімаў» пашку згас. Па стане на 2003 г. у Люксембургу было, напрыклад, больш за 35% жыхароў, што не лічылі сябе за «плоцэбургер фолек». Немцы шукаюць фармулёўку патрыятызму: нямецкі, хрысьціянска-эўрапейскі ці нейкі непрадказальны канстытуцыйны патрыятызм, дзе нехта абавязкова будзе, а некага можа і ня быць?

Ці вытрывае пазытыўная талерантная антрапалёгія супраць больш пасіянарнай партыкулярнай дактрины з элементамі мэсіянства? Назіраючы за немцамі, будзем думачы пра сябе.

Марыя Вайцяшонак.

«Ніводзін наш уздых ня згубіцца намарна»

Наталка Бабіна піша пра Марыю Вайцяшонак.

Хоць бы не забыць за гэтай мітусынёй, што ёсьць дабро і зло. Што найменшае адступленне добра выклікае магутнае наступленне зла.

Ёсьць людзі, якія пэрсані-фікуюць зло (і мы ўсе іх ведаем). З дабром складаней. Ня знайдзеца такога чалавека, які быў бы ўвасобленым дабром. Увасобленае дабро не сядр лодзей.

Але кожнаму даводзілася бачыць людзей, якіх зло не шлямые.

Падзялюся вельмі прыемным для мяне ўспамінам. Некалькі гадоў таму «НН» надрукавала маё апавяданье «Крыўі не павінна быць відна». Пасыля гэтага пазваніў тата і сказаў, што плакаў, калі

чытаў. Потым сябар з Кіева даў знаць праз электронную пошту, што праехаў у мэтро свой прыпынак, чытаючы аповед. А потым пазваніла Марыя Вайцяшонак.

Так мы і пазнаёміліся.

Вольга Бабкова гаворыць пра творчасць Вайцяшонак заўсёды з хвяльваньнем, і абэрцы ўнікальнага Вольжынага голасу падкрэсліваюць глыбіню таго, што яна фармулюе. Аднойчы Марыя сказала: «Калі ў пісьменьніка ёсьць хаця б адзін чытач-фанат, то яго ўжо па праву можна называць пісьменьнікам». Калі ў пісьменьніка ёсьць хаця б адзін такі геніяльны чытач-фанат, як Воля, то яго ўжо па праву можа называць геніем.

Але кніжкі Марыі выходзяць нячаста, а ў крамах іх можна знайсці яшчэ радзей.

А для мяне што важней: кнігі Марыі ці тое, як яна размаўляе з маймі дзецьмі? Ці тое, які дух авіявае мяне, калі я заходжу ў яе поўны сэнсу дом ды поўны нявиначы сад? Калі бачу кола, якое коціца і коціца яе съветам?

Яна бачыць съвет незвычайным, і гэта бачна па яе кнігах. А мо съвет і на самай справе такі?

«Мы ўсе ідзём да старасыці, а Марыя — да маладосыці», — сказаў пра яе Леанід Галубовіч, яшчэ адзін яе геніяльны чытач.

З часам мяняюцца твары, час усё ставіць па месцах.

Жыцьцё справядлівае, як зноў-такі гаворыць Воля Бабкова.

Дзякуючы за кніжку, Данила Жукоўскі прыслаў Марыі паштоўку, напісаную ў стылі шляхецкага XVIII стагодзьдзя.

З маёй шасыцігадовой Томцяй у яе гешэфты. Паўлінцы яна прыслала па попіще гетры — хадзіць на рэвалюцыю, ды рукавічкі — вяртанаца зь яе. Тараска з задавальненнем гаворыць ёй у трубку «этакта» — што значыць «трактар». Марыя — хросная мама майго сына, і, здаецца, яна разумее яго радасыць.

Яна многае разумее, мама майго сына.

Марыя піша пра съвет, які адыходзіць, і піша так, як ня піша ніхто. Няма сумневу, гэта будзе належна ацэнена, і аб гэтым будзе сказана. Але, можа, занадта позна.

Хачу сказаць гэта зараз.

Марыя кажа: «Ніводзін наш уздых ня згубіцца намарна». Яна ня ходзіць на мітынгі (на што наракае Вольга Іпатава), часта плача, ня ўмее гаворыць банальнасыці. І піша.

МАРЫЯ ВАЙЦЯШОНАК

апавяданьне

Саскочыць з ровара і спыніца

Нас пазнаёмілі ў музэі, амаль у дзывярах, калі я вярталася з выставы габэленаў. Там павінна была быць і мая праца, але... Пэўна, спадзеючыся на тое, што я амаль не тусуюся, запрасілі паведацца дзеля адчэпнага і заблісція. Прастаяўшы на выставе ў «запечку», я была ў такім стане, нібы ты запрошаны да ўрачыстага стала, а прыбора табе не паставілі.

Вядома, не да знаёмства, хай сабе гэта будзе і ангельская каралева.

— Ірына Жарнасек, пісьменыца... — І, пабудышы, нехта дабавіў: — У яе сын съявітар...

Спыняюся, узрушана съязьцем на мяжы раптоўнага аплуччання. Ёсьць месцы на зямлі, куткі, рэчы, дастаткова ўбачыць што-небудзь блізку ці здалёк, да прыкладу, дом над вадаспадам у Пэнсыльваніі на фатадымку, і ты ВЕДАЕШ, што гэта тваё мае быць, тваё асабістое жытло. Дастаткова пачуць, што ў Італіі працуе за кон: пакінеш свайго сабаку ў машыне, не ўключыўшы яму вэнтылятар, атрымаеш штраф пяцьсот даляраў, — адчуваньне, што гэта твае землякі, і нават болей.

І ёсьць сустэрэчы.

І тады на выставе — амаль момант яснабачання. Я разыміналася ў дзывярах са сваім лёсам: у мяне павінен быў быць сын съявітар, менавіта съявітар, ханца ніколі дагэтуль пра тое ня думалася.

Тады і назаўсёды я пакідала выставу... ціжарнай, ціжарнай адкрыцьцём, сучешаная, быццам пазбавілася звыклага пачуцця няспэйненага ў жыцці.

Цяпер, ужо седзячы ў іншай залі, я разглядала пісьменьніцу, пэўна, пільней за іншых. Ішла першая прэзэнтацыя ейнага раману пра трагічны лёс росіцкіх съявітароў-марыянаў: у вайну яны мелі шанец уратавацца ад агню, але ахварна прынялі съмерць разам з тысячай сваіх парафіянаў.

Яна стаяла перад заліяй, хвіліну маўчала, пераводзячы дух, бы вось нарэшце тут, у залі, толькі і спынілася. Нарэштэ такі во дасталася да сталіцы з Наваполацку. Мне выдавалася, ішла пехатой, напрасткі па бязлюдных дарогах, мясьцінах, не просячыся ўнаначкі, съяшчала — несла сваю навіну. Засівераны твар, засівераны валасы, на ёй несучасны строй, съпехам ускінутыя на плечы, быццам і пераапраналася недзе перад Менс-

кам, цнатліва захінуўшыся. Гаварыла ціха, просьценька, нязвыкла да выступаў, пра тое, як гадамі зьбірала матэрыял, выїжджаала, хадзіла па вёсках, сустракалася са съведкамі, якім удалося ўратавацца ад вялікага вогнішча.

Гарэлі съвечкі каля партретаў росіцкіх пакутнікаў. Амаль шэптам чытаў маладзенкі дыякан урыўкі з раману, нязмушана, без муштройкі рэптыцы, вядома, бы дзеля сябе самога чыталася ўслых, спрабуючы лепей учытацца і зразумець. Гукі павольнай музыкі, ледзь чутна, то бліжэй, то далей, бы чыесці крокі, крокі таго, хто здымай агаркі са съвечак, падаваў на стол шклянку вады і сядаваў на аслабанёнае крэсла каля мяне — не дачакаўшыся звыклага «відовішча», мая сяброўка пакінула зало. Вышашаў і знаёмы літаратурны крытык.

Вядома, гэта была літаратура не са знакам ПОСТ, што звычайна азначае «пасыля Бога і пасыля чалавека».

Асабісты, жывы голас хутчэй гучыць традыцыйна ў цяперашнім съвеце.

Вядома, эфекту не было, ханца пісьменьніца момантам намагалася натурыцца на гэта. І я сама, цураючыся рэлігійнага патасу, заставалася сядзець у залі дзеля павагі да тэмы вечара, ня болей.

Але калі потым сталі гаварыць маладыя съявітары, дыяканы Ордэну марыянаў... Адзін, другі, трэці... Яны выходзілі, зьяўляючыся, як зь нябыту — адразу і не заўважыш, што яны побач з табой, бо ў цывільнным, пазнаеш, убачыўшы белую каляратку пад чорным каўняром. Іх было шмат, як на невядомым дагэтуль нікому гадавым съяве. Пасыля сваёй прамовы кожны падыходзіў да пісьменьніцы, віншаваў. Яна шырока завадзіла руку, заламаўшы ў локці, моцна абдымала за шыю, быццам толькі тут нарэшце яны, ідуны кожны сваім шляхам, і сустрэліся, доўга ня бачыўшыся. Доўга, празорліва глядзела ў твар, намагаючыся ўбачыць у кожным ахварнасці тых, пра каго апавядала ў рамане. Завадзіла руку, у гэтым руху было столькі звыклай жаночай адкрытасці і той жа таямніцы, нібы віталася з кожным не прылюдна, а на парозе свайго дому, на парозе сваёй вядомасці. Іх аб'ядноўвала нешта пераможнае над усім: гадамі пошуку съведкаў, пошуку грошай на выданье твору, по-

шукі аднадумцаў, ахварнасць дзеля справы сямейным спакоем і дабрабытам.

Цяпер яна ўжо абдымала ўсю залу, валодала мною. Сыпаліся на падлогу нашыя завушніцы і бранзалеты, бляклі фарбы на вуснах, румяні, бляклі дубальтавыя строі, абы хоць на момант адчуеш побач зь ёй сваю належнасць да жаночай прыроды, да прыроды існасьці.

Потым гэтай жа рукой яна, як міністрант або званар, будзе ціха разгайдваць звон у іншых касыцёлах, аб чым прасіці перад съмерцю адзін з росіцкіх ксяндзоў: «...пазвані па нас, звон, пазвані, раскажы съвету, як мы... каналі ў агні».

Столь казённага памяшкання расхінулася, вялікая жырандоля — копішчам зорак...

— Ну і як табе гэтае мерапрыемства? — запытала на выхадзе адні знаёмая.

Мерапрыемства?! Я маўчала... я ішла... з набажэнства.

Уесь час жыву съяшчаючыся, таропка, і ў той жа час незадавленасць, што ўпускаю раніцу, дзень, вечар, упускаю жыццё: згубы, зрады, пачуцці нязбытнага, і той жа мой нядайні «запечак» на выставе габэленаў. Цяпер мяне агортвала ціша спакою. Сыціх вечэр, дрэзы запаволілі свой гонкі рост, час запыніўся — усё навакольле падбірала хаду пад мае няроўнія, блытаныя крокі. Усё, з чым прыйшла, мяне нарэшце быццам выслушала тутака, у зале — з Богам лёгка, ня трэба намагацца, даказваць, каб цябе зразумелі.

І няма быццам большага за шчымлівае жаданьне, як, ускінуўшы на плечы нешта правінцыйна-цнатлівае, саскочыць з ровара і спыніца ў Дубраве пад Менскам, напрочі магілкі забітага немцамі съявітара (як тое дзяўчо перад нашай машынай — мы прыядждалі туды наведаць разбураны часам касыцёл), перахрысьціца, прывітаўшыся, як яна, і далей, па вёскі. Магілка надзвіва прыблана, дагледжана, бы съвежая — заўсёды на памяці вяскоўцаў.

А што сын-съявітар? Магчыма, ім становішься мой хрысьнік... Вельмі ўжо дасканалае дзіця трymала я перад хрысьцільняй у Чырвоным касыцёле, бы пераняла яго пацешыцца, забавіць з рук самой Дзевы Марыі, каб даць Ей крыху аддухі.

2006 год стаіць пад знакам Івана Франка. Спаўняеца 150 гадоў з дня нараджэння Каменяра. Гэтае імя шмат што значыць для Украіны. А Украіна шмат значыць для Беларусі. На яе землях набіраліся духу Багушэвіч, Караткевіч... Дый ці мала яшчэ хто! Ёсьць Украіна — будзе ёй Беларусь.

На жаль, беларускі чытач з паэзіяй Івана Франка амаль што незнаймы. Вершы Тараса Шаўчэнкі выходзілі ў нас чатыры разы, Лесі Украінкі ды Максіма Рыльскага — па два разы, па разу — Паўлы Тычыны, Уладзімера Сасоры, іншых клясыкаў украінскай літаратуры. А Франка — нават падборкі можна палічыць па пальцах! Юбілей, спадзяюся, стане нагодаю да выпраўлення гэтае недарэчнасці. Колькі гадоў таму я пачаў укладаць зборнік паэта, зьбіраць перакладзенасць, перакладаць новас. Сённяня ўпершыню прапаную шырокай грамадзкасці некаторыя свае пераклады. Хацелася б паказаць паэзію Каменяра ў розных праявах, асабліва тыя абсягі, якія былі мала кранутыя, ледзь не забароненыя.

Каб зразумець значнасць Івана Франка — мала прачытаць адзін ці два вершы. Кожны зборнік, кожная нізка, кожны тэкст адкрываюць нам паэта з новага боку. Франко ўмеў быць простым і выкшталчоным, сыціслым майстрам санету і шматслоўным апавядальнікам у вершах, ён мог сумышчаць у сабе гарачага рэвалюцыянера і лірыка-дэкадента, антыклерыкала і хрысціянскага дыдактыка, апантанага сацыяліста і шырага нацыяналіста. І пад тое — заўжды заставацца самым сабою. Паэзія Івана Франка як вялікі аркестар, яе цяжка ацаніць, пачуўшы некалькі нотаў, але добра ўслухаўшыся, расчытаўшы — нельга ня ўразіцца. Зробленага ім ставала б для многіх, а зрабіў гэта адзін чалавек.

Юрась Пациона

Пара!

ІВАН ФРАНКО

ЦАР-БОГ

Упрошваў злога духа фараон:
«Прыйдзі, мне трэба рада й дапамога,
Каб мой народ мяне па самы скон
Лічыў за Бога».

Злы дух сказаў: «Пакуль што не пара.
Табе адкрыюць шлях твае ж учынкі,
Дзе будзе многа зла, але добра
Ані драбінкі».

Стараўся шыра фараон, лупіў
І мучыў люд, ажно зямля стагнала.
«Цяпер, — злы дух урэшце заяўў, —
Пара настала».

«Чаму цяпер?» — рэк фараон. «Пара,
Бо ў страху люд трывамаць ужо нязмога,
Хіба што ўмовіца яму цара
Лічыць за Бога.

Бо так тваё ярмо гняце і б'е,
Што ўжо не пратрымаесь на сіле,
Адно хутчэй намовім, каб цябе
Богам лічылі».

НАВУКА

Хоць злы тыран яе адвеку б'е
І без канца яе сыцігье ўлада,
Хоць цемра ў дамавіну ўкласці рада,
Аднак яна праз цэлы век жыве.

Хоць злы віхор над ёй адно шалее,
Хоць Божым імем поп яе кляне,
Хоць дэспата рука яе вызнаўцаў гне,
Яна прастаецца, расыце й мацнене.

Хоць съвет блукае часта мінавіцай,
Яна — спакойны, шчыры павадыр
Шукае війсьца з найцімнейшых дзір.

Хоць з роспачы і цемры крыкам ненавісным
Клянучь яе людцы, яна кляцьбы ня чуе
І для дабра іх абы час працуе.

НЕ ПАРА!..

Не пара, не пара, не пара
Маскалю або ляху служыць;
Бо распалася ўкраінскай крываўды гара —
Нам пара дзеля Украіны жыць!

Не пара, не пара, не пара
Нам за выпартку ліць сваю кроў
І любіць, што лупіў нас, чужога цара;
Дзеля Украіны наша любоў.

Не пара, не пара, не пара
У роднай хаце цярпець розных звягі.
Хай загіне праклятай нязгоды мара,
Пасьляшай пад Украіны сцягі!

Бо пара ўжо змагацца насымерць
У заўзятай, цяжкой барацьбе —
Мы паляжам, каб славу, і волю, і чэсць
Асягнуць, Родны Краю, табе!..

3 лютага 1916 г.

З украінскай мовы пераклаў
Юрась Пациона

Ленарт Мэры

Наколькі постаць
Мілошавіча
сымбалічна
ўласабляе змрок
тыраніі, настолькі
постаць Мэры —
вызваленне ад яе.
Піша Сяргей Богдан.

Ленарт Мэры сыходзіць у адстаўку.

14 сакавіка памёр колішні прэзыдэнт Эстоніі Ленарт Мэры. На тле съмерці Мілошавіча ў камэры Міжнароднага tryбуналу гэтая вестка прайшла малазаўважнай. Былыя сэрбскі і эстонскі прэзыдэнты — поўная процілегласць адзін аднаму. Наколькі постаць Мілошавіча сымбалічна ўласабляе змрок тыраніі, настолькі постаць Мэры — вызваленне ад яе.

Ён нарадзіўся ў 1929 г. у сям'і эстонскага дыпламата і рос у Бэрліне й Парыжы. Але ўжо ў 1941 годзе сям'я Мэры была высланая саветамі ў Сібір, дзе дванаццацігадовы Ленарт працаваў на лесапавале. У 1950-я сям'я вярнулася ў Эстонію. У год съмерці Сталіна Ленарт Мэры скончыў гістфак Тартускага ўніверсітэту. Пасьля рабіў драматургам у найстарэйшым тэатры Эстоніі «Ванэмуйнэ», рэжысёрам на Эстонскім радыё, ездзіў у навуковыя экспедыцыі, падпрацоўваў таксістам.

Л.Мэры ўвайшоў у эстонскую літаратуру перадусім сваімі падарожнымі нататкамі. Плёнам доўгіх бадзяньняў па Сярэдняй Азіі і Далёкім Усходзе сталі кнігі «Па съядох кобраў ды каракуртаў», «У краіну агнявых гораў». Зніты Мэры ў СССР разам з фінскімі і вугорскімі кінэматографістамі і забаронены да паказу фільм «Вятры Шляху Продкаў» атрымаў срэбны медаль кінафестывалю ў Нью-Ёрку. Мэры ня толькі пісаў, але і згур-

тоўваў эстонцаў — мацуочы Саюз пісьменнікаў краю, стварыўшы яшчэ ў 1988 годзе Інстытут Эстоніі, дзеля разьвіцця сувязяў з замежжам.

З 1988 году Мэры актыўна заняўся палітычнай дзеянасцю ў рамках Кангресу грамадзян Эстоніі, стаўшы таксама чальцом Канстытуцыйнай Асамблеі. У красавіку 1990 году Мэры стаў міністрам замежных спраў ва ўрадзе Народнага фронту і займаўся ўмацаваннем міжнароднага становішча незалежнай Эстоніі да абрањня ў кастрычніку 1992 году прэзыдэнтам краіны. Адпрацаваўшы на гэтай пасадзе два тэрміны, Мэры сышоў у адстаўку, але працягнуў працу ў Міжнароднай радзе Мэмарыяльнага фонду ахвяраў камунізму і Міжпарламэнцкай радзе супраць антысемітизму.

Бог даў яму фантастычнае жыцьцё ў неймаверных абставінах. На заходзе Эўропы ён быў бы, відаць, праста вядомым пісьменнікам, але «за савецкім часам у пісьменніка, тэатру ці нават у графічнага афорту Пеэтара Ўласа, на якім намаляваны вялікі самавар, была іншая задача — тая, якую ў нармальных дзяржавах выконваюць парламэнты, палітычныя партыі ды газэты», — адзначаў Мэры. Ён заўжды казаў, што адчувае сябе эстонскім пісьменнікам, а Саюз пісьменнікаў лічыў сваім домам.

Стаць эстонскім пісьменнікам было няпроста ўжо таму, што склада-

нае жыцьцё не дазволіла яму гадавацца ў цалкам эстонскамоўным асяродзьдзі і, атрымліваючы адкацыю, Мэры чатыры разы мяняў мову, а пасьля, каб дасягнуць майстэрства роднага слова, доўга і старанна мусіў вывучаць слоўнікі. Моўная апантансаць заўважалася за ім да канца жыцьця, і нават на сёмым дзесятку гадоў ён наракаў, што «эстонская мова — дагэтуль мой галаўны болъ», дыў аднаго за адным звалінё сваіх прэсакратароў за няведанье мовы. Мэры не тримаў сыпчрайтэраў і сам пісаў свае выкшталцаваныя прамовы. Нашмат ёсьць такіх мэйнстрымных палітыкаў, чые выступы ды інтэрвю сапраўды цікава чытаць.

Тое, што казаў Мэры, часам нагадвае роздум пісьменніка: «У нас доўга захоўвалася ілюзія, што досыць аднавіць незалежнасць, і жыцьцё гарманічна і пасыльдоўна працягненца з таго, на чым яго перарвалі паўстанцыя ў 1918 годзе. Што сёньня мы будзем будаваць дзяржаву гэтаксама хутка, як і ў першыя гады першага пэрыяду незалежнасці. Але няма сумневу, што ў параўнанні з 1920-мі гадамі чынавенства наша дзяржавы некваліфікаванае. Калі Эстонія тады абвесьціла аб сваёй незалежнасці і з зброяй у руках паўсталала на яе абарону, народу ў цэлым не давялося пераходзіць з адной праўнай систэмы ў іншую. Царская Расея была, бясспрэчна, праўнай дзяржавай з добра дзейнай судовай систэмай. Наадварот, у 1990—1991 гадах мы перайшлі з адной плянэты на іншую. Акурат таму будаўніцтва Эстонскай Рэспублікі забірае гэтулькі час».

Мэры нагадвае Вацлава Гаўла. І ня толькі пакручастай біографіяй. Абодва яны будавалі дэмакратыю на, здавалася, безнадзейнай глебе Сярэдняй Эўропы, абодва імкнуліся ўзыняцца над падступнасцю рэальнай палітыкі да палітыкі маральнаў. Бо акурат ёй, гэтай небяспечнай зброяй — сумленнем і маральлю — яны перамаглі некалі магутную камуністычную тыранію. Таму і ў новай Эстоніі Мэры не стамляўся нагадваць: «Мэтай Эстонскай Рэспублікі ёсьць ня рынковае грамадзтва як такое, мэтай можа быць толькі дэмакратычнае грамадзтва. Вольны рынак ёсьць толькі сродкам на гэтым шляху. Калі сродкі дасягненія мэты пачынаюць супярэчыць самой мэце, неабходна выбраць новыя». Ён змог пайсьці ў съвет іншы з спакойнай душой, Эстонія стала свабоднай і дэмакратычнай.

Бульба пад зямлёй спала,
Як пшаніцу прадала,

Але вырашыў ёй лісьце
Каларадзкі жук пагрызыці.

Ухапіўся ён зубамі,
Злосна варухнуў вусамі,

Зжэр бы бульбу з каранём,
Каб ня стрэўся зь вераб'ём.

Верабей жука скляваў,
Бульбу нашу ўратаваў.

Нас вусамі не спужаеш:
Будзеш лезьці — атрымаеш!

Бабры наступаюць

Навукоўцы з Акадэміі науک цвердзяць: колькасць баброў у краіне перавысіла аптымальна дапушчальныя нормы. У Беларусі сёння налічваецца больш за 45 тыс. баброў, што засяліў ўсе рэгіёны краіны. Павелічэнне колькасці жывёлінаў прывяло да таго, што яны сталі прыносіць істотную шкоду лясам, гаспадарцы, дарогам.

Як адзначаюць заолягі, будаўнічая дзейнасць баброў даводзіць да таго, што

затапіваюцца значныя плошчы каптоўных пасадак лесу, сам лес засымечваецца. Апроч таго, з-за павелічэння плошчы жыццяздейнасці баброў скарацілася простора для іншых жывёлаў: аленяў, ласёў, казуляў. Гэта прывяло да таго, што палепшыліся ўмовы для звязроў, якія аднесеныя да катэгорыі «шкодных»: ваўкоў, лісіцаў, янотападобнага сабакі.

Чаго толькі ня робіць ба-

бёр, каб шкодзіць беларускай эканамічнай мадэлі развиціцца! Яны разрылі мэліярацыйныя систэмы практычна паўсюдна ў краіне. Зафіксаваныя шматлікія факты, калі бабры будуюць сваё жытло ў беспасярэдній блізкасці ад дарог, пад інжынэрнымі збудаваннямі, прыгным хітруны ладзяць сабе норы даўжынёю да 20—30 метраў!

Паводле ацэнак адмыслоўцаў, штогод у Беларусі мож-

на адлюўліваць 3—4 тыс. гэтых жывёлаў, каб аптымізаваць іхну колкасць. Наш бабёр ужо выключаны з Чырвонае кнігі і ўнесены ў сьпіс паляўнічых відаў. Між тым, як адзначаюць заолягі, «бабры — гэта ня толькі каштоўны мех, але й смачнае й дыетычнае мясо й неабходная ў мэдыцыне «бабровая струя». Пры тым, намякаюць адмыслоўцы, дарослы бабёр можа заважаць больш як 30 кг. Калі справы гэтак пойдуць надалей, то рацыён беларусаў можна будзе істотна ўразнастайць.

ПС

ЗАРХІВУ А.БЕЛГАРА

Шах каралю!

У практичнай гульні шах — зьява звычайнай. Пры складаньні этудаў творцы да яго досыць часта апэлююць на першым жа ходзе. А вось у асяроддзіз проблемістай яшчэ нядуна ўважалася за ганьбу пачынаць рабшынне з простага нападу на караля. Нават у шматходоўках больш цаніліся «ціхія», без шаху, другія-трэція хады.

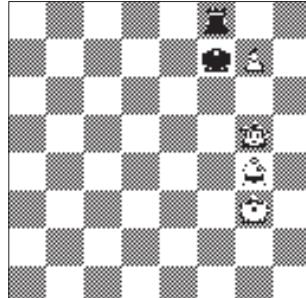
Часы мяніяюцца, і кампазытары мяніяюцца зь імі. Цяпер у пэўных шахматных колах усё часьцей і часьцей аднаўляюцца сярэднія-вечныя традыцыі, калі ў мансубах адпачатны шах нікога не бянтэжуюць. Канструяваў падобныя задачы славуты сырьец Філіп Стама (XVIII ст.), ня грэбавалі імі і клясыкі XIX ст. — Сэмюэл Лойд, Ўільям Шынкман.

У кампазытарскіх высліках ёсьць псыхалагічны аспект: калі задачы рыхтуюцца адмыслова для конкурсу рашэння, то іхныя аўтары бяруць пад увагу, што дасыведчаны рашальнік адрынае варыянты з шахам. «Цяпер шах на першым ходзе ўжываюць як найменшае ліха, калі трэба реалізаваць складаную задуму без прыцягненняя вялікіх сілаў», — паясьніле Вадзім Жылко, трэнэр з Лунінца, які ў лютым разам з гэтай «Інформ-прогулкай» падвёў вынікі 5-га міжнароднага спаборніцтва па складаныні шах-праблемаў.

У трохходоўцы берасцейскага будаўніка Сыціана Дземідзюка, што ў 1997 г. атрымала I-шы прыз на юбілейным конкурсе «Цыруліку-70» (дыягр. 1), галоўным стаўся зъмест, ня форма. Судзьдзю падкупіла тэма

КАІСА

Дыяграма 1.

«Фэнікс» (зынікненне і новае зьяўленне белага фэрзя), наяўнасць правільных матаў пры мінімуме матэрывацу. У гэтым канексыце ход 1. Fg6+! выглядае прыстойна (1...Kpg6 2. gfF; 1...Kpg8 2. Сe6+; 1...Kre7 2. Fе6+).

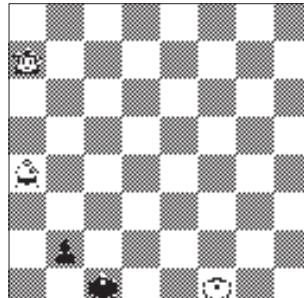
Задачы з шахам складае і Мікалай Наруць, пэнсіянэр з

Плещаніц. Адну «малюту» працягнуем для самастойнага развязання (дыягр. 2).

Рашыце задачу

М. Наруць. «Народная воля», 2001. Мат за 3 хады.

Дыяграма 2.

Afka3: 1. Fc5+, 1...Kpd2. Fd4+, 1...Kpb1. 2.

КАНЦЭРТЫ

Garadzkija

27 сакавіка (панядзелак)
Менск. Клуб «Графіці». Пачатак а 20-й.
Тэлефон для даведак 8-029-601-99-18.
28 сакавіка (аўторак)
Менск. Клуб «Графіці». Пачатак а 20-й.
Тэлефон для даведак: 8-029-671-58-65.

ІМПРЭЗЫ

AETERNA: Архаіка і Сучаснасць

Stigmata й «Крыўя» запрашаюць на I Міжнародны фест этнічнай і нэафолкавай музыкі *Crivá Aeterna*.
29 сакавіка (серада). Менск.
Моладзевы тэатар эстрады. 19.00.
Даведкі наконт квіткоў: 8-029-

646-64-97, 660-27-84; 8-029-708-31-91, 772-14-39.

ТЭАТРЫ

опера

на сцене Цэнтральнага Дому афішэрау
25 (сб) — «Багема».
26 (нед) — «Набука».

Купалаўскі тэатар

24 (пт) — «Згублены рай».
25 (сб) — «Ромул Вялікі».
26 (нед) — «Таполевая завеяя». *Ранішні спектаклі*
26 (нед) — «Паўлінка».
Малая сцэна
24 (пт) — «Балада пра кахранье».

Тэатар беларускай драматургіі

24 (пт) — «Кароль Лір».
25 (сб) — «Кабала сіятоши».
26 (нед) — «Нязваны госьць».

ВАРТА ПАГЛЯДЗЕЦЬ

Субота, 25 сакавіка

СТВ, 20.15

«Гульня».

ЗША, 1997, рэж.
Дэйвід Фінчэр.

Трымценьнік.

На свой дзень народзінай паспяховы бізнес-вец (Майкл Дуглас) атрымлівае запрашэнне на адмысловую гульню. Гульня станеца настолькі востраю, што прымусіць героя кінуцца з даху.

Матэматычна вывераны тылер Дэйвіда Фінчэра.

БТ, 22.35

«Вір».

Канада, 2000, рэж.
Дэні Вільнёў.

Псыхалягічная мэлядрама.

Гісторыю недарэкі Бібіяны распавядае... рыба. Герайні ехала на машине і зьбіла мужчыну. Пасьля чаго ейна жыцьцё пераўтвараецца ў хаос. Яна спрабуе ўтапіць сваю машину й сваё мінулае, але герайні атрымала шанец, сустрэўшыся Эвіяна...

СТВ, 00.10

«Самарыцянка».

Рэспубліка Карэя,
2004, рэж. Кім Кі Дук.

Драма.

Дзьве дзяўчынкі забаўляліся прастытуцыяй. Калі загінула сяброўка, герайні знаходзіцца старых кліентай і аддаеца ім, каб вярнуць гроши загінулай. Даведаўшыся пра такую «міласэрнасць», тата герайні, паліцэйскі, дзеянічае па-свойму...

Нядзеля, 26 сакавіка

БТ, 19.10

«Тэатар».

Вугоршчына—Канада—ЗША—
Вялікабрытанія, 2004,
рэж. Іштван Саба.

Драма паводле аднайменнага твору С.Моэма.

Дасыціпная экранізацыя Моэма з царскай і вытгантчанай гульней Анэт Бэнінг. Прыма, якая старэе, закахалася ў маладога шахрая. Але ён аддае перавагу другараднай актрысу. Помста прымадонны будзе страшнай.

СТВ, 20.25

«Афэра Стывена Гласа».

ЗША, 2003, рэж. Білі Рэй.

Драма.

Журналіст Стывэн Глас зрабіў імклівую кар'еру — і стаўся адным з самых пасыпаховых аўтараў. Але большасць ягоных зорных артыкулаў былі хітрымі фальсифікацыямі. Фільм заснаваны на рэальных падзеях.

БТ, 22.35

«Стоенае».

Нямеччына—Італія,
2005, рэж. Міхаэль Ганэке.

Псыхалягічны трымценьнік.

Пасыпаховы буржуа Жорж атрымлівае касэту, зь якой вынікае, што за ягоным домам нехта наўзірае. Да касэты дадаюцца страхатлівія дзіцячыя малюнкі. Герой губляе спакой, а стоены падзеі мінулага хаваюць тайну... Арт-гаўсны эксперымент М.Ганэке, працяты сацыяльнай крытыкай. Камэра па 15 хвілінай дзеі адзін плян, але гэта наўмысная правакацыя гледача.

Андрэй Расінскі

Тэатар юнага гледача

24 (пт) — «А зоры тут ціхія».
25 (сб) — «Залатое сэрцайка».
25 (сб) — «Паліяна».
26 (нед) — «Маленкі лорд Фаўнлтрой».

ВЫСТАВЫ

Юры Палякоў

Да 15 красавіка ў Гарадзкім мастацкай галерэі твораў Л.Шчамялёва (Менск, пр.Ракасоўскага, 49) працуе выставка, прысьвечаная памяці скульптара Юр'я Палякова.

СПОРТ

Хакей. Адкрыты чэмпіянат Беларусі

Паўфіналы. Гульні праводзяцца да трох перамогаў
23 сакавіка (чацвер) «Юнацтва» (Чацвер) — «Хімвалакно» (Менск) — «Хімвалакно» (Магілёў). Менск. Крыты

каток у парку Горкага. 18.30.
«Дынама» (Менск) — «Рыга-2000». Менск. Палац спорту. 18.30.

24 сакавіка (пятніца) «Юнацтва» — «Хімвалакно». Тамсама. 18.30.
«Дынама» — «Рыга-2000». Тамсама. 18.30.

27 сакавіка (панядзелак) «Хімвалакно» — «Юнацтва». Магілёўскі хакейны палац. 18.30.
«Рыга-2000» — «Дынама». Пінскі. Хакейны палац. 18.30.

28 сакавіка (аўторак). Чацверты матчы (калі будзе патрэба). «Хімвалакно» — «Юнацтва». Тамсама. 18.30.
«Рыга-2000» — «Дынама». Тамсама. 18.30.
30 сакавіка (чацвер). Пятыя матчы (колі будзе патрэба). «Юнацтва» — «Хімвалакно». Крыты каток у парку Горкага. 18.30.
«Дынама» — «Рыга-2000». Менскі палац спорту. 18.30.

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Распуснік Джоні Дэп

Распуснік (*Libertine*).

Вялікабрытанія, 2004, каляровы, 130 хв.

Жанр: гістарычна драма.

Гісторыя паста—распусніка Джона Ўілмата — графа Рочэстэра і фаварыта Чарлза II. Паэт пражыў кароткае (30 гадоў), але надта бурнае жыцьцё ды заслужыў славу скандаліста. Аднак неўтаймаваная цяга да палюбоўных авантураў падарвала ягоныя сілы. Скандаліст памёр ад пранцаў, хоць меў усе шанцы сканаць ад альлагалізму.

Галоўная фішка карціны Лорэнса Данмара — Джоні Дэп у галоўнай ролі, які заўсёды выкшталцоўвае граў людзей дзіўных, маргінальна-нэрвовых. Эдвард — рукі—нажніцы, баязлівіе канстэбл Крэйн, пірат Верабей, трансексуал ці агент кубінскае дзяржбяспекі.

Распуснік часоў Асьветніцтва працягвае традыцыю маральна-вычварных пэрсанажаў. Дж.Ўілмат — цынік і атіст, які жыве для сябе, і ў гэтым ягоныя жалезныя прынцыпы. Але за настрыманым геданізмам хаваецца чуйная душа. «Ці я вам падабаюся? Ці я вам падабаюся?» — з надзейнай шэпча герой Джоні Дэпа, каб шакаваць гледачоў гнілою сыфілітычнай маскай.

Застаецца дадаць, што Чарлз II сыграў Джон Малкавіч.

Варта паглядзець.

АР

КІНО НА DVD

Master Records

Дзе хаваецца праўда.

Дэтэктывная мэлядрама, ЗША—Канада—Вялікабрытанія, 2005, рэж. Атам Эгаян.

У ролях: Кевін Бэйкан, Колін Фэрт, Элісан Ломан.

Кар'ера пасыпаховых тэлевядоўцаў абрываецца, калі ў іхнім нумары знаходзяцца жаночыя труп. Праз трыццаць гадоў журнالістка спрабуе высьветліць праўду...

Менск, Кісялёва 12, 643-21-08

...міліянты і надалей затрымлівалі жыхароў намётавага мястечка, якія паспрабуюць скарыстацца туалетам па-за плошчай.

— Куды мы, мама?

— Жыць у намётах. Цяпер я ведаю, як вылекаваць цябе ад нетрымання мачы.

...грузінскія пацукі даведаліся аб тым, што КДБ раскрыў падрыхтаваную спэцслужбамі Грузіі замову супраць Лукашэнкі, у якой важную ролю павінны былі згуляць мёртвия пацукі, якімі можна атрущиць менскі вадаправод.

...панкі цікавіліся палітыкай.

— Гэты лаяўся матам, той меў бруднае адзеньне, той адмаўляўся падпарадкоўвацца міліцыі... Слухай, ніякія мы ня панкі! Мы давераныя асобы Мілінкевіча.

У НУМАРЫ

Выбух на Каstryчніцкай плошчы

Плошча вымagaе ня толькі рамантыкі, але й біяпрыбіральня. Піша Аляксандар Класкоўскі. Старонка 24.

«Ніводзін наш уздых

ня згубіцца намарна». Натальля Бабіна — пра Марыю Вайцяшонак. Старонка 40.

Бабры ідуць

з Чырвонай кнігі у съпіс паляйунічых відаў. Старонка 45.

Мамантовас замест Мэладзэ

Фэномэн літоўскага року. Старонка 36.

Антymілошавіч

Пра Ленарта Мэры піша Сяргей Богдан. Старонка 43.

16 красавіка 18:00
Палац Прафесаў (ст. метро Каstryчніцкая)

Ізлезніцкая новы альбому
Герадічны эпас
Спексы рыцараў і шляхуты Вялікай Літвы
СТАРЫ ОЛЬСА

Бел. пераклад з альбома «Літва і Украіна ў мінулым і сучасніцтве» Давіда Балбаса, РУДКС

«НН»

100 ГАДОЎ З ВАМИ

З усіх старон. Чэнстахова. На складзе Зігмана нехта ўкраў 67 пудоў людзкіх валасоў. Валасы гэты былі ацэнены на 44 тысячы рублёў. Вінаватых не знайшлі. ...Хоць я живу ў Горадзі, але ведаю, колькі з нашай вёскі Эйс-міноўцаў (Гроодз. губэрні) выехала ў Амерыку. Выехала ўсяго 7 хлопцаў і 2 дзяўчыны. З таго чыслы адзін хлопец вярнуўся з палавінай здароўя, і дзяўчына зрабілася як гуска паслья Амерыкі, — значыць асталося 6 хлопцаў і адна дзяўчына. Аднаго хлопца з гэтых шасці засыпала зямля, дзе капаюць каменны вугаль, другія зарабляюць яшчэ.

Ільля Дзежка
«НН». 1911. №12. 24 сакавіка.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

ПЯВУЧЫ ГІБРЫД

Праланую пявучага гібрыда шыгліга і канаркі з краткамі, 8 мес., па дамове. theokla@tut.by, ICQ 250753860, тэл.: 396-20-03

КНІГІ

“Наша Ніва”, “Народная Воля”, кнігі, часопісы, слоўнікі, энцыклапедіі, духоўная ды дзіцячая літаратура, музыка ды фільмы на CD на Румянцева, 13 (ТБМ). Панядзелак—пятніца (15:00—19:30). Т. 707-40-01

Праланую кнігі: энцыклапедыя “Беларуская міталёгія”, “Энцык-

ляпэдый беларускай мовы”, Л.Геніюш “Споведзь”, У.Сыракомля “Добрая весць”, Ядвігін Ш., Ажэшка, “Першы Літоўскі Статут 1529 г.”, вялікі фармат ды шмат іншага. Т.: 294-02-15 (паслья 18-й)

Праланую кнігі: “Беларуска-польскі размоўнік”, Байкоў-Некрашэвіч “Беларуска-расейскі слоўнік”, Я.Крук “Сымболіка беларускай народнай культуры”, Беларускі кнігазбор: “Летапісы і кронікі”, Калиноўскі, Ян Барщэўскі, Ластоўскі, Улашчык, Чачот ды іншыя, гісторыя, этнографія, архітэктура, перак-

лады. Т.: 753-70-05

Распайсюд. Абмен. Гісторыя, фальклёр, постмадэрнізм, літаратура, псыхалёгія, канфэрэнцыі, круглыя сталы, кнігі, аўдыё, пошта, інтэрнэт. Е-mail: aleksnigi@mail.ru; а/c 195, 220030 Менск

Праланую: Лесік “Збор твораў”, “Беларускі клясычны правапіс”, “Наша Ніва” (факс. выд.), “Матэматычную энцыклапедыю”, дзіцячыя кніжкі, пісаныя клясычным правапісам, камплект падручнікаў па старабеларускай, старарускай мовах і іншых. Т.: 753-91-96

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Алесю Ш. Заўвагі да падручніка, у прынцыпе, прыватныя. Но лепей накіруйце іх у Міністэрства адукацыі? Будзе больш карысці.

Янку Закр-ку. Ваш ліст атрымалі. Ён будзе ўлічаны і скарыстаны належным чынам.

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1909, адноўленая ў 1991
галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З.Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Лукевіч,
У.Знамяроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

секретарыята рэдакцыі
галоўны рэдактар
фотарэдактар
адказны за выпуск
мастакі рэдактар
выдавец і заснавальнік

Настя Бакшанская
Андрэй Дацынко
Арцём Ляві
Андрэй Скурко
Сяргей Харэўскі
Фонд выдання газеты
«Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:
220050, Менск, а/c 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.
E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф.Скарбіны, 79. Рэдакцыя не насе адказнасці за зъвест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасведчаныя аб регістрацыі пэўнічынага выдання №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзена Міністэрствам інформацыі Рэспублікі Беларусь. Юрдычныя адресы: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 112. Р/р 301521/2000012 у МГД ААТ «Белінвестбанку», Менск, код 764. Наклад 2521. Газета выдаецца 48 разоў на год. Нумар падпісаны ў друк 23.00 22.03.2006. Замова № 1458. Рэдакцыйны адрес: Менск, Калектарная, 20а/2а